

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

**HAKSIZ FİİL KAPSAMINDA DEPREM
ZARARLARINDAN
SORUMLULUK**

YUNUS EMRE KUZU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ BANU BİLGE SARIHAN**

KONYA-2024

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANA BİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

**HAKSIZ FİİL KAPSAMINDA DEPREM
ZARARLARINDAN
SORUMLULUK**

YUNUS EMRE KUZU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ BANU BİLGE SARIHAN**

KONYA-2024

HAKSIZ FİİL KAPSAMINDA DEPREM ZARARLARINDAN

SORUMLULUK

ÖZET

Haksız fiilden doğan sorumluluk Türk hukuk mevzuatında, sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan sorumlulukla birlikte tazminat sorumluluğunu iki kaynağından birisidir. Tez önerimizin konusunu oluşturan haksız fiilin sorumluluk şartları, sorumluluk hukukunun başlıca esaslarını oluşturmaktadır.

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu m. 49'da tanımlanmış olan haksız fiil sorumluluğu kusura dayanan sorumluluk türüdür. Kusur haksız fiilin en önemli unsuru olmakla birlikte sorumluluk, kusur sorumluluğu ya da kusursuz sorumluluk şeklinde ortaya çıkabilir. Türk hukuk mevzuatına göre kusur sorumluluğu kural, kusursuz sorumluluk istisnadır. Kusur sorumluluğu tek bir madde hükmüyle Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinde düzenlenmişken, her kusursuz sorumluluk türü için özel düzenleme yapılması gerekir. Kusursuz sorumluluk türleri kanunlarda düzenlenmiştir. Genel olarak sorumluluk hukukunun dört unsuru vardır. Bu unsurlar; hukuka aykırı fiil, zarar, kusur ve illiyet bağıdır. Fiil ile hukuka aykırılık tek unsur olarak da sayılabilmektedir. Tüm bu unsurların karşılandığı durumda tazminat sorumluluğu gündeme gelecektir.

Bu çalışmanın konusunu depremden doğan zararlardan haksız fiil kapsamında sorumluluklar oluşturmaktadır. Bu anlamda sorumlulukları incelenecek olanlar yüklenici, yapı maliki, yapı denetim kuruluşları ve adam çalıştıranlardır. Sayılan şahısların sorumluluğu haksız fiil kapsamında; depremin mücbir sebep sayılıp sayılmaması ve oluşan zararlar ile deprem arasındaki illiyet bağı kapsamında incelenecektir.

Deprem zararlarından ortaya çıkan sorumluluk, ülkemizin diri fay hatları üzerinde olması sebebiyle önem arz etmektedir. Özellikle 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ta gerçekleşen iki büyük deprem sonrası; yapıların fen ve tekniğe uygun yapılması, bunların kanun ve yönetmelikler çerçevesinde fen ve tekniğe uygun denetimi, yapı ve binalarda hukuka aykırı değişiklikler gibi konular yoğun bir şekilde kamuoyunda tartışılmaktadır. Bu doğrultuda depremden doğan zararlar kapsamında haksız fiil kapsamında kim ya da kimlerin nasıl sorumlu olacağı bu çalışmada anlatılacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Haksız Fiil, Zarar, Mücbir Sebep, Tazminat, İlliyet Bağı

Öğrencinin	Adı Soyadı	Yunus Emre KUZU
	Numarası	20813211014
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Hukuk / Özel Hukuk
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Banu Bilge SARIHAN
	Tezin Adı	Haksız Fiil Kapsamında Deprem Zararlarından Sorumluluk

LIABILITY FOR EARTHQUAKE DAMAGES BY TORT LAW**ABSTRACT**

Liability arising from tort is one of the two sources of liability for compensation in Turkish legal legislation, together with liability arising from breach of contract. The liability conditions of tort, which is the subject of our thesis proposal, constitute the main principles of liability law.

Turkish Code of Obligations No. 6098 art. Tort liability defined in Article 49 is a type of liability based on fault. Although fault is the most important element of tort, liability may arise in the form of fault liability or strict liability. According to Turkish legal legislation, fault liability is the rule and strict liability is the exception. While fault liability is regulated in a single article in Article 49 of the Turkish Code of Obligations, a special legal regulation is needed for each type of strict liability. Cases of strict liability are specifically regulated in the Turkish Code of Obligations and other laws. In general, there are five main elements of liability law. These are act, illegality, fault, damage and causality. The act and unlawfulness can also be considered as a single element. If all these elements are met, liability for compensation will come to the fore.

The subject of this study is responsibilities within the scope of tort for damages arising from earthquakes. In this sense, those whose responsibilities will be examined are the contractor, the building owner, the building inspection organizations and those who employ people. The liability of the listed persons is within the scope of tort; Whether the earthquake is considered a force majeure or not and the causal link between the damages and the earthquake will be examined.

Liability arising from earthquake damages is important because our country is on active fault lines. Especially after two major earthquakes in Kahramanmaraş on February 6, 2023; Issues such as the construction of buildings in accordance with science and technology, their inspection in accordance with science and technology within the framework of laws and regulations, and illegal changes in structures and buildings are intensively discussed in public. In this regard, who and how will be responsible in tort within the scope of damages arising from the earthquake will be explained in this study.

KEYWORDS: Tort, Damage, Force Major, Compensation, Casual Relation

Authors	Name and Surname	Yunus Emre KUZU
	Student Number	20813211014
	Department	Private Law
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)
	Supervisor	<u>Assistant Professor</u> Banu Bilge SARIHAN
	Title of the Thesis/ Dissertation	Liability For Earthquake Damages In Accordance With Tort Law

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TEŞEKKÜR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM SORUMLULUK HUKUKUNUN GENEL ESASLARI

I. Sorumluluk Kavramı	34
II. Sorumluluk Hukukunun Kaynak Yönünden Sınıflandırılması	34
A. Genel Olarak	3
B. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk	4
C. Sözleşme Dışı Sorumluluk	4
III. Sorumluluk Sebepleri	34
A. Kusur	34
B. Sözleşme	5
C. Kanun Hükmü	6
IV. Hukuki Sorumluluğun Türleri	34
A. Haksız Fiil (Kusur) Sorumluluğu.....	7
1. Genel Olarak	7
2. Haksız Fiil (Kusur) Sorumluluğunun Şartları.....	8
a. Hukuka Aykırı Fiil	8
a.a. Genel Olarak	8
b.b. Hukuka Uygunluk Sebepleri.....	9
a.a.a. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması.....	9
a.a.a.a. Kamu Hukukundan Doğan yetkinin Kullanılması	9
b.b.b.b. Özel Hukuktan Doğan Bir Hakkın Kullanılması	10
b.b.b. Zarar Görenin Rızası.....	10
c.c.c. Üstün Nitelikte Kamusal Yarar	11
d.d.d. Haklı Savunma.....	12
e.e.e. Zorunluluk Hali	12
f.f.f. Kişinin Hakkını Kendi Gücüyle Koruması.....	13
g.g.g. Vekaletsiz İş Görme.....	14
b. Kusur.....	14
c. Zarar	16
d. İlliyet Bağı	17
a.a. Genel Olarak	17
b.b. İlliyet Bağını Kesen Sebepler	19
a.a.a. Mücbir Sebep.....	19

b.b.b. Zarar Görenin Ağır Kusuru.....	20
c.c.c. Üçüncü Kişinin Ağır Kusuru.....	21
B. Kusursuz Sorumluluk (Sebepl Sorumluluğu)	22
1. Genel Olarak	22
2. Hakkaniyet Sorumluluğu	22
3. Özen Sorumluluğu (Olağan Sebepl Sorumluluğu)	23
a. Adam alıştıranın Sorumluluğu	23
b. Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu	25
c. Ev Başkanının Sorumluluğu	25
d. Yapı malikinin sorumluluğu	26
e. Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu	27
4. Tehlike Sorumluluğu	28
a. Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu	29
b. Sivil Hava Aracı İşletenin Sorumluluğu	30
c. 2872 Sayılı evre Kanunu'na Göre Tehlike Sorumluluğu	31
d. Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin Tehlike Sorumluluğu	32

İKİNCİ BÖLÜM

DEPREM ZARARLARINDAN SORUMLU OLANLAR

I. Genel Olarak.....	34
II. Yüklenicinin Sorumluluğu	36
A. Genel Olarak	36
B. Sorumluluğun Şartları	39
1. Hukuka Aykırı Davranış Sebebiyle Deprem Sonucunda Bir Zararın Ortaya ıkması	39
2. Hukuka Aykırı Davranış ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Bulunması	40
III. Yapı Malikinin Sorumluluğu	42
A. Genel Olarak	42
B. Sorumluluğun Şartları	45
1. Hukuka Aykırılık	45
a. Bina veya Yapı Eserinin Yapımındaki Bozukluk	45
b. Bina ve Yapı Eserinin Bakımındaki Eksiklik	47
2. Yapım Bozukluğu veya Bakım Eksikliğinin Zarara Sebepl Olması	53
3. Zarar ile Yapım Bozukluğu veya Bakım Eksikliği Arasında İlliyet Bağı.....	53
C. Sorumlu Kişiler	54
1. Kat Mülkiyeti Tesis Edilmemişse Sorumluluk.....	55
2. Kat Mülkiyeti Tesis Edilmişse Sorumluluk	56
3. Toplu Mülkiyet Halinde Sorumluluk.....	56
a. Elbirliği Mülkiyet.....	56
b. Paylı Mülkiyet.....	57
4. Malik veya Maliklerle Birlikte Sorumlu Olan Sınırlı Aynı Hak Sahipleri	58
a. İrtifak Hakkı Sahipleri	58
b. Sınırlı Aynı Hak Sahiplerinin Malik ile Birlikte Sorumluluğu.....	60

IV. Yapı Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu.....	61
A. Genel Olarak	61
B. Sorumluluk Şartları	64
1. Hukuka Aykırı Davranış.....	65
2. Zarar	66
a. Taşıyıcı Sistem Hasarı	68
b. Taşıyıcı Olmayan Kısım Hasarı.....	69
3. Kusur.....	70
4. İlliyet Bağı	71
C. Sorumlu Kişiler	72
1. Yapı denetim Kuruluşu	72
2. Denetçi Mimar ve Mühendisler	73
3. Yardımcı Kontrol Elemanı.....	74
4. Proje Müellifi.....	74
5. Laboratuvar Görevlileri	75
6. Yapı Eseri Yüklenicisi	76
7. Şantiye Şefi	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU KAPSAMINDA DEPREM ZARARLARININ HUKUKİ SONUÇLARI

I. Tazminat	78
A. Genel Olarak	80
B. Tazminatın Kapsamı ve Tespiti	81
II. Maddi Tazminat	79
A. Zararın İspatı	80
B. Tazminattan İndirim Sebepleri.....	81
1. Faile Bağlı Sebepler.....	82
2. Mağdura Bağlı Sebepler	83
a. Zarar Görenin Ortak Veya Kişisel Kusuru	83
b. Zarar Görenin Tazminat Yükümlüsünün Mali Durumunu Ağırlaştırması	
.....	84
C. Maddi Tazminatın Türleri	85
1. Şeye İlişkin Zararların Tazmini	85
2. Kişiye Verilen Zararların Tazmini.....	86
a. Ölüm Halinde Tazminat.....	86
a.a. Cenaze Giderleri.....	87
b.b. Tedavi Giderleri İle Çalışma Gücünün Azalmasından Ya Da	
Yitirilmesinden Doğan Kayıplar.....	87
c.c. Yoksun Kalınan Destek Zararları.....	87
b. Bedensel Zarar Tazminatı.....	88
a.a. Tedavi Giderleri	89
b.b. Kazanç Kaybı Ve Çalışma Gücünün Azalmasından Ya Da	
Yitirilmesinden Doğan Kayıplar.....	89
a.a.a. Çalışma Gücünün Geçici Kaybından Doğan Zararlar.....	90
b.b.b. Çalışma Gücünün Sürekli Kaybından Doğan Zararlar	90

c.c. Ekonomik Geleceğin Sarsılması	91
III. Manevi Tazminat	79
A. Genel Olarak	92
B. Manevi Tazminat Davasının Şartları	94
C. Manevi Tazminat Talep Hakkının Devri	96
D. Manevi Tazminat Türleri	97
IV. Maddi Ve Manevi Tazminata İlişkin Ortak Hükümler	98
A. Tazminatta Zararın Hesaplanacağı Zaman	98
B. Tazminata Eklenecek Faiz	99
C. Tazminat Davasının Tarafları	99
D. Tazminat Davasında Zamanaşımı	100
E. Tazminat Davasında Rücu	104
F. Tazminat Davasında Munzam Zarar	106
G. Tazminat Davasında Müteselsil Sorumluluk	110
H. Tazminat Davasında Görevli Ve Yetkili Mahkeme	112
V. Deprem Davaları Sebebiyle Açılacak Tazminat Davasında Sorumlu Olanlar	114
A. Yüklenicinin (Adam Çalıştıranın) Tazminat Sorumluluğu	114
B. Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu	117
C. Yapı Denetim Kuruluşunun Tazminat Sorumluluğu	125
SONUÇ	128
KAYNAKÇA	131

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
AÜHF	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
C.	: Cilt
E.	: Esas
EİTİAD	: Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi
EÜHFD	: Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
f.	: Fıkra
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İBK	: İçtihadı Birleştirme Kararı
İK	: İmar Kanunu
İNÜHFD	: İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İUMHAD	: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
MÜHFHAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanun
Y	: Yıl
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
YDHK	: Yapı Denetimi Hakkında Kanun
YDHKHK	: Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

TEŞEKKÜR

Bu çalışmayı yaparken, her daim desteğiyle yanımda olan biricik eőim Tuğba Tayyar Kuzu'ya ve yüksek lisans programının baőından sonuna dek ve tez çalıőmamın tamamlanmasında desteğini esirgemeyen değerli hocam Sn. Dr. Öğr. Üyesi Banu Bilge Sarihan'a sonsuz teşekkür ederim.

GİRİŞ

Çalışmamızın konusunu haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumluluk oluşturmaktadır. Haksız fiil, Türk Borçlar Kanunu kapsamında borç sebeplerinden birisidir. Depremden doğan zararlardan haksız fiil kapsamında kimlerin nasıl sorumlu olacağını açıklamadan önce haksız fiilin açıklanması gerekmektedir. Türk Borçlar Kanunu kapsamında haksız fiil sorumluluğu ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi kusur sorumluluğu, ikincisi ise kusursuz sorumluluktur. Doktrinde kusursuz sorumluluk ise üç türe ayrılmaktadır. Bunlar; hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğudur.

Çalışmamızda deprem zararları sebebiyle haksız fiil sorumluluğu üç bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde haksız fiil sorumluluğu ile ilgili genel açıklamalar, sorumluluk hukukuna ilişkin kavramlar ve türler ele alınıp haksız fiil sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli şartlara değinilmiştir. Haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumluluğun sınırlarının çizilebilmesi adına birinci bölümde verilen bilgiler oldukça önem arz etmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumluluk anlatılacaktır. Bu çerçevede depremden doğan zararlardan sorumlu olanlar ele alınmıştır. Bu kapsamda zarar sebebiyle kusur sorumluluğu, yüklenicinin sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu, yapı denetim kuruluşlarının sorumluluğu, deprem ile zarar arasındaki illiyet bağı ve illiyet bağını kesen sebepler ayrıntılarıyla anlatılacaktır. Deprem bir doğal afet olması sebebiyle illiyet bağını kesen sebeplerden birisi olan mücbir sebep sayılıp sayılamayacağı hususuna da bu bölümde değinilecektir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise deprem zararlarından haksız fiil kapsamında sorumluluğun ortaya çıkardığı sonuçlar ele alınmıştır. Deprem nedeniyle haksız fiil kapsamında sorumluluğun ortaya çıkardığı en önemli sonuç tazminattır. Tazminatın tanımı, kapsamı, türleri, tazminat davasının tarafları, görevli ve yetkili mahkemeler, davanın zamanaşımı süresi ile ilgili bilgiler verilip tazminattan sorumlu olan kişilerin sorumluluk kapsamı anlatılacaktır. Sonuç bölümüyle de çalışmamız son bulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SORUMLULUK HUKUKUNUN GENEL ESASLARI

I. Sorumluluk Kavramı

Sorumluluk, kişinin davranışlarının neticelerinden ya da kapsamı alanına giren olaylardan sorumlu tutulmasıdır. Sorumluluğun geniş anlamı ise, başka bir kimseye verilen zararın tazmini yükümlülüğüdür¹. Kısaca sorumluluk, kaynağına bakılmaksızın borcun yaptırımıdır. Genel olarak Türk Hukukunda sorumluluk doğrudan doğruya kanundan ya da hukuki işleminden doğan sonuçlar için belli bazı yaptırımların uygulanmasıdır.

Doktrinde sorumluluk “ile sorumluluk” ve “den sorumluluk” şeklinde de ikiye ayırarak incelenmektedir. Eren’e göre “ile sorumluluk” teknik anlamda sorumluluk iken tazminatı doğuran sorumluluğa “den sorumluluk” denir. “ile sorumluluk”ta kişinin şahıs ya da malvarlığı ile sorumluluğu gündeme gelirken, ‘den sorumluluk’ta kişinin hangi eyleminden dolayı sorumlu olduğu yani örneğin sözleşme hükümlerinin ihlalinden ya da haksız fiilden sorumluluğu gündeme gelecektir².

Tezimizin konusu olan haksız fiil sorumluluğunun içerisinde yer alan ve en dar anlamda olan kusur sorumluluğu, İsviçre Hukuku’nu da etkisi altına alan, 1804 tarihli Fransız Medeni Kanunu ile getirilmiş bir düzenlemedir³. Kusur sorumluluğu, 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi düzenlemesiyle Türk hukuk mevzuatına girmiştir.

Kusursuz sorumluluk, özellikle teknolojik ve endüstri alanında kaydedilen gelişmeler neticesinde ortaya çıkmıştır⁴. Sanayi devrimi ile birlikte toplumda meydana gelen zararların çözümünde kusura dayanan sorumluluk hâli uyuşmazlıkların çözümünde yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu yetersiz kalışın sebebi ise karmaşık hale

¹ S. Sulhi Tekinay/ Sermet Akman/ Haluk Burcuoğlu/ Atilla Altop: Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 6. Bası, Filiz, Ankara, 1988, s. 23; Yargıtay HGK., 13.6.2019 T., 2017/124 E., 2019/657 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:01.12.2023

² Fikret Eren: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 20. Baskı, Yetkin, Ankara, 2016, s. 84; Haluk Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, Ankara, 2010, s. 3

³ Fransız Medeni Kanunu m. 1382 “ Her Kim Kusuru İle Başkasına Zarar Verirse, Onu Gidermek Zorundadır.”; Başak Baysal “Fransız Borçlar Hukuku Reformuna İlişkin Ön Tasarıya (Avant-Projet De Réforme Du Droit Des Obligations) Genel Bir Bakış” İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 2011. C: 64, S:2, 215-233, s. 233

⁴ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 91

gelen toplumsal ilişkiler, teknolojik gelişmeler sonucunda ortaya çıkan yeni yapılar, tesisler, icatlar ve araçların ortaya çıkardığı tehlikelerdir. Anılan bu sebeplerle kusursuz sorumluluk kavramı bir gereklilik olarak hayatımıza girmiştir⁵.

Sorumluluk hukuku geniş ve dar olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Geniş anlamda sorumluluk hukuku ikiye ayrılmaktadır. Birincisi sözleşmeden doğan akdi sorumluluk diğeri ise sözleşme ilişkisi bulunmadığı halde ortaya çıkan sorumluluktur⁶. Dar anlamda sorumluluk sadece sözleşme dışı sorumluluğu ifade etmektedir⁷. Sözleşme ilişkisi ile ortaya çıkan sorumluluk dar anlamda sorumluluğun kapsamına girmemektedir. En dar anlamda sorumluluk türleri ise ancak kanunlarla düzenlenen sorumluluktur. Bunlara örnek olarak sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu gösterilebilir.

II. Sorumluluk Hukukunun Kaynak Yönünden Sınıflandırılması

A. Genel Olarak

Geniş anlamda sorumluluk, zarar görenin zararını giderme anlamına gelmektedir. Bu tazmin yükümlülüğü ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi sözleşme sorumluluğu; ikincisi ise sözleşme dışı sorumluluktur⁸. Bunlar geniş anlamda sorumluluk hukukunu oluşturmaktadır⁹. Her iki sorumluluğun da amacı bir kişinin başkasına vermiş olduğu zararı gidermektir¹⁰.

Toplum düzeninin sağlanması ve korunması adına bireylerin davranışlarını düzenleyen genel ve özel yükümlülükler vardır. Genel yükümlülükler toplumdaki herkesi ilgilendirirken, özel yükümlülükler belirli kişileri ilgilendirmektedir. Özel yükümlülükler genellikle bir sözleşmeden bazen de bir kanun hükmünden doğabilir.

⁵ Eren, a.g.e., s.532; Tandoğan, a.g.e., s. 64

⁶ Eren, a.g.e., s. 509; Habib Oğuz: “Sorumluluk Hukukunda Kusur”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Sayı: 28, 2016, s. 274

⁷ Eren, a.g.e., S. 509; Oğuz, a.g.e., s. 274; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 11

⁸ Antalya, O. Gökhan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C:2, İstanbul, s.1

⁹ Kemal Oğuzman / Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 2. Baskı, Vedat Kitapçılık, 2019, s.54.

¹⁰ Eren, a.g.e., s. 529

B. Sözleşmeden Doğan Sorumluluk

Sözleşmeden doğan özel yükümlülüklerle aykırı davranış sonucunda, kişinin zarar görene karşı tazmin yükümlülüğüne sözleşmeden doğan sorumluluk denir. Sözleşmesel sorumluluğun ortaya çıkabilmesi için zarar veren ile zarara uğrayan arasında zarar öncesinde akdi bir hukuki ilişki olması gerekmektedir. Sözleşmeden kaynaklanan sorumlulukta haksız fiilde geçerli olan objektif özen yükümlülüğü değil, tarafların karşılıklı anlaşarak sözleşmede belirlemiş oldukları esaslar ve yükümlülükler dikkate alınacaktır¹¹.

C. Sözleşme Dışı Sorumluluk

Hukuk kurallarının toplumdaki herkese yüklediği genel yükümlülüklerle aykırılıktan doğan zarardan sorumluluğa sözleşme dışı sorumluluk denir. Sözleşme dışı sorumluluk hukuk düzeninin emirlerinin ve yasaklarının ihlali durumunda ortaya çıkmaktadır. Sözleşme dışı sorumlulukta zarar meydana gelmeden önce fail ile zarar gören kimse arasında herhangi bir hukuki münasebet mevcut değildir. Dolayısıyla sözleşme dışı sorumlulukta zarar veren ile zarar gören arasındaki ilişki, hukuka aykırı fiilin gerçekleşmesi ve zararın oluşmasıyla ortaya çıkar.

Sözleşme dışı sorumluluğun ana kuralı kusurun bulunmasıdır¹². Zarar, bir kusurlu eylem sonucunda gerçekleşmiş olmalıdır. TBK (Türk Borçlar Kanunu)'nın 49. maddesine göre hukuka aykırı ve kusurlu davranış sözleşme dışı sorumluluğun kaynağını oluşturmaktadır¹³. Kusur, sözleşme dışı sorumluluğun kurucu unsuruyken adam çalıştıranın sorumluluğu, taşınmaz malikinin sorumluluğu gibi bazı özel hallerde sorumluluğun tespiti için kusur aranmamaktadır. Nitekim sayılan özel haller kusursuz sorumluluk halleridir.

III. Sorumluluk Sebepleri

Zararın, zarar verene yükletilmesini ve onun tarafından tazmin edilmesini neden olan sebeplere sorumluluk sebepleri denir. Bu sebepler esasen zarar verenin

¹¹ Osman Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin, 2019, s. 48

¹² Cengiz Koçhisarlıoğlu: Kusurun Objektifleştirilmesinin Ayırt Etme Gücünü Etkilemesi, AÜHFD, 2004, s.3

¹³TBK, 49 “Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

'den dolayı sorumluluğu'nun tespitinde önem arz etmektedir. Sorumluluk sebepleri; kusur, sözleşme ve kanun hükmüdür.

A. Kusur

Kusur genel olarak hukuki sorumluluğun ana unsurudur. TBK m. 49'a göre başlıca sorumluluk sebebi kusurdur. Kusurlu davranışıyla zarara sebep olan kimse ortaya çıkan zararı gidermekle yükümlüdür. Haksız ve kusurlu fiil, sosyal yaşam normlarını bertaraf eden hukuka aykırı davranışlardır. Bu davranışlar toplumca kınanacak türdendir¹⁴.

Kusur, iki türde ortaya çıkmaktadır; kast ve ihmal. Kast, hukuka aykırı davranışın bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesidir¹⁵. Kastın unsurları; haksız davranışın failinin zararlı sonucu öngörmesi ve meydana gelen bu sonucu istemesidir¹⁶. İhmal ise ortaya çıkacak zararı istememekle birlikte bu neticenin ortaya çıkmaması özen gösterilmemesi ile birlikte hukuk düzeni tarafından düzenlenen icrai yükümlülüklerin yerine getirilmemesidir¹⁷.

B. Sözleşme

Sorumluluğun kaynağı bir sözleşme ilişkisinden kaynaklanabilmektedir. Sözleşme ile taraflar karşılıklı ya da tek taraflı edimler konusunda anlaşmaktadır. Sözleşme ilişkisinde sorumluluğun kurucu unsuru kusur değildir¹⁸. Burada, tarafların sözleşme ile kararlaştırdıkları ilkelerin herhangi bir şekilde ihlal edilmesi sorumluluk için yeterlidir. Sözleşme ile yapma şeklinde belirlenen edimlerin yerine getirilmemesi ya da yapmama şeklinde belirlenen edimlerinin ihlal edilmesi sonucunda ortaya çıkan zararlardan ötürü sözleşmeyi ihlal eden taraf sorumlu olacaktır.

¹⁴ Eren, a.g.e., s. 591

¹⁵ Hüseyin Hatemi/ Emre Gökyayla: Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İstanbul 2015, s. 146; Ferhat Canbolat / Günhan Gönül Koşar: "Motorlu Aracın İşletilmesinden Doğan Hukuki Sorumlulukta "Kusur"un Önemi ve Sorumluluğa Etkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, Cilt: 23, 2021, s. 843

¹⁶ Fatih Bilgili/ Ertan Demirkapı: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Dora, Bursa 2017, s. 100

¹⁷ Ahmet M. Kılıçoğlu: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 5. Baskı, Turhan Kitapevi, Ankara, 2018, s. 415; Hatemi/Gökyayla, a.g.e., s. 147, Canbolat, Ferhat /Gönül Koşar a.g.e., s. 843

¹⁸ Eren, a.g.e., s. 510

C. Kanun Hükmü

Sorumluluk sebeplerinin hepsinde geçerli olan genel kural; zarar veren zararı gidermekle yani tazmin etmekle mükelleftir. Ancak bazen bir kanun kapsamında zarardan başkası da sorumlu olabilmektedir¹⁹. Kanun ya da kanun hükmünün sorumluluk sebebi sayıldığı durumlarda, ortaya çıkan zararlı neticenin herhangi birine yükletilebilmesi bu sonucun kusurla ya da bir sözleşmeden doğmuş olmasına bağlı değildir. Bir kanun hükmünden bir sorumluluğun doğabilmesi için, zararı ortaya çıkaran olay ile ortaya çıkan zarar arasında nedensellik bağının bulunması yeterli olacaktır. Bu sorumluluğa sebep sorumluluğu yani kusursuz sorumluluk denir. Nedensellik bağının bulunması gerekliliği Türk Hukuku'nda yer alan tüm kusursuz sorumluluk türleri bakımından geçerlidir. Burada sorumluluk, kusura değil kanunun öngördüğü belirli bir olguya bağlanmıştır. TBK'da sebep sorumluluğu türleri tanımlamıştır. Kusursuz sorumluluk türünde kusur, sorumluluğun kurucu unsuru olmaktan çıkmış olup sorumluluğun doğabilmesi için kusur şart değildir. Bunlara, adam çalıştıranın sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu örnek olarak gösterilebilir²⁰.

IV. Hukuki Sorumluluğun Türleri

Hukuki sorumluluğun türleri kusur ve kusursuz sorumluluk olmak üzere ikiye ayrılmaktadır²¹. Doktrinde bu iki başlık altına girmeyen haller fedakarlığın denkleştirilmesi esasına dayanan sorumluluk olarak kendisine yer bulmaktadır²². Kusur sorumluluğunun şartları; hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve illiyet bağıdır²³. Kusursuz sorumluluğun kusur sorumluluğundan farkı, kusur şartının aranmamasıdır. Kusursuz sorumluluk üçe ayrılmaktadır. Bunlar; hakkaniyet, özen ve tehlike sorumluluğudur²⁴.

¹⁹ Eren, a.g.e., s. 510

²⁰ Cevdet Yavuz: Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri, 2008, s. 35

²¹ Tandoğan, Mesuliyet, s.64; Oğuzman/Öz, a.g.e., s. 2.; Antalya, a.g.e., s. 11; Eren, a.g.e. s. 512; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 412;

²² Eren, a.g.e., s. 511

²³ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat: Borçlar Hukuku, Seçkin, 2022, s. 185

²⁴ Eren, a.g.e., s. 516

A. Haksız Fiil (Kusur) Sorumluluğu

1. Genel Olarak

Sorumluluk denilince akla ilk gelen sorumluluk en yaygın ve geniş kapsamlı olan haksız fiil sorumluluğudur. Zarar verenin kusurlu fiilinden kaynaklandığından bu sorumluluğa, dar anlamda haksız fiil sorumluluğu denilmektedir²⁵. Burada zarar verici fiil ya da davranış belirli bir kişiye isnat edilebildiğinden doktrinde subjektif sorumluluk kavramı da kullanılmaktadır²⁶. Haksız fiiller hukuk düzeninin tasvip etmediği, hoş karşılamadığı ve başkalarına zarar verici hukuka ve ahlaka aykırı fiil ve davranışlardır²⁷. TBK m. 49'a göre hukuka aykırı fiillerle birlikte ahlaka aykırı fiiller ve davranışlar da haksız fiildir. Haksız fiil genellikle aktif bir davranış tarzında ortaya çıkmaktadır. Bazen de pasif bir davranış olan ihmali davranış suretiyle ortaya çıkmaktadır²⁸.

Kusur, kusur sorumluluğunun en önemli ve kurucu unsurudur. Kusur sorumluluğu kusur esasına dayanır²⁹. Sorumluluğun doğabilmesi için hukuka aykırı fiil, kusur, zarar ve illiyet bağının varlığı şarttır. Haksız fiilde "kusur olmadan sorumluluk olmaz" ilkesi geçerlidir³⁰. Haksız fiil sorumluluğu dolayısıyla kişi, başkasının şahıs varlığına ya da mal varlığına vermiş olduğu zararı tazmin etmekle yükümlüdür³¹. Tazminat miktarının belirlenmesinde ölçü, zarar verenin kusurunun ağırlığıdır. Bunun yanında tazminat miktarının indirilmesine sebep olan durumlar da mevcut olabilir. Örneğin zarar görenin kusuru bunlardan birisidir. Zarar görenin ağır nitelikte olan kusuru ise illiyet bağını kestiğinden zarar verenin tazminat sorumluluğunun ortan kalkması gündeme gelebilecektir.

Kusur sorumluluğu sebebiyle sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için hukuka aykırı bir fiil veya davranış bulunmalıdır, bu hukuka aykırı davranış bir zarara

²⁵Nomer, a.g.e., s.150

²⁶ Eren, a.g.e., s.511

²⁷ Bilgili/Demirkapı, a.g.e., s. 90.

²⁸ İsmail Kayar: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, 2019, s. 109

²⁹ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 89

³⁰ Elif Bolat Türkdoğan: Türk Hukukunda Bir Kusursuz Sorumluluk Türü Olarak Objektif Özen Ödevine Dayalı Sorumluluk, Adalet, Ankara, 2021, s.23

³¹ Mehmet Ayan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 11. Baskı, Seçkin, Ankara, s.115

sebepe olmalıdır, zarara sebepe olan davranış ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı bulunmalıdır ve failin davranışı kusurlu olmalıdır³².

2. Haksız Fiil (Kusur) Sorumluluğunun Şartları

a. Hukuka Aykırı Fiil

a.a. Genel Olarak

Fiil kusur sorumluluğunun ilk unsurudur. Hukuk düzeninin sonuç bağıladığı insan fiil ve davranışlarına hukuki fiil denir³³. İnsan davranış olmayan eylemler fiil olarak nitelendirilemez. Fiil, insan iradesiyle gerçekleşen ve değişikliğe sebepe olan davranışlardır³⁴. Fiilin iki unsuru vardır. Bunlar; maddi unsur ve manevi unsurdur. Maddi unsur, dışa yönelik olan hareket ve eylemlerdir³⁵. Manevi unsur ise dışa tezahür eden hareketlerini oluşturan insan iradesidir³⁶. İnsan fiil ve davranışları olumlu (yapma) ya da olumsuz (yapmama) biçimde ortaya çıkabilmektedir³⁷. Olumsuz davranışa ihmâl de denilebilir³⁸. Haksız fiiller genellikle olumlu davranışla yani yapma şeklinde ortaya çıkmaktadır. Yapmama şeklinde ortaya çıkabilmesi için bir kanun hükmü düzenlemesi ile yapma görevini veren bir sorumluluk yüklenmiş olması gerekmektedir.

Haksız fiil niteliği taşıyabilmesi için bir eylemde bulunması gerekli olan ilk şart hukuka aykırılıktır. TBK m. 49 hükmünde, sorumluluğun doğabilmesi için fiilin hukuka aykırı bir şekilde ortaya çıkması gerektiği belirtilmiştir³⁹. Hukuka aykırılıktan anlaşılması gereken, fiilin kişilerin şahıs varlığı ve malvarlığı değerlerini koruyan hukuk kuralları ile çelişmesidir. Buna göre hukuka aykırılığın iki türü bulunmaktadır. Bunlar olumlu ve olumsuz unsurlardır⁴⁰. Olumlu olan unsur, başkasının zarar görmesini yasaklayan davranış normuna uyulmamasıdır. Olumsuz unsur, zarar verici

³² Nomer, a.g.e., s. 151; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 642

³³ Eren, a.g.e., s. 159; Şebnem Akipek: "Tamamlayıcı Olgunun Hukukî İşleme Etkisi", AÜHFD, Yıl:1995, Sayı: 1, Cilt: 44, s. 27

³⁴ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 186

³⁵ İhsan Erdoğan: "Haksız Fiilde Kusurlu Sorumluluk ve Özellikle Kusur Unsuru", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:1990, Sayı: 1 Cilt: 3, s. 111

³⁶ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 250

³⁷ Nomer, a.g.e., s.152; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 12

³⁸ Eren, a.g.e., ss. 539-540

³⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 642

⁴⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 653

eylemde hukuka uygunluk nedenlerinden herhangi birisinin yokluğudur. Hukuka uygunluk sebepleri ise esasen hukuka aykırı olan fiil ve davranışların, özel hallerin bulunması şartıyla hukuka uygun kabul edilmesi ve failin sorumluluğunun doğmamasıdır⁴¹. Hukuka uygunluk sebepleri somut olayda en baştan itibaren mevcuttur, sonradan ortaya çıkmazlar. Hukuka uygunluk sebepleri TBK'nın 63. maddesinde hukuka aykırılığı kaldıran sebepler "Kanunun verdiği yetkiye dayanan ve bu yetkinin sınırları içinde kalan bir fiil, zarara yol açsa bile, hukuka aykırı sayılmaz. Zarar görenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar, zarar verenin davranışının haklı savunma niteliği taşıması, yetkili kamu makamlarının müdahalesinin zamanında sağlanamayacak olması durumunda kişinin hakkını kendi gücüyle koruması veya zorunluluk hâllerinde de fiil, hukuka aykırı sayılmaz." şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre hukuka uygunluk sebeplerini hukuk düzeninin tanıdığı bir yetkinin kullanılması, zarar görenin rızası, üstün kamu yararının bulunması, haklı savunma, yetkililerin zamanında müdahale edemeyecekleri hallerde kişinin hakkını kendi gücüyle koruması, zorunluluk hali ve vekaletsiz iş görme şeklinde sayabiliriz⁴².

b.b. Hukuka Uygunluk Sebepleri

a.a.a. Kanunun Verdiği Yetkinin Kullanılması

a.a.a.a. Kamu Hukukundan Doğan yetkinin Kullanılması

Hukuk düzeninin kamu görevini yürütmekte olanlara verdiği yetkidir. Kamu görevlisi kamu hizmetinin gereği olarak kendisine verilen görev gereği bu yetkisini kullanmaktadır. Dolayısıyla kanunun verdiği yetkinin kullanılması hukuka aykırılık teşkil etmeyecektir⁴³. Hukuki sorumluluğun doğmaması için emir; yetkili bir makam tarafından verilmemeli, yetki sınırları aşılmamalı ve hak kötüye kullanılmamalıdır⁴⁴.

Kamu hukukundan doğan bir yetkinin ilgili görevli tarafından kullanılması hukuka aykırılık oluşturmaz. Örneğin emniyet görevlilerinin bir şüpheliyi yakalaması⁴⁵, hakimin tutuklama kararı vermesi, icra memurunun ev eşyasını

⁴¹ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 187

⁴² Ayan, a.g.e., s. 253; Nomer, a.g.e., s.154

⁴³ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.98; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 30

⁴⁴ Erdoğan, a.g.e., s. 116

⁴⁵ Nomer, a.g.e., s.160

haczetmesi hukuka aykırılık teşkil etmemektedir⁴⁶. Yetkili memurun kendisine tanınan yetkinin sınırlarını aşması ya da bu yetkinin başkası tarafından kullanılması bu kuralın istisnasını oluşturmaktadır⁴⁷.

b.b.b.b. Özel Hukuktan Doğan Bir Hakkın Kullanılması

Özel hukuktan kaynaklanan ve kanuni sınırlar içinde kalan hakların kullanılması da fiili hukuka uygun hale getirmektedir⁴⁸. Örneğin malikin mülkiyet hakkından doğan yetkileri, kiralayana hapis hakkı özel hukuktan doğan haklar olup hukuka uygunluk sebepleridir⁴⁹. Fiilin hukuka uygun sayılabilmesi için kanunda belirlenen sınırın aşılmaması gerekmektedir⁵⁰. Bunun dışında genel olarak sınırı TMK'nın (Türk Medeni Kanun) 2. maddesindeki dürüstlük kuralı oluşturmaktadır. Buna göre "herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır"⁵¹.

b.b.b. Zarar Görenin Rızası

Fiil ya da davranış, zarar görenin rızasına dayanmış olabilir. Herkes hukuk düzeninin kendisine tanımış olduğu haklarını kullanmaktan vazgeçebilir. Bu vazgeçme sonucu yani zarara rıza gösterme kural olarak geçerlidir ve hukuka uygunluk sebebidir⁵². Fakat zarara gösterilen rızanın geçerli olabilmesi için gereken şartların somut olayda bulunması gerekir. Bu şartlardan ilki fiil ehliyetine sahip olmaktır. İkincisi irade sakatlığı halinin mevcut olmamasıdır. Son olarak da vazgeçme işleminin hukuk ve ahlak kurallarına uygun olmasıdır. Zarara rıza göstermenin istisnası kişilik haklarıdır. Kişilik haklarına verilecek zarara rıza gösterilmesi, hukuk

⁴⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 662

⁴⁷ Eren, a.g.e., s. 625

⁴⁸ Nomer, a.g.e., s.160

⁴⁹ Erdoğan, a.g.e., s. 116

⁵⁰ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 31

⁵¹ Ayan, a.g.e., s. 258

⁵² Erdoğan a.g.e., s. 116; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 31

sistemi tarafından korunmamaktadır⁵³. Örneğin ötenazi ve kürtaj gibi hallerde kişilik hakları zedelendiğinden, rıza hukuka uygun kabul edilmez⁵⁴.

Rıza açık ya da örtülü bir şekilde açıklanabilir⁵⁵. Doktorun tıbbi müdahale öncesi hastayı bilgilendirmesi ve aydınlatılmış onamını alması açık rıza açıklamasına örnektir. Boks maçına çıkan boksörün yüzünde yaralar oluşabileceğini bilerek bu maça çıkması ise örtülü rıza açıklamasına örnek verilebilir. Geçerli bir rıza açıklaması için bazı şartlar gereklidir. Rıza müdahaleden önce verilmelidir, eylemden sonra verilen rıza geçerli değildir⁵⁶. Rıza geçerli olmalıdır yani tam ehliyetli ya da sınırlı ehliyet sahibi olunmalıdır. Rızanın konusu hukuka, ahlaka ve kişilik haklarına aykırı olmamalıdır. Rıza özgür bir iradenin ürünü olmalıdır yani rıza açıklaması aldatma, hile veya korku ile verilmemelidir ve rızanın sınırı aşılmamalıdır⁵⁷.

c.c.c. Üstün Nitelikte Kamusal Yarar

Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kamu yararı sebebiyle sınırlandırılabilmesi düzenlenmiştir⁵⁸. Üstün nitelikte kamusal yarar düzenlemesi de anayasanın bu hükmünün tezahürü niteliğindedir. Üstün nitelikte kamusal yarar aslında özel bir yararla karşılaştırma sonucunda kamusal yararın daha üstün tutulması sonucu ortaya çıkan tedbir ya da eylemlerdir⁵⁹. Bu gibi durumlarda kişilik haklarının ihlali hukuka aykırı sayılmayacaktır⁶⁰. Örneğin pandemi döneminde

⁵³ TBK m. 27 “Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür. Sözleşmenin içerdiği hükümlerden bir kısmının hükümsüz olması, diğerlerinin geçerliliğini etkilemez. Ancak, bu hükümler olmaksızın sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, sözleşmenin tamamı kesin olarak hükümsüz olur.”: <https://www.mevzuat.gov.tr/>

⁵⁴ Eren, a.g.e., s. 625

⁵⁵ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 187

⁵⁶ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.97; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 661

⁵⁷ Ayan, a.g.e., S. 260

⁵⁸ Anayasa m. 13 “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”: <https://www.mevzuat.gov.tr/>

⁵⁹ Seda Kara Kılıçarslan: “Üstün Nitelikte Özel ve Kamusal Yararın Basın Faaliyetlerinde Fikri Hak Sahipliğine Getirilen Sınırlamalar Bakımından Görünümü”, Ankara Hacı Bayram veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:2016, Sayı:1, Cilt: 20 s. 141

⁶⁰ Nomer, a.g.e., s.156

maske takma zorunluluğu, salgın riskine karşı aşı olma zorunluluğu, suçlunun cezaevine konması üstün nitelikte kamusal yarara örnek gösterilebilir⁶¹.

d.d.d. Haklı Savunma

Eski kullanımı meşru müdafaa olan haklı savunma bir kişinin veya üçüncü bir kişinin hukuki varlığına yönelik, başlamış olan veya başlaması ihtimali yüksek olan hukuka aykırı bir davranışı engellemek için kuvvet kullanmasıdır⁶². TBK m. 64'e göre "haklı savunmada bulunan, saldıranın şahsına veya mallarına verdiği zarardan sorumlu tutulamaz". Somut olayda haklı savunmadan bahsedilebilmesi için gerçekleşmesi gereken bazı şartlar bulunmaktadır. Şahıs varlığı ya da malvarlığı değerleri aleyhine hukuka aykırı bir saldırı bulunmalıdır. Hukuka aykırı olan saldırı gerçekleşmeye başlamış ya da başlamasının ihtimali yüksek olmalıdır. Bu saldırı bir insan iradesinin ürünü olmalıdır. Saldırıya karşı savunma sadece saldıran kişiye yapılmalıdır. Savunma refleksiyle yapılan karşı saldırının şiddeti, zarar verici eylem yani saldırımı şiddetiyle doğru orantılı olmalıdır⁶³. Somut olayda bütün şartlar bulunuyor ise saldırı karşısında yapılan savunma, hukuka aykırılık teşkil etmeyecektir ve savunanın fiili saldırıya karşı dengeli ise bu fiilden dolayı sorumluluğu doğmayacaktır⁶⁴.

e.e.e. Zorunluluk Hali

Zorunluluk, Türk Borçlar Kanunu'nun 64. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre "Kendisini veya başkasını açık ya da yakın bir zarar tehlikesinden korumak için diğer bir kişinin mallarına zarar verenin, bu zararı giderim yükümlülüğünü hâkim hakkaniyete göre belirler". Bu fıkra zorunluluk halinin tanımını da içermektedir. Kısaca bir kimsenin mevcut ya da gerçekleşme ihtimali olan tehlikeli durum karşısında korunma amacıyla üçüncü birisinin mallarına hasar vermesine zorunluluk hali denir⁶⁵. Örneğin selden kurtulmak için bir başkasının evinin kapısını kırarak içine girmek zorunluluk haline örnektir. Hukuk sistemimizde zorunluluk durumunda malvarlığına hasar verilmesine cevaz verilmiştir, şahıs varlığı

⁶¹ Tandoğan: Mesuliyet, s. 30.

⁶² Erdoğan, a.g.e., s. 114

⁶³ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s. 96; Nomer, a.g.e., s.161; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 656

⁶⁴ Ayan, a.g.e., s. 266; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, ss. 33-36; Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 189

⁶⁵ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.96; Nomer, a.g.e., s.161

haklarına hasar verilmesi kabul edilmemiştir⁶⁶. Somut olayda zorunluluk halinin bulunması için gerekli şartlar şunlardır; malvarlığına yönelmiş ve o an gerçekleşecek riskli bir durum olmalıdır. Bu riskli veya tehlikeli hal malı hasar görecektir üçüncü kişinin dışında birisi olmalıdır. Üçüncü kişinin sadece malvarlığı değerlerine zarar verilmelidir. Kaçınılmazlık unsuru gerçekleşmiş olmalıdır yani zarar vermeme ihtimali imkan dahilinde olmamalıdır. Riskli veya tehlikeli durum ile verilecek doğru orantılı olmalıdır⁶⁷. Zorunluluk halinde üçüncü kişinin malvarlığına zarar veren kişinin eylemi hukuka uygun olup hukuki sorumluluğu bulunmamaktadır⁶⁸. Ancak somut olayın özelliklerine göre hakim takdir yetkisi kapsamında, zarar verenin tam ya da kısmi bir tazminat ödemesine karar verebilir⁶⁹. Zorunluluk hali, her ne kadar TBK'da düzenlenmiş olsa da aynı zamanda, ceza hukukunda da hukuka uygunluk nedeni olarak kabul edilmektedir⁷⁰.

f.f.f. Kişinin Hakkını Kendi Gücüyle Koruması

İhka-1 hak, yani kendi adaletini sağlamak evrensel hukukta yasaktır⁷¹. Bir kişi kendi hakkını savunmak amacıyla güç kullanamaz. Dolayısıyla bu, hukuk düzeni tarafından korunmayan davranışlardandır. Fakat TBK m. 64/3'e göre, "Hakkını kendi gücüyle koruma durumunda kalan kişi, durum ve koşullara göre o sırada kolluk gücünün yardımını zamanında sağlayamayacak ise ve hakkının kayba uğramasını ya da kullanılmasının önemli ölçüde zorlaşmasını önleyecek başka bir yol da yoksa, verdiği zarardan sorumlu tutulamaz"⁷². Hakkı korumak için güce başvurmak hukuka aykırılık oluşturmamaktadır. Burada menfaatlerin çatışması ve bu halde daha üstün nitelikteki bir varlığın, başka bir hukuki varlığa tercihi durumu söz konusudur. Bir kişinin sahip olduğu haklarını kendi imkanları ve gücüyle korumasının bazı gereklilikleri bulunmaktadır. Öncelikle korumaya değer nitelikte bir hak bulunmalıdır. Saldırıya karşı yetkili makam ya da memurların gerekli zaman ve yerde saldırıyı engelleyebilmesi imkansız olmalıdır. Kişinin kendi hakkını saldırıdan koruması için

⁶⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 658

⁶⁷ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 191

⁶⁸ Erdoğan, a.g.e., s. 115; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 37

⁶⁹ Eren, a.g.e., S. 632

⁷⁰ Ali Naim İnan / Özge Yücel; İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 386; Ayan, a.g.e., s.195

⁷¹ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 41

⁷² Erdoğan a.g.e., s. 115

güç kullanmaktan başka bir çaresi olmamalıdır. Saldırı ile karşı güç kullanımı doğru orantılı olmalıdır ve dengesiz güç kullanılmamalıdır⁷³. Şartları oluşmuşsa güç kullanan kişinin eylemi hukuka aykırılık teşkil etmemektedir. Ancak bütün şartlar oluşmamışsa güç kullanma hukuka uygunluk teşkil etmez ve hukuk düzeni tarafından korunmaz⁷⁴. Kuvvet kullanımı sonucunda orantı aşılmamışsa tazmin yükümlülüğü de doğmayacaktır⁷⁵.

g.g.g. Vekaletsiz İş Görme

Vekaletsiz iş görme hali de hukuka uygunluk sebeplerinden birisi olarak sayılabilir. Sorumluluğun doğmaması için gerçekleştirilen elemin gerçek vekaletsiz iş görme olması gerekmektedir. Yani vekaletsiz iş yapan kişinin üçüncü bir kişinin işini yapma iradesiyle davranması ve o kişinin menfaatine aykırı olmaması gerekmektedir. Şuurunu kaybeden hastaya doktorun müdahale etmesi gerçek vekaletsiz iş görmeye örnektir⁷⁶. Böyle bir durumda doktorun müdahalesi vekaletsiz iş görme hükümleri gereğince hukuka aykırılık teşkil etmeyecektir⁷⁷. Görülen iş, iş sahibinin yararına değil veya beklenen iradesine uygun değilse bu durumda haksız fiil değil gerçek olmayan vekaletsiz iş görme gündeme gelecektir⁷⁸.

b. Kusur

Kusur kavramı kanun ve diğer düzenlemelerde tanımı yoktur. Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinin 1. fıkrasında kusur, kusur sorumluluğunun esas unsuru şeklinde düzenlemiştir⁷⁹. Ancak, bu hükümde kusurun tanımı yapılmış değildir. Kusur öğretide ve uygulamada mahkeme kararlarıyla tanımını bulmuştur. Öğreti ve uygulamaya göre ise; hukukta kınanan ve hukuk tarafından hoş görülme hareket tarzıdır⁸⁰. Kusurlu bir davranış daima hukuka aykırılık teşkil edecektir. Kusurlu bir hareketin, hukuka aykırılık teşkil etmemesi düşünülemez. Kural, kusur varsa

⁷³ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 41-43; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 659-660

⁷⁴ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.97.; İnan / Yücel, a.g.e., s.392; Nomer: a.g.e., s.162; Ayan, a.g.e., s.194;

⁷⁵ Ayan, a.g.e., s. 270

⁷⁶ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.99

⁷⁷ Kılıçoğlu, a.g.e., s.203; Ayan, a.g.e., Borçlar, s.198; İnan / Yücel, a.g.e., s.387; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 33

⁷⁸ Eren, a.g.e., s. 628

⁷⁹ Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 201

⁸⁰ Eren, a.g.e., s. 591; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 663

sorumluluk da vardır⁸¹. Yani kusur; davranışta gösterilen irade eksikliğidir. Yargıtay’a göre kusur hukuk düzeni tarafından kınanan davranıştır⁸².

Kusur, haksız fiilin sübjektif unsurudur⁸³. Kusur, zarara uğrayan ile zarar veren arasındaki ilişkiye bakılmaksızın sorumluluğun kurucu unsurudur. Dolayısıyla bu ilişkinin haksız fiil ile ya da başka bir surette kurulmasının farkı yoktur. Kusurlu eylemi gerçekleştiren kimsenin, temyiz gücüne sahip olması gerekir. Çünkü eylem kusurlu da olsa bir insan iradesi ürünüdür. Temyiz gücünden sürekli mahrum olan kişi, yani tam ehliyetsiz, kusurlu olsa dahi haksız fiil dolayısıyla sorumlu tutulamayacaktır. Ancak TBK’nın 65. maddesine göre “Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir”⁸⁴. Kusur, iki şekilde karşımıza çıkmaktadır; kast ve ihmal⁸⁵. Kast; hukuka aykırı olan ve zarara sebep olan neticeyi isteyerek hareket etmektir⁸⁶. İhmal ise; hukuka aykırı olan ve zarara sebep olan netice istenmiş olmamakla birlikte zarar verici fiilden kaçma iradesini göstermemektir⁸⁷. Kusur, tazminat yükümlülüğünün belirlenmesinde baş faktördür. Tazminat kusurun derecesine göre belirlenecektir.

Kusurun derecesinin belirlenmesi hususunda ortaya atılmış iki teori mevcuttur. Bunlar sübjektif kusur teorisi ve objektif kusur teorisidir⁸⁸. Bu iki teorinin ayrışma noktası kusurun kaynağıdır. Sübjektif kusur teorisine göre asıl olan faildir ve kusurunun derecesi failin kendi davranışlarına göre değerlendirilir. Sübjektif teoride failin kişisel özellikleri, içinde bulunduğu şartlar, eğitim ve öğretim düzeyi kusurun

⁸¹ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 89

⁸² “... Genel kabul görmüş tanıma göre, kusur, hukuk düzenince kınanabilen davranıştır. Kınamanın nedeni, başka türlü davranma olanağı varken ve zorunlu iken, bu şekilde davranılmayarak, bu tarzdan sapılmış olmasıdır, kısacası; kusur, genel tanımıyla, hukuk düzeni tarafından bir davranış tarzının kınanması olup; bu kınama, o davranışın belirli koşullar altında bireylerden beklenen ortalama hareket tarzından sapmış olmasından kaynaklanır...” Yargıtay HGK, 10.12.2003 T., 2003/11-756 E., 2003/743 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

⁸³ İhsan Erdoğan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Gazi, Ankara, 2019, s.124

⁸⁴ TBK m. 65 “Hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir.”: <https://www.mevzuat.gov.tr/>

⁸⁵ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 46; Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 198

⁸⁶ Erdoğan, a.g.e., s. 125; Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.100

⁸⁷ Erdoğan, a.g.e., s. 126; Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.100

⁸⁸ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 271

derecelendirilmesinde rol oynar. Subjektif teoriye göre kusur, failin irade eksikliği sonucu oluşan ve kınanabilir davranışlardır⁸⁹.

Objektif kusur teorisinde asıl olan failin bulunduğu toplumdaki ortalama özelliklere sahip bir model veya örnek insandır ve dolayısıyla kusurun derecesi de orta seviyede özelliklere sahip bir insanın davranışları ile failin davranışları karşılaştırılarak değerlendirilir. Failin davranışı ortalama özelliklere sahip insan tipinin davranışlarından sapan ve daha kınanabilir nitelikte ise bu kusur olarak tespit edilmektedir⁹⁰. Öğreti ve uygulamada hakim olan görüş objektif kusur teorisidir. Bizce de objektif kusur teorisi ile failin kusurunun derecesi hakkaniyete en uygun şekilde belirlenebilecektir.

c. Zarar

Zarar, sorumluluğun ve tazminat yükümlülüğünün en önemli unsurlarından birisidir. Kusur sorumluluğu nedeniyle tazminat ile yükümlü olunması için hukuka aykırı davranış sonucunda bir zararın ortaya çıkması gerekir⁹¹. Zarar, malvarlığının hukuka aykırı olaydan önceki ve sonraki durumu arasındaki farkı ifade eden ve malvarlığında meydana gelen eksilmedir⁹². Tazminatın doğabilmesi için kusur sorumluluğunda hukuka aykırı bir fiil neticesinde, tehlike sorumluluğunda tipik risk veya tehlikenin gerçekleşmesiyle, kusursuz sorumlulukta ise özen yükümlülüğüne uyulmaması neticesinde bir zararın ortaya çıkması gerekir⁹³. Zarara neden olan kişi tazminat ödemekle mükelleftir⁹⁴. Zarar yoksa tazminat sorumluluğu da yoktur. Sorumluluk hukukunda zarar vermeye teşebbüs, ceza hukukunda olduğu gibi tazminat yükümlülüğü doğurmayacaktır. Sorumluluk hukukunun esas gayesi malvarlığında ortaya çıkan zararın tazmini olup cezalandırmak değildir.

⁸⁹ Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 72; Ayan: Borçlar Hukuku, s. 271; Eren, a.g.e., s. 592, Habip Oğuz: Sorumluluk Hukukunda Kusur, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:7, Sayı:28 (Ekim 2016), s. 277

⁹⁰ Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 72; Ayan: Borçlar Hukuku, s. 271; Eren, a.g.e., s. 593; Oğuz, a.g.e., s. 278

⁹¹ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.92; Cihan Avcı Braun: "Haksız fiilde bedensel zararın ispatına ve bedensel zarardan sorumluluğa ilişkin bir Yargıtay kararının değerlendirilmesi", AÜHFD, Yıl: 2015, Sayı:1, Cilt: 64, s. 41; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 733

⁹² Ayan: Borçlar Hukuku, s. 276; Eren, a.g.e., s. 543

⁹³ Eren, a.g.e., s. 542

⁹⁴ Oğuzman/ Öz: a.g.e., s.56

Türk Borçlar Kanunu'nun 49. maddesinde zarardan bahsedilmiş fakat bu kavram tanımlanmamıştır. Öğreti ve uygulamaya göre zarar iki türdür. Bunlar dar anlamda zarar ve geniş anlamda zarardır⁹⁵. Maddi zararlar, dar anlamda zararı oluşturur. Maddi zarar ile manevi zarar ise geniş anlamda zararı oluşturmaktadır.⁹⁶ Maddi zarar, irade kullanılmaksızın aktif malvarlığında azalma olarak⁹⁷ ya da pasif malvarlığında artışın meydana gelmesi şeklinde ortaya çıkabilir. Pasif malvarlığı ise borçlar ve yükümlülüklerdir. Maddi zararların farklı şekilde ayrımları vardır. Bunlar fiili zarar-mahrum kalınan kar zararı, menfi zarar-müspet zarar, kişiye verilen zarar-şeye verilen zarar, doğrudan zarar-dolaylı zarar, somut zarar-soyut zarar olarak gösterilebilir⁹⁸. Hukuka aykırı davranış sonucunda yaralanan ve tedavi olan kişinin ilaç ve medikal malzeme masrafları fiili ve doğrudan zarara örnek gösterilebilir⁹⁹. Bu kişinin hastanede kaldığı süre boyunca önemli bir iş teklifini kaçırmaması ise dolaylı zarara örnektir¹⁰⁰. Manevi zarar ise; kişinin şahsiyetinde gerçekleşen fiil neticesinde ortaya çıkan elem, acı ve üzüntüdür.

d. İlliyet Bağı

a.a. Genel Olarak

Hukuka aykırı bir fiil sonucunda ortaya bir zararın çıkması halinde illiyet bağının varlığından bahsedilebilir¹⁰¹. Tazminat hukuku bakımından illiyet bağı, sorumluluğun doğması bakımından temel unsurlardan birisi olarak kabul edilir¹⁰².

⁹⁵ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 275

⁹⁶ Eren, a.g.e., s. 543; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 63; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 735

⁹⁷ Avcı Braun: a.g.e., s. 41

Yargıtay, HGK., 17.03.2010 T., 2010/4.130 E., 2010/161 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2023

⁹⁸ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 69-70

⁹⁹ Oğuzman / Öz, a.g.e., s.41; Kılıçoğlu, a.g.e., s.212; Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.93

¹⁰⁰ Elif Aydın Özdemir: Akit Dışı Sorumlulukta Maddi Zarar ve Tazmini, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s.49; Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.93

¹⁰¹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 762

¹⁰² Kılıçoğlu, a.g.e., s. 401; "Hukuki sorumluluğu doğuran unsurlar arasında illiyet bağı büyük bir önem taşır. İlliyet bağı, sorumluluğun asli şartı, tazminat hukukunun temel ilkesidir. Bu şart olmaksızın bir kişinin sorumluluğu düşünülemez. İnsan düşüncesinin bir kanunu olan illiyet kavramı, zararlar söz konusu davranış veya olay arasında bir sebep-sonuç bağının bulunmasını gerektirir. Hukukta, gerçekleşen zararlar sorumluluğun bağlandığı olay veya davranış arasındaki sebep- sonuç ilişkisine, genel anlamda illiyet bağı denir (Eren F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s.558)", Yargıtay, HGK, T. 29.11.2017, E. 2017/439, K. 2017/1463, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:16.12.2023

İlliyet bağının varlığı sadece kusur sorumluluğunda değil, sözleşme-sözleşme dışı sorumluluğunda, kusursuz sorumlulukta ve tehlike sorumluluğunda aranır.

Hukukta farklı türde illiyet bağı teorileri bulunmaktadır. En öne çıkan teoriler ise şart ve uygun illiyet teorileridir. Türk hukuk öğretisinde ve uygulamasında hakim olan teori uygun illiyet bağı teorisidir¹⁰³. Bu teoriye göre ortaya çıkan zarara, hukuka aykırı fiilin sebep olması gerekmektedir. Yani zararın fiile uygun olması gerekir. Bir davranış sebebiyle gerçekleşen türden bir sonucu, olayların normal akışına göre, niteliği itibariyle meydana getirmeye elverişli olay ile söz konusu sonuç arasındaki bağa uygun illiyet bağı denir¹⁰⁴. Zararın, failin hukuka aykırı fiili neticesinde, olağan hayat akışı içerisinde yani mantık ve hukuk çerçevesinde ortaya çıktığı kabul edilebiliyorsa fiil ile netice arasında uygun illiyet bağının kurulduğu tespit edilir¹⁰⁵. Yargıtay'a göre uygun illiyet bağı, sebebin, olayların olağan akışına ve hayat tecrübesine göre ortaya çıkan sonucu oluşturmaya elverişli olmasıdır¹⁰⁶. İlliyet bağının tespiti olayın çözümü ve sorumluluğun tespiti açısından son derece önem arz etmektedir. İspat yükümlülüğü mağdur taraftadır. Haksız fiile uğrayan mağdur uygun illiyet bağının kurulduğunu ispat etmedikçe mütecevizin tazminat sorumluluğuna gidilemez. İspat yükümlülüğü davacıda olmakla birlikte nihai olarak uygun illiyet

¹⁰³ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.94

¹⁰⁴ Eren, a.g.e., s. 563; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 77; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 772

¹⁰⁵ Ayan, a.g.e., s.207; Tandoğan, Mesuliyet, s.77-78

¹⁰⁶ "...Uygun illiyet bağı, olayların olağan akışına ve hayat tecrübesine göre sebebin, meydana gelen sonucu yaratmaya elverişli olmasıdır. Uygun illiyet bağı, sorumluluğu, zarar veren bakımından öngörülebilir risklerle sınırlamaktadır. (Eren, F.:Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2009, s.611, s.617) Başka deyişle, hayatın olağan akışı ve hayat tecrübesi bakımından öngörülemez zararlar uygun illiyet bağı kapsamında sorumluluğu doğurmayacaktır...İlliyet bağı; mücbir sebep, zarar görenin kendi kusuru veya üçüncü kişinin kusuru nedeniyle kesilebilir. BK ... kapsamında sorumluluğun doğabilmesi için illiyet bağının kesilmemiş olması gerekir. Doktrindeki kabul edilen görüşe göre illiyet bağının kesilmesi olasılığı dar yorumlanmalıdır. Her üç neden açısından da illiyet bağının kesildiği iddiası, sorumlu kişiler tarafından açıkça ispatlanmadıkça kabul edilmemelidir. Bu bakımdan sorumluluktan kurtulmak oldukça zorlaştırılmıştır (Erten, s.230; Baş, s.113; Deschenaux Henri, Tercier Pierre, Sorumluluk Hukuku, Çeviren Salim Özdemir, Ankara 1983, s.37) ..." Yargıtay HGK 13.06.2019 T., 2017/11-124 E., 2019/657 K.; "Yargıtay'ın kökleşmiş uygulamasına göre: Bir olay hayattaki genel deneyimlere ve olayların doğal akışına göre diğer bir olayı meydana getirmeye elverişli bulunur; diğer bir deyimle "olayın ortaya çıkması görünüşte söz konusu diğer bir olayın olmasıyla kolaylaşmış bulunur"sa ilk olay uygun neden ve sonuç ölçüsüne göre, ikincisinin nedeni sayılır (Yargıtay HGK'nun 20.1.1960 gün ve 4/1-3; 9.4.1964 gün, 568; 24.6.1964 gün, 508/4-481 sayılı kararları)." Yargıtay, HGK, T. 6.3.1987, E. 1985/854, K. 1987/140, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:16.12.2023

bağının kurulup kurulmadığının tespitini hâkim yapacaktır. Bu konu bilirkişi raporu ile ve nihayeten hâkimin takdir yetkisi kapsamında çözüme kavuşturulacaktır.

Bazen fiille zarar arasında uygunsuzluk olabilir. Bu uygunsuzluk fiille zarar arasında uygunluğun yokluğu ya da uygunluğun kesilmesi şeklinde tezahür edebilir. İlliyet bağının kesilmesinde esasen fiil zararın meydana gelmesine elverişlidir fakat sonradan meydana gelen kinci bir sebep ortadaki illiyet bağına kesmektedir. Zarardan dolayı sorumluluğun gündeme gelebilmesi için somut olayda illiyet bağına kesilmemesi gerekmektedir. İlliyet bağına kesen sebepler zarar verenin sorumluluktan kurtaran olaylardır¹⁰⁷. İlliyet bağına kesen sebepler üçe ayrılır. Birincisi mücbir sebep, ikincisi zarar görenin ağır kusuru üçüncüsü ise 3. kişinin ağır kusurudur¹⁰⁸. Bu üç durumun mevcut olduğu hallerde zarar verenin hukuki sorumluluğu ortadan kalkacaktır.

b.b. İlliyet Bağına Kesin Sebepler

a.a.a. Mücbir Sebep

Doktrin ve uygulamaya göre mücbir sebep, sorumlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun ihlâlüne, mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır¹⁰⁹. Mücbir sebeple karıştırılan bir kavram olan beklenmeyen hal, mücbir sebep kadar büyük şiddette olmayan olaylar olup sorumlu kişinin faaliyet alanının içinde de gerçekleşebilir. Ayrıca mücbir sebep halleri illiyet bağına her zaman keserken beklenmeyen haller illiyet bağına her zaman kesemeyebilir ve sorumluluğu doğuran sebeplerden birisi olabilir. Öngörülmesi mümkün olmayan mücbir sebebin bazı önemli

¹⁰⁷ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.94

¹⁰⁸ Eren, a.g.e., s. 578; Yargıtay HGK, T. 20.04.2021, E. 2021/86, K. 2021/516; Yargıtay İBBGK, T. 6.5.2016, E. 215/1, K. 216/1; “Kusursuz sorumluluk da illiyet bağının kesilebilmesi için zarar görenin ağır kusurunun bulunması veya üçüncü bir kişinin illiyet bağına kesebilecek nitelikte ağır kusurunun olması veya hakkında zararlandırıcı sonucun meydana gelmesinde öngörülmemeyen bir halin bulunması gerekmektedir.”, Yargıtay HGK, T. 10.11.2004, E. 204/526, K. 2004/589 <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 26.11.2023

¹⁰⁹Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.94; Eren, a.g.e., s.579; “Mücbir sebep, sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlâlüne mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır (Eren, F.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2017, s. 582).”, Yargıtay HGK, T. 27.06.2018, E. 2017/90, K. 2018/1259; Yargıtay HGK, T. 27.02.2013, E. 2012/1141, K. 2013/282, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

unsurları; olağanüstülük, beşeri, hukukî veya doğa olayı niteliği taşıyan bir olay, haricilik, kaçınılmazlık şeklinde sıralayabiliriz¹¹⁰. Sıralanan şartları taşıdığı takdirde savaş, deprem, sel, sınırların kapatılması, genel grevler mücbir sebebe örnek gösterilebilir.

Mücbir sebep zarar verici eylem ile zarar arasındaki illiyet bağıını kesen ve dolayısıyla hukuki sorumluluğun doğmasını engelleyen ve zarar vereni sorumluluktan kurtaran bir sebeptir. Sorumluluğun doğmaması için zarar sebebiyle sorumlu tutulan kimsenin, mücbir sebebi ispat etmesi gerekir. Örneğin deprem, yıkılan bir binanın enkazında kalan insanların ölümünden sorumlu olan bina malikini sorumluluktan kurtaracaktır. Bu örnek bina malikinin üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirdiği yani binanın yapımında herhangi bir bozukluğun ya da bakımında bir eksikliğin olmadığı durumlar için geçerlidir. Mücbir sebep, sorumluluğu tamamen ortadan kaldırmaktadır. Kısaca kusurun başladığı yerde mücbir sebep, mücbir sebebin başladığı yerde kusur dolayısıyla sorumluluk sona erer¹¹¹.

b.b.b. Zarar Görenin Ağır Kusuru

Zarar görenin kusuru, eylem ile zarar arasındaki illiyet bağıını keserse zarardan sorumluluk gündeme gelmeyecektir. Zarar görenin kusuru ağırsa yani illiyet bağıını tam olarak kesiyorsa bu durumda zarar verenin tazminat yükümlülüğü doğmayacaktır¹¹². Zarar görenin davranışı zararın ortaya çıkmasında bir sebep olarak

¹¹⁰Mustafa Kılıçoğlu: “Haksız Fiillerde İlliyet Bağı”, Yargıtay Dergisi, C:30, S:1-2, 2004, s. 36

¹¹¹ Eren, a.g.e., s.585

¹¹² “İşvereni, zararlandırıcı olay nedeniyle sorumluluktan kurtaracak olan durum, eylem ile meydana gelen zarar arasındaki uygun illiyet rabitasının kesilmesidir. Kusursuz sorumlulukta olduğu gibi kusur sorumluluğunda da illiyet bağı; mücbir sebep, zarar görenin ve üçüncü kişinin ağır kusuru nedenleriyle kesilebilir. Uygun illiyet bağıının kesildiğinin ispatı halinde, işverenin sorumluluğuna gidilmesi mümkün değildir. (HGK, 20/03/2013 tarih, 2012/21-1121 Esas, 2013/386 Karar) Aynı zamanda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 266.maddesinde hakimin bilirkişiye başvurması gereken haller; çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren haller olarak düzenlenmiştir. Yine aynı Kanun'un 281.maddesinde mahkemenin bilirkişi raporundaki eksiklik yahut belirsizliğin tamamlanması veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için, bilirkişiden ek rapor alabileceği gibi, tayin edeceği duruşmada, sözlü olarak açıklamalarda bulunmasını da isteyebileceği ve gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse, yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla, tekrar inceleme de yaptırabileceği ayrıca 282. maddesinde de hakimin, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendireceği açıklanmıştır. Anılan yasal düzenlemelere göre; Mahkemece alınan bilirkişi raporları birbiriyle çelişse dahi hakimin bunlardan birine dayanarak karar verebileceği gibi hiçbirini hüküm kurmaya yeterli bulmaz ise yeniden bilirkişi raporu alabilecektir. Somut olayda, zarar gören sigortalının aracı kullanmak için uygun sınıfta ehliyeti bulunmasına ve işveren tarafından aracın kullanımı konusunda iş güvenliği talimatının kendisine imza karşılığı tebliğ edilmesine karşın; aracı işverenin talimatına aykırı olarak diğer müteveffa sigortalı ekip şefi

görünmüyorsa, bu illiyet bağının kesildiği kabul edilemez. Çünkü zararlı sonuç zarar verenin davranışı ile birlikte çoktan doğmuştur¹¹³. Ancak zarar görenin kusuru illiyet bağını kesecek ağırlıkta değilse diğer sebeplerle birlikte zararlı sonucun ortaya çıkmasına ortak olarak sebep vermiş demektir. Bu durumda zarar görenin ağır olmayan ve illiyet bağını tam kesmeyen kusuru, zararın ortaya çıkmasında sebeplerden bir tanesi olarak kabul edilerek tazminattan indirim sebebi sayılacaktır.

Zarar verenin eylemi zararlı sonucu gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır. Ancak zarar görenin ağır kusuru, zararlı sonuca sebep veren eylemi ortadan kaldıracak ve tek başına zarara sebep olabilecek niteliktedir. Örneğin bir iş kazası sonrasında işçi gerekli tedavileri reddederek ölümüne sebep olmuşsa bu durumda işçinin ağır kusuru, işverenin iş kazası sebebiyle doğan sorumluluğu ortadan kaldıracaktır. Böyle bir durumda zarar verenin sorumluluğu, illiyet bağının kesildiği ana kadarki eylemleri kapsamında devam edecektir¹¹⁴.

c.c.c. Üçüncü Kişinin Ağır Kusuru

Üçüncü kişinin ağır kusuru da illiyet bağını kesen sebeplerden birisidir¹¹⁵. Kural olarak hiç kimse, aynı zarardan üçüncü bir kişinin sorumlu olduğu savunmasıyla sorumluluktan kurtulamaz. Zarar verenin sorumluluktan kurtulabilmesi için üçüncü kişinin kusuru ağır ve zarar verenin kusurunu ortadan kaldıracabilecek nitelikte olmalıdır¹¹⁶. Üçüncü kişinin kusurunda aranan şiddet ve yoğunluk ortaya çıkmışsa artık, zarara sebep verdiği düşünülen ilk sebep ikinci plana atılmış hatta ortadan kaldırılmış olur. Örneğin bir yaya bir araba çarpması sonucu yaralanmıştır. Olay yerine gelen ambulans yaralı yayayı hastaneye taşıırken bir trafik kazasına karışmış ve kaza sonucunda yaya ölmüştür. Burada yayanın ölümün sebep olarak arabanın sürücüsünün yayaya çarpmaması olarak gösterilebilir. Fakat yayayı hastaneye taşıyan ambulansın kaza yapması araba sürücüsünün sorumluluğunu ortadan kaldırmakta ve illiyet bağını

... 'e verdiği, müteveffanın aracı yol durumuna uygun bir şekilde sevk ve idare etmemesi nedeniyle illiyet bağının kesildiği nitekim bu durumun bilirkişi heyetinden alınan ilk raporda da sabit olduğu açıktır." Yargıtay 21. HD. 01.10.2018 T., 2016/19122 E., 2018/6874 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:20.12.2023

¹¹³Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.95; Yargıtay 5. HD., 09.10.2023 T., 2023/3190 E., 2023/8583 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

¹¹⁴ Ayan a.g.e., s. 286

¹¹⁵ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.95

¹¹⁶ Kılıçoğlu, Haksız Fiillerde; s. 35

kesmektedir. Bu olayda ambulans sürücüsünün kazası 3. kişinin ağır kusurlu eylemine örnektir. Üçüncü kişi; zarar veren ile zarar gören ve bunların sorumlu oldukları kişiler dışındaki kişileri ifade etmektedir¹¹⁷.

B. Kusursuz Sorumluluk (Sebep Sorumluluğu)

1. Genel Olarak

Kusursuz sorumluluğun hukuk sistemine kazandırılması kusur sorumluluğundan sonra makineleşme, sanayileşme ve teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelerin getirmiş olduğu yenilikler sonucu olmuştur¹¹⁸. Kusur sorumluluğunda kusur kurucu unsur iken, kusursuz sorumlulukta kusur unsuru aranmamaktadır ve en önemli unsuru nedensellik bağıdır¹¹⁹. Haksız fiilin kusur haricindeki diğer unsurları mevcut ise yani hukuka aykırı fiil, zarar ve illiyet bağı varsa zarar verenin kusursuz sorumluluğuna gidilebilecektir. Kusursuz sorumluluk; hakkaniyet sorumluluğu, özen sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

2. Hakkaniyet Sorumluluğu

Ayırt etme gücü bulunmayan kişilerin fiilleri istisnalar saklı kalmak kaydıyla hukuki sonuç doğurmaz. Bu istisnalardan birisi olan TBK m. 65/1'e göre hakkaniyet gerektiriyorsa hakim ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararların tamamen ya da kısmen giderilmesine karar verebilir. Bu maddeye göre ayırt etme gücü bulunmayan kişiler hakkaniyetin gerektirmesi halinde başkasına verdikleri zararı kusursuz sorumluluk kapsamında gidermek zorundadırlar¹²⁰. Sorumluluk hakkaniyete bağlanmıştır¹²¹. Madde metninden anlaşıldığı kadarıyla, zarar verenin ekonomik durumu iyi ve zarar görenin ekonomik durumu kötü ise, her ne kadar zarar verenin temyiz kudreti bulunmasa dahi zarar gören mağdur korunmak istenmiştir. Sorumluluğun doğmasında ölçü, ayırt etme gücüne sahip olmayan zarar verenin eylemi ayırt etme gücüne sahip olsaydı kendisine kusurlu bir haksız fiil olarak

¹¹⁷ Eren, a.g.e., s. 590

¹¹⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 671

¹¹⁹ Başak Başoğlu; "Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı:2, Cilt 6, 2015, s. 34

¹²⁰ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.103; Eren, a.g.e., s. 636-637

¹²¹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 674

yükletilebilecek nitelikte olmasıdır¹²². Bu durumda sorumluluktan kurtaran ayırt etme gücünün olmamasıdır. Bunun da istisnası hakkaniyetin gerektirmesi halidir.

3. Özen Sorumluluğu (Olağan Sebep Sorumluluğu)

Özen sorumluluğunun şartları kanunda sayılmış değildir. Hakkaniyet sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu haricindeki kusuruz sorumluluk halleri özen sorumluluk halleridir. Burada sorumluya, hakimiyeti altında olan kişilerin veya şeylerin ortaya bir zarar çıkarmaması için dikkat ve özen gösterme yükümlülüğü verilmiştir¹²³. Denetim ve gözetimin yapılmaması sebebiyle ortaya çıkan zararı iş ya da işletme sahibinin gidermesi gerekir¹²⁴. Kanunlarda düzenlenen özen sorumluluğu halleri; adam çalıştıranın sorumluluğu, hayvan bulunduranın sorumluluğu, yapı malikinin sorumluluğu, ev başkanının sorumluluğu ve taşınmaz malikinin sorumluluğudur.

Özen sorumlulukları kurtuluş kanıtı getirilebilen ve getirilemeyen olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bazı özen sorumluluğu hallerinde kurtuluş kanıtı getirilemez. Örneğin yapı malikinin ve taşınmaz malikinin sorumluluğunda durum böyledir. Yapı maliki objektif özen gösterdiğini kanıtlasa bile sorumluluktan kurtulamamaktadır. Bu yönüyle ağır bir sorumluluk yüklenmiştir. Kurtuluş kanıtı getirilemeyen sorumluluk hallerinde kişi sorumluluktan ancak, illiyet bağıını kesen haller varsa kurtulabilir.

a. Adam Çalıştıranın Sorumluluğu

Hukuki sorumluluk kural olarak şahsidir ve kimse başkasının eyleminde dolayı sorumlu tutulamaz. Kişinin her zaman işini kendi başına yapması mümkün olmayabilir. İşveren işlerinin yürütülmesi adına yanında adam çalıştırabilir. TBK m. 66'ya göre adam çalıştıran, emri altında çalışan kişinin, işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür¹²⁵. Adam çalıştıran ile çalışan

¹²²Süleyman Yılmaz: Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler”, AÜHFD, Yıl:2010, Sayı: 3, Cilt: 59, s. 556

¹²³Akartepe, Alpaslan: “Türk Borçlar Kanunu'nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2012, Cilt: XVI Sayı: 1-2, s. 161

¹²⁴Eren, a.g.e., s. 639

¹²⁵TBK m. 66 “Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>; ¹²⁵Kayar: a.g.e., s. 117

arasında kamu ya da özel hukuktan kaynaklanan bir ilişki mevcut olabilir. Adam çalıştırmanın sorumluluğunun kaynağı kendisine yüklenen objektif özen yükümlülüğüdür. Adam çalıştırmanın, çalışanlar üzerinde bakım ve gözetim ödevi vardır.

Adam çalıştırmanın özen sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli bazı şartlar mevcuttur. İstihdam eden adam çalıştırıcı ile çalışanın bir bağımlılık ilişkisi bulunmalıdır¹²⁶. Bu ilişki iki şekilde ortaya çıkabilir. İlki özel hukuk ilişkisi kapsamında, ikincisi idare hukuku kapsamında olabilir. Zarar, çalışanın kendisine verilen işin yapılması sırasındaki eyleminden kaynaklanmalıdır¹²⁷. Adam çalıştırıcı kurtuluş kanını getirememiş olmalıdır¹²⁸. Adam çalıştırıcının sorumluluğu için kusuru aranmasa da TBK'nın 66. maddesinin 2. fıkrasına göre "Adam çalıştırıcı, çalışanın seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz". Adam çalıştırıcı kişi, somut olay dahilinde üzerine düşen özeni göstermiş olsaydı bile zararın yine de ortaya çıkacağını, delillendirebilirse sorumluluğu ortadan kalkacaktır¹²⁹. Bu ancak illiyet bağıını kesen hallerde söz konusu olabilir. İlliyet bağıını kesen sebepler üç tanedir. İlki zarar görenin ağır kusuru; ikincisi, 3. kişinin ağır kusuru; üçüncüsü mücbir sebebin varlığıdır¹³⁰. Adam çalıştırıcı zarar görene ödediği tazminatı eğer şartları mevcutsa istihdam edilen kişiden rücu edebilir¹³¹. Rücu yapılabilmesi için kusur sorumluluğunun şartları aranır. Adam çalıştırıcı kendi ödemiş olduğu tazminat için, zarar veren çalışana rücu edebilecektir. Ancak rücu miktarı çalışanın verdiği zarar oranına olacaktır. Bu husus da TBK m. 66/4'te "Adam çalıştırıcı, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir." şeklinde düzenlenmiştir

¹²⁶ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s. 105; Nomer, a.g.e., s.179

¹²⁷ Nomer, a.g.e., s.190

¹²⁸ Nomer, a.g.e., s.191; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s. 679-684

¹²⁹ Nomer, a.g.e., s.191

¹³⁰ Eren, a.g.e., s. 651

¹³¹ Ayan, a.g.e., s. 293

b. Hayvan Bulunduranın Sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu'nun 67. maddesine göre “Bir hayvanın bakımını ve yönetimini sürekli veya geçici olarak üstlenen kişi, hayvanın verdiği zararı gidermekle yükümlüdür.” Hayvan bulunduran kişi, hayvanın sahibi olabileceği gibi kiracısı da olabilir. Hayvan bulundurandan anlaşılması gereken hayvanın dolaysız zilyedir. Hayvan bulunduranın sorumluluğunda kurtuluş kanıtı getirilebilmektedir. Hayvanın dolaysız zilyedi olan hayvan bulunduran, zararın ortaya çıkmasını engelleme adına gereken tüm çabayı sarf ettiğini delillendirip ispatını gerçekleştirebilirse sorumlu tutulmayacaktır¹³². Hayvan bulunduranın hukuki sorumluluğunun doğabilmesi için; hayvan üzerinde hakimiyetin bulunması, zarar verici eylemin hayvan tarafından icra edilmiş olması ve kurtuluş kanıtı getirilememiş olması gerekir. Hayvanın verdiği zarar başka bir kişinin ürkütmesi sonucu gerçekleşmişse, hayvan bulunduran ödediği tazminatı ürkütene rücu edebilir¹³³.

c. Ev Başkanının Sorumluluğu

Türk Medeni Kanunu'nun 369. maddesinin 1. fıkrasında ev başkanının sorumluluğu düzenlenmiştir. Buna göre “Ev başkanı, ev halkından olan küçüğün, kısıtlının, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunan kişinin verdiği zarardan, alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini ispat etmedikçe sorumludur”. Burada ev başkanının sorumlu olduğu kişiler; akıl hastalığı veya akıl zayıflığı bulunanlar, küçük ve kısıtlılardır. Bu madde ile ev başkanına başkanının altında bulunanlar üzerinde denetim ve gözetim ödevi yüklenmiştir. Tıpkı adam çalıştırmanın sorumluluğunda olduğu gibi. Ev başkanı bu ödevi yerine getirmediğinde ve ayrıca kurtuluş kanıtı getirmediğinde sorumlu olacaktır. Ev başkanının kusursuz sorumluluğu doğabilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. İlki başkanlık ve sorumlu olunan kişiler arasında ev başkanlığı ilişkisinin mevcut olması gerekir. Ev başkanının sorumlu tutulabilmesi için zarara ev içinde sorumlu olunan kişilerin davranışları sebep olmalıdır. Nihayeten ev başkanının

¹³² Nomer, a.g.e., s.193

¹³³ Aydos, a.g.e., s. 109

sorumlu olmadığını kanıtlamış olmaması gerekir¹³⁴. Ev başkanının ödediği tazminatı kusuru olana rücu edebilir. Fakat başkanlık altındakilerin genellikle ayırt etme gücü bulunmadığından rücu imkansız olmaktadır¹³⁵.

d. Yapı malikinin sorumluluğu

Türk Borçlar Kanunu'nun 69. maddesine göre "Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür"¹³⁶. Madde hükmüne göre yapı malikinin sorumluluğunun, ağırlaştırılmış kusursuz sorumluluk olduğuna şüphe yoktur¹³⁷. Nitekim Yargıtay'ın kararları da bunu desteklemektedir¹³⁸. Yapı malikinin sorumluluğu özen sorumluluğu olup kurtuluş kanıtı getirilemeyen sorumluluk türüdür. Burada malik gerekli bakım ve gözetim ödevini yerine getirmiş olsa dahi sorumluluktan kurtulamayacaktır. Sorumluluğun kaynağı yapı eserinin yapımındaki bozukluk ya da bakımındaki eksikliklerdir. Eserin bozukluğu ya da eksikliğinin kaynağı önemli değildir. Zarar verici olay beklenmeyen hal ya da 3. kişinin eyleminden kaynaklansa dahi yapı maliki sorumludur¹³⁹.

Yapı malikinin sorumluluğunun doğması için gerekli genel şartlardan en önemlisi uygun illiyet bağıdır. Mücbir sebep teşkil etmeyen ve illiyet bağını kesecek ağırlıkta olmayan 3. kişinin kusuru zarara sebebiyet vermiş olsa dahi, yapı maliki zarardan sorumlu tutulacaktır. Bu noktada depremin mücbir sebep olup olmadığı somut olaya göre değişiklik arz etmekle birlikte yapı malikinin, eserin yapımında fen ve tekniğe uygun yapma ödevi bulunmasına rağmen bu yükümlülüğü yerine getirmemişse deprem sebebiyle oluşacak zarardan sorumlu tutulacaktır.

¹³⁴ Nomer, a.g.e., s.194

¹³⁵ Eren, a.g.e., s.665

¹³⁶ Bilgili/Demirkapı, a.g.e., s. 110; Eren, a.g.e., s.665

¹³⁷ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 297; Yargıtay 17.HD. 3.11.2014 T., 2014/14169 E., 2014/14936 K.: "bu maddede düzenlenen sorumluluk türü, objektif özen yükümlülüğüne aykırılıktan doğan "ağırlaştırılmış" bir kusursuz sorumluluk olduğundan meydana gelecek zarardan dolayı malikin sorumlu tutulabilmesi için kötü niyetli veya kusurlu olmasına gerek bulunmamakta, zarar ile bina veya imal olunan şey arasında uygun illiyet bağının bulunması ve kanunda aranılan diğer koşulların gerçekleşmesinin yeterli olduğu kabul edilmektedir. "

¹³⁸ Nomer, a.g.e., s.196; Yargıtay 3. HD., 24.09.2014 T., 2014/14752 E., 2014/12362 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:21.12.2023

¹³⁹ Eren, a.g.e., s.667, Aydos, s. 112

Yapı malikinin kusursuz sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için gerekli özel şartlar bulunmaktadır. Bunlar; tamamlanmış bir yapı eseri olmalıdır. Yapı eseri ile sorumlu arasında mülkiyet ilişkisi bulunmalıdır. Zarara sebep olan eserin yapım bozukluğu ya da bakım eksikliği bulunmalıdır. Yapı maliki zarar görene tazminatı ödedikten sonra kusuruyla zarara sebep olan kişilere rücu edebilir. Yapı eserinin yapımından sorumlu olup rücu talebi yöneltilebilecek sorumlular mimar, yüklenici veya mühendis olabilir. Bakımdaki eksiklik sebebiyle rücu edilebilecek kişiler ise kiracı, oturma veya intifa hakkı sahipleri olabilir¹⁴⁰.

e. Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu

Taşınmaz malikinin sorumluluğu Türk Medeni Kanunu m. 730'da düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin amacı yapı malikinin sorumluluğundan farklı olarak mülkiyet hakkının taşkın kullanımı sonucu ortaya çıkan zararlara karşı komşuların korunmasıdır. Buna göre "Bir taşınmaz malikinin mülkiyet hakkını bu hakkın yasal kısıtlamalarına aykırı kullanması sonucunda zarar gören veya zarar tehlikesi ile karşılaşan kimse, durumun eski hâline getirilmesini, tehlikenin ve uğradığı zararın giderilmesini dava edebilir."¹⁴¹ Mülkiyet hakkını kullanırken üzerine düşen yükümlülüklerle uygun hareket etmeyen malik, ortaya çıkan zararı gidermekle yükümlüdür¹⁴².

Türk Medeni Kanunu m. 730, esasen özel nitelikte bir kural olup kanun koyucu tarafından bu düzenleme yapılmamış olsaydı, zararın tazmini TBK m. 49 gereğince genel hükümler kapsamında ya da yapı malikinin sorumluluğu yoluyla yapılacaktı. TMK md.730'da düzenlenmiş olan taşınmaz malikinin sorumluluğu uygulama¹⁴³ ve öğretide¹⁴⁴ kusursuz sorumluluk hali olarak kabul edilmektedir. Taşınmaz malikinin sorumluluğunun doğabilmesi için gerekli özel şartlar şunlardır: taşınmaz mal üzerinde

¹⁴⁰ Eren, a.g.e., ss. 668-677; Doğan/Şahan/Atamulu, s.224-226

¹⁴¹“Yılmaz, Yasemin: Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu”, MÜHFHAD, Yıl:2018, C: 24, S: 2, s. 1149

¹⁴² Eren, a.g.e., ss. 677-688

¹⁴³Yargıtay, 14. HD. 09.10.2018, 2016/3648 E., 2018/6503 K.; Yargıtay, 14. HD. 19.09.2018, 2016/9921 E., 2018/5809 K.; Yargıtay, 14. HD. 03.10.2018, 2016/2775 E., 2018/6298 K.; Yargıtay, 14. HD. 18.06.2018, 2018/1010 E., 2018//4582 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:23.12.2023

¹⁴⁴ Zahit İmre, Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri, İstanbul, 1949, s.185

ayni bir hal mevcut olmalı, taşkın bir kullanma olmalı, kurtuluş kanıtı getirilememiş olmalı, illiyet bağıını kesen sebepler olmamalıdır.

4. Tehlike Sorumluluğu

Kusursuz sorumluluk hallerinde birisi ve zarar veren açısından en ağır koşullara sahip olan tehlike sorumluluğunda kusur aranmazken bakım ve gözetim yükümlülüğünün ihlali de gerekmemektedir¹⁴⁵. Tehlike sorumluluğunda, sorumluluğun kaynağı işletme tehlikesidir¹⁴⁶. Burada salt işletmenin işletilmesinden kaynaklanan zarar, sorumluluk için yeterli sebeptir¹⁴⁷. Yani burada işletmenin olağan halinden kaynaklanan ve ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel zararlar sorumluluk için yeterli olmaktadır. Zarardan sorumlu tutulmamanın tek şartı, illiyet bağıının kesilmesidir¹⁴⁸. Tehlike sorumluluğu kurtuluş kanıtı getirilemeyen bir sorumluluk türüdür.

Bazı işletmelerde, işletmeden faydalanan ya da faydalanmayan kişilerin güvenlikleri, bazı araçların kullanılmasıyla çok büyük risk ve tehlikeyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Tehlikenin boyutunun ciddi oranda yüksek olması sebebiyle, söz konusu araçların işletilmesi ile ortaya çıkan zararın tazmini zorunlu hale gelmektedir¹⁴⁹. Örneğin nükleer santral işletmeleri, motorlu araçlar ve sivil hava araçları kendine özgü ağır tehlikelere sebep olmaktadır¹⁵⁰. Sorumluluk için tehlikeli faaliyetleri olan işletme ile zarar arasında nedensellik bağıının bulunması gerekli ve dolayısıyla yeterlidir¹⁵¹.

Tehlike sorumluluğu Türk Borçlar Kanunu'nun 71. maddesinde genel olarak düzenlenmiştir¹⁵². Buna göre “Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin

¹⁴⁵Güzin Üçışık, “Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu, Ankara, 2009, S.129

¹⁴⁶ Antalya: Borçlar Hukuku, s. 449

¹⁴⁷ Özge Yücel: Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu, Seçkin, Ankara, 2014, s. 116

¹⁴⁸ Ayan, a.g.e., S.299

¹⁴⁹ Korkusuz, Halit: “Tehlike Sorumluluğunun Hukukumuzdaki Yeri”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl 2011, Cilt: 15-16 Sayı: 22-23-24-25, 89-99, S. 93

¹⁵⁰ Tandoğan, Sözleşme Dışı Sorumluluk, S. 27

¹⁵¹ Korkusuz, Halit: a.g.e., s. 93

¹⁵² TBK m. 71 “Önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur. Bir işletmenin, mahiyeti veya faaliyette kullanılan malzeme, araçlar ya da güçler göz önünde tutulduğunda, bu işlerde uzman bir kişiden beklenen tüm özenin gösterilmesi durumunda bile sıkça veya ağır zararlar doğurmaya elverişli

faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur”. Sorumluluğun türü müteselsilen sorumluk olduğu için kusur bulunmasa bile tehlikenin ortaya çıkmasıyla doğan zarara birlikte katlanmak zorundadırlar. Sarıhan’a göre zarar kavramı “tipik tehlike olgusunun doğurduğu tipik zarar”ı ifade etmektedir¹⁵³. Genel düzenlemenin yanında sayıca az da olsa özel kanunlarla motorlu araç işletenin sorumluluğu, sivil hava aracı işletenin sorumluluğu ve devletin askeri manevralar ve atışlardan doğan sorumluluğu gibi bazı tehlike sorumlulukları düzenlenmiştir.

a. Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu

Motorlu araç işleten ve teşebbüs sahibinin sorumluluğu Karayolları Trafik Kanunu’nun 85. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre “Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı olduğu teşebbüsün sahibi, doğan zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olurlar”. Maddeye göre sorumluluk, motorlu araç işletme şartına bağlıdır. Dolayısıyla, işletenin sorumluluğunun doğabilmesi için aracın işletilmesinin bir zarara neden olması gerekir¹⁵⁴. Sorumluluğun şartları; bir motorlu araç olmalı, motorlu araç hareket halinde olmalı, trafik kazası sonucu bir kaza meydana gelmeli, motorlu araç işletme eylemi ile ortaya çıkan zararlı sonuç arasında illiyet bağı olmalıdır, kurtuluş kanıtı getirilememiş olmalı ve illiyet bağı kesen sebepler mevcut olmamalıdır¹⁵⁵.

olduğu sonucuna varılırsa, bunun önemli ölçüde tehlike arzeden bir işletme olduğu kabul edilir. Özellikle, herhangi bir kanunda benzeri tehlikeler arzeden işletmeler için özel bir tehlike sorumluluğu öngörülmüşse, bu işletme de önemli ölçüde tehlike arzeden işletme sayılır. Belirli bir tehlike hâli için öngörülen özel sorumluluk hükümleri saklıdır. Önemli ölçüde tehlike arzeden işletmenin bu tür faaliyetine hukuk düzenince izin verilmiş olsa bile, zarar görenler, bu işletmenin faaliyetinin sebep olduğu zararlarının uygun bir bedelle denkleştirilmesini isteyebilirler”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

¹⁵³ Banu Bilge Sarıhan: “Türk Borçlar Kanunu’nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Yıl:2014 Sayı: 1, Cilt: 20, s. 1181

¹⁵⁴ Eren, Fikret: “Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Akit Dışı Sorumluluğunun Hukuki Niteliği ve Unsurları”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1987, Cilt: 39 Sayı: 1, 159-212 S. 160

¹⁵⁵ Ayan, a.g.e., ss. 302-304

b. Sivil Hava Aracı İşletenin Sorumluluğu

2920 Sayılı Türk Sivil Havacılık Kanunu sorumluluğu sözleşme içi ve sözleşme dışı olmak üzere iki türde düzenlemiştir. Buradaki sözleşme sorumluluğu taşıma sözleşmesinden doğan sorumluluktur. TSHK m. 120'ye göre “Yolcunun ölümü veya herhangi bir cismani zarara uğraması halinde, bu zarara sebebiyet veren kaza hava aracında veya iniş veya biniş sırasında meydana geldiği takdirde, taşıyıcı sorumludur”. Bu hükme göre taşıyıcının sorumluluğu belli şartlara bağlanmıştır. Bu şartlar; yolcunun bir zarara uğramış olması, bu zararın hava aracında veya iniş-biniş sırasında ortaya çıkmış olması gerektirir. Bu şartlar mevcut ise taşıyıcı zararı tazminle sorumludur¹⁵⁶. TSHK m. 123'te taşıyıcının sorumluluğu “Taşıyıcı, kendisinin ve adamlarının zararı önlemek için gerekli olan bütün tedbirleri aldıklarını veya bu tedbirleri alma olanağı bulunmadığını ispatlarsa sorumlu değildir.” şeklinde düzenlenmiştir. Bu hükümden taşıyıcının sorumluluğunun kurtuluş kanıtı getirilebilen bir kusursuz sorumluluk türü olduğu anlaşılmaktadır.

Sivil hava işleteninin sözleşme kapsamı dışında kalan üçüncü kişilere karşı sorumluluğu 133-140. maddeler arasında düzenlemiştir. Burada düzenlenen sorumluluk haksız fiil sorumluluğudur. TSHK m. 133'e göre işleten “sivil hava aracını kendi adına bizzat kullanan veya yardımcıları marifeti ile kullanılmasını sağlayan gerçek ve tüzel kişilerdir.”. TSHK m. 134'e göre “Sivil hava aracının üçüncü kişilere verdiği zarardan, sivil hava aracının işleteni sorumludur.” Bu hükümden sivil hava aracı işleteninin üçüncü kişilere vermiş olduğu zarar sebebiyle tehlike sorumluluğu kapsamında sorumlu olacağı anlaşılmaktadır. İşleten, rızası olmadan hava aracını kullanarak bir zararın ortaya çıkmasına sebep olan kişi ile birlikte zarar görene karşı sorumlu olacaktır. Burada işleten zarara sebep olan kişi ile birlikte müteselsilen sorumludur. Ancak işleten kusurunun bulunmadığını ispat ederse sorumluluktan kurtulabilecektir. Müteselsil sorumluluk birden fazla hava aracının bir zarar ortaya çıkarması durumunda da gündeme gelecektir. TSHK m. 136'ye göre “İki veya daha

¹⁵⁶ Sinan Sami Akkurt: Sivil Havayolu ile Yolcu Taşımacılığında Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk, 2. Baskı, Seçkin, Ankara, 2018, s. 213

fazla sivil hava aracının birlikte sebebiyet verdikleri zararlarda, her hava aracının işleteni, müteselsilen sorumlu olur¹⁵⁷.

c. 2872 Sayılı Çevre Kanunu'na Göre Tehlike Sorumluluğu

Çevreyi kirletenin hukuki sorumluluğu Türk Medeni Kanunu ve Çevre Kanunu (ÇK) ile düzenlenmiştir. Bunlara ek olarak Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri çerçevesinde de çevreyi kirletenin sorumluluğuna gidilebilecektir.

Zarar gören kusursuz sorumluluk türü¹⁵⁸ olan TMK m. 730'da düzenlenen taşınmaz malikinin sorumluluğu kapsamında zararının giderilmesini talep edebilecektir. Bu hak komşuluk hukukundan kaynaklanmaktadır¹⁵⁹. Kanun hükmünün lafzından şu anlaşılmaktadır ki, burada sorumluluğun doğabilmesi için zararı veren kişinin malik olması gerekmektedir. Burada malik mülkiyet hakkının kendisine vermiş olduğu hakların sınırını aşarak başkasına zarar vermektedir¹⁶⁰. Taşınmaz malikinin kurtuluş kanıtı ile sorumluluktan kurtulma imkanı olmadığı için ağırlaştırılmış sebep sorumluluğu mevcuttur¹⁶¹. Mülkiyet ilişkisi bulunmuyorsa bu durumda TBK genel hükümler çerçevesinde kusur sorumluluğu kapsamında veya kusursuz sorumluluk kapsamında tazminat talep edilebilir¹⁶².

2872 sayılı ÇK kapsamında çevreyi kirletenin kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. ÇK'da kirletenin sorumluluğu iki tür olarak düzenlenmiştir. Bunlardan m. 3/g'de ki düzenleme zarar verenin idareye karşı sorumluluğu hakkındadır. ÇK m. 3/g "Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirleten veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır. Kirletenin kirlenmeyi veya bozulmayı durdurmak, gidermek veya azaltmak için gerekli önlemleri almaması veya bu önlemlerin yetkili makamlarca doğrudan alınması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan gerekli harcamalar 6183

¹⁵⁷ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 310

¹⁵⁸ Eren, a.g.e., s. 678

¹⁵⁹ Ulusoy, Ali D; Çevre Kirlenmesinin Oluşmasından Sonraki Aşamada Medeni Hukuk, Ceza Hukuku ve idare Hukuku Çözümlerine Genel Bir Bakış, AUHFD, s Cilt: 43, S: 1-4, Ankara 1993 (ss. 125-145), s. 127, 128.

¹⁶⁰ Birgül Yiğit: Genel Tehlike Sorumluluğu, Seçkin, Ankara, 2022, s. 201

¹⁶¹ Lale Sirmen: Eşya Hukuku, Yetkin, Ankara, 2018, s.496

¹⁶² Seda İrem Çakırca: Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, İstanbul, 2012 (ss.59-94), s. 72

sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kirletenden tahsil edilir.” şeklinde düzenlenmiştir.¹⁶³ Bu hükme göre zarar veren kirletenin kusuru aranmadığı için ağırlaştırılmış kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır¹⁶⁴. ÇK m. 28’deki düzenleme ise çevreyi kirletenin zarar görene karşı kusursuz sorumluluğu hakkındadır. Burada kusur şartı aranmamaktadır¹⁶⁵. Buna göre “Çevreyi kirletenler ve çevreye zarar verenler sebep oldukları kirlenme ve bozulmadan doğan zararlardan dolayı kusur şartı aranmaksızın sorumludurlar.” Bu sorumluluk türünde mülkiyet ve kusur şartı aranmadığı için sorumlu tutulabilecek kişiler bakımından sorumluluk sahası oldukça geniştir. ÇK m. 28’e göre sorumluluğun şartları; herhangi bir faaliyet sonucunda çevre kirliliğine neden olunması, bir zararın ya da zarar tehlikesinin ortaya çıkması ve faaliyet ile zarar/zarar tehlikesi arasında uygun illiyet bağının bulunmasıdır¹⁶⁶. Zarar gören TMK m. 730 kapsamında, ÇK m. 28 kapsamında veya TBK genel hükümler kapsamında kirletenden zararının giderilmesini talep edebilecektir.

d. Sivil Amaçlı Nükleer Santral İşletenin Tehlike Sorumluluğu

Nükleer maddelerin işletilmesi konusunda uluslararası hukukta iki ana sözleşme mevcuttur. Bunlardan ilki Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Kişilere Karşı Hukuki Sorumluluğa İlişkin Paris Sözleşmesi’dir. İkincisi ise Nükleer Zararlar Hakkında Hukuki Sorumluluğa İlişkin Viyana Sözleşmesi’dir. Paris sözleşmesi 13 Mayıs 1961 tarih ve 10806 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ulusal hukukumuzda 5710 sayılı "Nükleer Güç Santralının Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun düzenlenmiştir. Bu kanun Paris sözleşmesi kapsamında hazırlanmıştır¹⁶⁷.

Paris Sözleşmesine göre nükleer santral işletilmesi nükleer madde taşınmasından doğan sorumluluk tehlike esasına dayanan kusursuz sorumluluktur¹⁶⁸.

¹⁶³Nükhet Turgut: Kirleten Öder ilkesi ve Çevre Hukuku, AÜHFD, Cilt 44, Sayı 1, Ankara-1995, (ss.607-654), s.621.

¹⁶⁴Zeynep Gündük: Türk Mevzuatında Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu, TBB Dergisi, 2017 (130) (ss.198-213), s.199, <https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/>, Erişim Tarihi:01.12.2023

¹⁶⁵ Antalya, a.g.e., s. 508

¹⁶⁶Yiğit: a.g.e., s. 204

¹⁶⁷ Yiğit: a.g.e., s. 250

¹⁶⁸ Antalya, a.g.e., s. 541; Gülin Güneysu: Nükleer Reaktörlerin Yol açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, AÜHFD 1990, C.41, Sayı: 1, s.215; İlhan Ulusan, Tehlike Sorumluluğu Üstüne, İUMHAD, C. IV S.6, 1970, 23-57, s.23.

Nükleer santral işletmesi sebebiyle ortaya bir zarar çıkması halinde 5710 sayılı Kanun ve Paris Sözleşmesi uygulama alanı bulacaktır. Şöyle ki 5710 sayılı Kanununun 5. maddesinin 5. fıkrasındaki "Nükleer yakıt, radyoaktif madde veya radyoaktif atık taşınırken veya santralde bir kaza olması durumunda 29/7 / 1960 tarihli Nükleer Enerji Alanında Üçüncü Şahıslara Karşı Kanuni Sorumluluk Hakkındaki Paris Sözleşmesi ve ek değişiklikleri ile diğer ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri uygulanır" şeklindeki hüküm ile üçüncü kişiler nezdinde ortaya çıkan zarardan işleten ya da taşıyanın sorumluluğu konusunda Paris Sözleşmesinin ilgili hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir¹⁶⁹. Dolayısıyla nükleer santral işletilmesi kapsamında tehlike sorumluluğunun kapsamı belirlenirken Paris Sözleşmesi ve 5710 sayılı Kanun dikkate alınacaktır¹⁷⁰.

Nükleer santral işletmesi sebebiyle tehlike sorumluluğunun doğabilmesi için nükleer bir kaza sonucunda bir zararın ortaya çıkmış olması ve nükleer kaza ile ortaya çıkan zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir¹⁷¹. Burada bahsedilen zararın nükleer tesisin işletilmesinden ötürü ortaya çıkması gerekmektedir. Zarar iki türdür; eşyaya verilen zarar ve kişiye verilen zarardır. Kişiye verilen zarar yaralanma veya ölüm şeklinde ortaya çıkabilir.

¹⁶⁹ Antalya, a.g.e., s. 540

¹⁷⁰A. Kürşat Karauz: Nükleer Santral İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Nevşehir Barosu Dergisi, Yıl: 1 Sayı: 1, Nevşehir 2014, (ss.1-40), s. 2; Necip Kağan Kocaoğlu: Nükleer Tesis İşletenin Hukuki Sorumluluğu: Karşılaştırmalı ve Uluslararası Özel Hukuk Analizi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2. Ankara, 2010 (ss.33-112), s. 63, 176

¹⁷¹Yiğit: a.g.e., s. 263; Antalya, a.g.e., s. 544, 551

İKİNCİ BÖLÜM

DEPREM ZARARLARINDAN SORUMLULU OLANLAR

I. Genel Olarak

Deprem bilimi, sismik kaynakların ürettiği dalgalar ve bu dalgaların içinden geçtiği ortamın özelliklerinin incelendiği bilimdir¹⁷². Depremler, yer kabuğunun ani ve çok uzun sürmeyen hareketleri olduğu için üzerinde araştırma yapılması diğer bilimlere göre nispeten zordur. Büyük şiddette olan ve çok sayıda insanın yaşamını etkileyen depremler, daha fazla gündeme gelen, toplumun ilgisini çeken ve sosyal yardıma yol açan afetlerdir. Ülkemizde de 1999 yılındaki iki deprem (Gölcük ve Düzce) ve 2023 Şubat ayındaki büyük Kahramanmaraş depremleri (Pazarcık ve Elbistan) çok sayıda insanımızın ölmesine ve yaralanmasına sebep olmuş ve tüm dünya ülkeleri yardım için seferber olmuştur. Özellikle 2023 Maraş depremlerinin yıkıcı etkisi çok olmuş ve on şehrimiz bu depremden etkilenmiştir. Resmi verilere göre elli binden fazla insanımız ölmüştür. Bilim, deprem olayının zaman olarak gerçekleşeceği tarihi net bir şekilde tespit edememekte ancak hangi bölgelerin deprem riski altında olduğunu tespit edebilmektedir. Tarihte yaşanan deprem vakıaları da incelenerek hangi bölgelerde depremin gerçekleşme ihtimalinin arttığı bilinebilmektedir¹⁷³. Dolayısıyla insanlar, yaşayacakları bölgeyi araştırmak ve deprem riskinin daha az olduğu yerleşim yerlerini seçmek zorundadırlar.

Deprem sonrasında ortaya çıkan zararlar sebebiyle açılan tazminat davalarında depremin mücbir sebep sayılıp sayılmayacağı uyuşmazlık konusu olmaktadır. TDK (Türk Dil Kurumu Sözlüğü)'ya göre "mücbir sebep, herhangi bir kimse tarafından alınacak önlemlere karşı, önüne geçilmesi olanaksız, borcun yerine getirilmesine engel, borçlunun iradesi dışında beklenmedik olaydır"¹⁷⁴. Sorumluluk hukukunda mücbir sebep, edimin yerine getirilmesi imkanını ortadan kaldıran edim borçlusuna isnat edilemeyen haller anlamına gelmektedir¹⁷⁵. Yargıtaya göre "mücbir sebep sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir

¹⁷² Aydın Büyüksaraç / Nilgün Sayıl / Özcan Bektaş / Özgenç Akın: Deprem Bilimi, s. 3

¹⁷³ Çelik Ahmet Çelik: Deprem Zararları Nedeniyle Tazminat Davaları

¹⁷⁴ TDK: "Mücbir Sebep", <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

¹⁷⁵ Ümmühan Kaya: Sözleşmenin Uyarlanmasında Değişen Şartlar ve Öngörülemezlik İlkesi, MÜHFHAD, C:22, S:3, Y:2016, s.1579; Kalabalık, s.678.

davranış normunun veya borcun ihlâline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır”¹⁷⁶. Buna göre “deprem, sel, yangın, salgın hastalık gibi doğal afetler mücbir sebep olarak sayılabilir”¹⁷⁷. Doğal afet olarak kabul edilen deprem, Yargıtay tarafından bir mücbir sebep türü olarak değil de toplumun büyük bir kesimini etkileyebilecek bir olay olduğu kabul edilmektedir¹⁷⁸. Ancak depremin mücbir sebep olup olmadığı her deprem olayında, ayrı bir inceleme ve araştırma yapılarak karar verilmesi gereken bir husustur.

Depremin olumsuz etkileri maddi veya manevi şekilde tezahür edebilir. Bunun sonucu olarak da maddi ve manevi tazminat davaları gündeme gelmektedir. Depremin maddi hasarları genellikle insan eliyle yapılan yapıların yıkılması ya da hasar görmesidir. Bununla birlikte, yapı eserlerinin hasar görmesi ve bunun sonucunda insanların yaralanması ya da ölmesi de maddi hasardır. Depremin manevi zararı ise maddi zarar sonucu insanların evsiz kalması, sakat kalması veya yakınlarını kaybetmesi sonucu psikolojik olarak etkilenmesi, üzülmesi, acı ve elem duyması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Deprem sonucu meydana gelen zararlar çeşitli olup depremin şiddeti ve süresine göre değişiklik gösterebilmektedir. Can ve mal kayıpları, bu kayıplar nedeniyle yaşanan üzüntü, yaralanmalar, korku, kaygı, panik sonucunda ortaya çıkan hastalıklar, tedavi ücretleri, rehabilitasyon sürecinde yapılan masraflar ve yaşanan sıkıntılar deprem sonucunda meydana gelen zararlara örnek olarak gösterilebilir¹⁷⁹.

Deprem sebebiyle ortaya çıkan zararlardan haksız fiil kapsamında sorumlu olanlar; yüklenici, yapı maliki, yapı denetim kuruluşları ve diğer sorumlular olarak sayabiliriz. Deprem sonucunda ortaya çıkan zararlar çeşitli nedenlerden

¹⁷⁶ Yargıtay 11. HD., 11.01.2016 T., 2015/14270E., 2016/89 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:23.12.2023

¹⁷⁷ Yargıtay HGK 27.06.2018 T.,2017/90 E., 2018/1259 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

¹⁷⁸ “*Depremin mücbir sebep olarak kabul edilip, zararla illiyet bağımlı kestiği kabul edilemez ise de ne zaman ve hangi büyüklükte olacağı öngörülemeyen ve sonucu gerçekleştiğinde büyük bir yıkıma sebebiyet veren, bölgede herkesi etkileyen en büyük doğal afet olduğu da kabul edilmek zorundadır.*” Yargıtay 3. HD., 11.11.2014 T., 2014/10374 E., .2014/14630 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

¹⁷⁹ Umur Yıldırım / Gizem Koç / Fatih Aydın / Merve Doğan/ Ahmet Yıldız / Ayhan Demir / Ömer Can Alkan / Egem Yıldız / Özge İrem Aksu / Özlem Albayrak: Deprem Hukuku Başvuru Kitabı, s. 355-356

kaynaklanabilir. Bu sebeple kamu kurum ve kuruluşlarının, özel hukuk kişilerinin ya da bunların hepsinin birlikte sorumluluğunu gündeme gelebilir. Özel hukuk kapsamında yüklenicinin, yapı malikinin veya yapı denetim kuruluşlarının sorumlu olacağı hallere yapı eserinin fen, teknik ve hukuki gerekliliklere uygun yapılmaması, gereken bakım ve kontrollerin yapılmaması, yapıya uygun olmayan müdahalelerde bulunulması veya yapının amacı dışında kullanılması gibi durumlar örnek olarak gösterilebilir. Bazı hallerde eğer şartları mevcut ise birden fazla kişinin sorumluluğu gündeme gelebilecektir. Böyle durumlarda özel ya da resmi kişi, kurum ve kuruluşlar meydana gelen zarardan birlikte sorumlu tutulacaktır.

II. Yüklenicinin Sorumluluğu

A. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 470'e göre yüklenici; iş sahibinin taahhüt ettiği bedel karşılığında bir eser oluşturmayı taahhüt eden taraftır¹⁸⁰. Yargıtay bazı eski tarihli kararlarında yüklenici için farklı kavramlar da kullanmıştır, örneğin “*yüklenen, üstenci* gibi.¹⁸¹ Yüklenicinin eser meydana getirme borcu sadece yeni bir eser meydana getirmekten ibaret değildir. Yüklenicinin eskiden var olan eseri değiştirmesi veya eser üzerindeki tadilatı da yapı eseri meydana getirmektir¹⁸².

Yüklenici yapı eserini meydana getirme işinde en uzman kişidir. Dolayısıyla en ufak kusurundan dahi sorumluluğu gündeme gelmektedir. Yüklenicinin, inşaatın malzemesi, teknik aletlerin kullanımı, işin genel işleyişi gibi tüm hususları organize etme görevi ve yetkisi bulunmaktadır. Bu görevleri yerine getirirken yapı ile ilgili bütün mevzuat, meslekî kurallar ve bilimsel yöntemler kapsamında işlerin yürütmesi gerekmektedir.¹⁸³ Örneğin yüklenici, yapı eserini iş sahibinin kendisine vermiş olduğu direktif ve yönlendirmeler doğrultusunda meydana getirdiğini ve eksikliklerin

¹⁸⁰Akın Ünal: ‘Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin İş Birliği Yapma Ödevi’, EÜHFD, C. 14, S. 2, 2019, s. 443

¹⁸¹Yargıtay 15. HD., 12.2.1974 T., 1974/26 E., 1974/111 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

¹⁸² Pakize Ezgi Akbulut, ‘Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu’, İÜHFD, C. 11, S. 1, 2020, s. 86

¹⁸³ Sinan Sami Akkurt; “Depremden Hasar Gören Binaların Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Hukukî Sorumluluğa Genel Bakış – II – Haksız Fiil Sorumluluğu”, SÜHFD, S. 407

bun sebepten kaynaklandığını, dolayısıyla ortaya çıkan zarardan iş sahibinin sorumlu olduğu savunmasıyla sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Yüklenici, eseri kusursuz bir surette yapmalı ve sonrasında bunu iş sahibine teslim etmelidir. Eserin eksiksiz bir şekilde yapılması yüklenicinin asli edimini oluşturur¹⁸⁴. Esasında eserin tam ve eksiksiz halinde olması gereken özelliklerin bulunmaması eseri ayıplı hale getirecektir. Örneğin, depreme dayanıklı olarak inşa edildiği belirtilen eserin, mevzuata göre yapı için teknik bakımdan uygun olmayan bir malzemenin kullanılması sebebiyle küçük şiddetli bir depremde yıkılması halinde söz konusu eserin ayıplı oluşu kabul edilir ve yüklenicinin sorumluluğu doğar.

Yüklenici ile zarar gören arasındaki ilişki sözleşme ilişkisi de olabilir sözleşme dışı bir ilişki de olabilir. Zarar gören genellikle iş sahibidir. Ancak bazı durumlarda üçüncü bir kişi de zarar gören konumunda yer alabilmektedir. Yüklenici ile iş sahibi arasında genellikle eser sözleşmesi yapılmaktadır. Eser sözleşmesi, akdin iki tarafına da borç yükleyen bir sözleşmedir. Bu sözleşmeye göre yüklenici eser oluşturmayı, i sahibi ise eser karşılığı olarak bir bedel ödemeyi taahhüt etmektedir¹⁸⁵. İş sahibi, yüklenicinin sözleşmeye aykırı eylemleri sebebiyle eser sözleşmesi hükümlerine göre zararlarını giderme yoluna başvuracaklardır. Ancak iş sahibinin TBK 475. maddesinin 2. fıkrası gereğince “İş sahibinin genel hükümlere göre tazminat isteme hakkı saklıdır”. Buna göre TBK m. 112’de düzenlenmiş olan borçların ifa edilmemesinden kaynaklanan sorumluluk ve TBK’nın 49. maddesinde düzenlenen kusur sorumluluğu akla gelmelidir. TBK 475. maddesinin 2. fıkrasının yollamasıyla yüklenicinin ayıptan ve genel hükümlere göre tazminat sorumluluğu kusur sorumluluğudur. TBK m. 112’ye göre “Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür”. Bu maddeye göre yüklenici kusur sorumluluğunun diğer şartları mevcut

¹⁸⁴ Sarp Gümüş, “Yüklenicilerin (Müteahhitlerin) Deprem Sebebiyle Ortaya Çıkan Maddi Zararlardan Eserin Ayıplı Olmasından Kaynaklanan Sorumluluğu” *Ankara Barosu Dergisi* 81, (Deprem Özel Sayısı-II Özel Hukuk Ekim 2023; Süre Metin/Demir Bahadır “Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Eser Sözleşmesinde Ayıp Sebebiyle Sorumluluk”, *İNÜHFD*, 14(1), 2023, s. 4

¹⁸⁵ Canan Ruhi/ Ahmet Cemal Ruhi: Eser Sözleşme ve Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Davalar Seçkin, Ankara, 2018, s. 17; Ebru Ceylan/ Murat Doğan/ Şebnem Akipek Öcal/Hayrunnisa Özdemir/Kemal Şenocak/ Emre Cumalıoğlu/ Selin Sert Sütçü: Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 1. Baskı, Seçkin, Ankara, 2023, s. 492, Kayar, a.g.e., s. 329; Sinan Sami Akkurt/Kemal Erdoğan/Hüseyin Tokat, a.g.e., s. 519

ise kusurunun olmadığını ispat etmedikçe zarardan sorumludur. TBK'nın 49. maddesine göre ise yüklenici, kusuruyla ve hukuka aykırı bir şekilde iş sahibine verdiği zararı gidermek zorundadır. Yüklenicinin kusur sorumluluğunun doğabilmesi için kusurlu olması gerekir. Bunun yanında yüklenicinin hasız eylemi ile ortaya bir zararın çıkmış olmalıdır. Nihayeten zarar ile eserdeki kusur arasında uygun bir illiyet bağı bulunması gerekir¹⁸⁶.

Bina eseri işlerinde genellikle işçi veya taşeron gibi yardımcı kişiler kullanılır. Yüklenici bina inşa işinin tamamını ya da bir kısmını taşerona devretmiş olabilir. Yüklenici ile zarar gören kişi arasında bir sözleşme varsa, yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk kuralları uygulanır. Bu sorumluluk TBK'nın 116. maddesinde düzenlenmiştir. Yükleniciye atfedilebilecek hiçbir kusur mevcut değilse bile yüklenici sorumlu olacaktır. Alt yüklenicinin (taşeronun) işi gereği gibi yapmaması ve bunun sonucunda binanın zarar görmesi sebebiyle zararın tazmini amacıyla zarar gören iş sahibi yüklenici aleyhine yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk kapsamında dava açabilir. Bina ya da yapıdaki hukuka aykırı davranış nedeniyle meydana gelen zarara alt yüklenici sebep olmuşsa, yüklenici TBK m. 116 gereğince sorumlu tutulacaktır¹⁸⁷. Yüklenici ile binayı inşa eden yardımcıları (işçiler) arasında genellikle bağımlılık ilişkisi vardır yani hizmet sözleşmesi ilişkisi mevcuttur. Ancak yüklenici ile alt yüklenicinin hukuki ilişkisi genellikle eser sözleşmesine dayanmaktadır.

Yüklenici ile zarar gören kimse arasındaki hukuki ilişki sözleşmesel bir ilişki olmayabilir. Eğer ki bu kişiler arasında kurulmuş bir sözleşme yoksa ve zarar yüklenicinin çalışanın eylemlerinden kaynaklanmışsa adam çalıştırmanın sorumluluğu hükümleri uygulanır. Buna göre "Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür." Çalışan ile yüklenici arasında genellikle işçilik sözleşmesi bulunmaktadır¹⁸⁸. Mesela, harcın bileşenlerinin maliyeti azaltma amacıyla eksik hazırlanması ya da demir işçisinin

¹⁸⁶ Yusuf Büyükay: Eser Sözleşmesi, s. 144

¹⁸⁷ C Tutkun.: İnşaat Hukukunda Alt Yüklenicilik Sözleşmeleri, 2019,1. Baskı, Ankara, s. 178

¹⁸⁸ Şahin Akıncı: "Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk" Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk Rehberi, Mart 2023, S. 13

demiri iyi bağlamaması gibi işçinin görevini eksik yaptığı hallerde yüklenicinin kusursuz sorumluluğu gündeme gelecektir¹⁸⁹.

Deprem sebebiyle zarar gören üçüncü kişiler ile yüklenici arasındaki sözleşme, bir satış sözleşmesi olabileceği gibi bir kiraya ilişkin bir sözleşmesi de olabilir. Yüklenicinin eseri satış sözleşmesine veya kira sözleşmesine konu etmesi mümkündür. Bu gibi durumlarda Türk Borçlar Kanunu ile Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un sorumluluk hükümleri uygulanacaktır. Ancak bazı durumlarda zarar gören üçüncü kişiler ile yüklenici arasında sözleşme ilişkisi mevcut olmayabilir. Örneğin, deprem sebebiyle yıkılan ya da zarar gören binada kiracı olanlar, ziyaret amaçlı bulunanlar ya da o binadaki bir iş yerinde çalışanlar bunlara örnek olarak gösterilebilir. Zarar gören ile yüklenici arasında sözleşme ilişkisinin mevcut olmadığı durumlarda yüklenicinin kusur ve kusursuz sorumluluğu gündeme gelecektir. Kusursuz sorumluluğu kapsamında TBK m. 66'da düzenlenen hükmü uygulanacaktır. Buna göre "Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür". Kusur sorumluluğu kapsamında ise TBK m. 49'da düzenlenen hükmü uygulanacaktır. Buna göre kusuruyla zarar sebep veren verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Yüklenici ye da çalışanından kusur sorumluluğu kapsamında tazminat talebinde bulunulabilir.

B. Sorumluluğun Şartları

1. Hukuka Aykırı Davranış Sebebiyle Deprem Sonucunda Bir Zararın Ortaya Çıkması

Yüklenicinin kusur ve kusursuz sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için deprem sonucunda yapı eserlerinin hasar görmesi ya da yıkılması sebebiyle iş sahibi, kiracı, ev sahibi ya da üçüncü kişilerin zarara uğramış olması gerekmektedir. Esere ilişkin zararlar kaynak yönünden; doğrudan ve dolaylı zararlar olarak ayrılabilir¹⁹⁰. Doğrudan zarar direkt olarak ayıbın varlığı sebebiyle malın kıymetindeki azalmanın meydana gelmesidir. Dolaylı zarar ise yüklenicinin kusurlu eylemi sonucunda iş sahibinin zarar gören eser haricindeki malvarlığında meydana gelen zararlardır.

¹⁸⁹ Şahin Akıncı: s. 12

¹⁹⁰ Zarife Şenocak: Eser Sözleşmesinde Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı, S. 67; Murat Aydoğdu, / Nalan Kahveci: Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, s. 765

Örneğin konutun ayıplı olması sebebiyle mali değerinin azalması doğrudan ayıp zararıdır. Ancak binanın taşıyıcı kolonlarının gereğinden az yapılması sonucu depremle birlikte, binada bulunanların mal varlığı ve şahıs varlığının zarar görmesi ayıbı takip eden dolaylı zarardır¹⁹¹.

Deprem sonucunda ortaya farklı türde zararlar çıkmaktadır. Deprem sonrasında yıkılmayan ve tamir edilebilecek durumda olan yapılarda tadilat bedeli ve değer kaybı talep edilebilecekken, yıkılan binalarda gerçek zararın talebi gündeme gelecektir. Gerçek zararı ise maddi ve manevi zararlar oluşturur. Maddi zararlar, maddi malların hasara uğraması ya da yok olmasıyla ortaya çıkan zararlar ve ölüm veya vücut bütünlüğünün ihlali sebebiyle ortaya çıkan zararları kapsamaktadır. Manevi zarar ise zarar görenin şahıs varlığı değerlerinde görülen eksilme nedeniyle uğradığı zarardır¹⁹².

2. Hukuka Aykırı Davranış ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağının Bulunması

Eren'e göre "Somut olayda gerçekleşen sonucu, olayların normal akışına ve hayat tecrübelerine göre, niteliği itibarıyla meydana getirmeye genel olarak elverişli olan şart ile söz konusu sonuç arasındaki bağa uygun illiyet bağı denir"¹⁹³.

Hâkim, bilirkişi ve uzman görüşlerinden yararlanarak uygun illiyet bağının tespitini yapar. Bu; deprem sebebiyle hasar gören yapıda yer alan ayıbın türünün tespiti, bu ayıbın yapı eserine olumsuz yansımaları ve zararlı sonuca ne gibi etkisi olduğu hususları bilimsel teknikler kullanmak suretiyle araştırılarak yapılır. Bu anlamda özellikle inşaat mühendisleri ve mimarlar hakime illiyet bağının tespitinde yardımcı olacaktır. Depremde ortaya çıkan zararlar ile eserdeki kusurlar arasındaki illiyet bağı, bu şekilde ortaya çıkarılabilecektir.

Deprem sonrasında ilk olarak zarar gören yapıdaki kusur ile zarar arasındaki illiyet bağı tespiti yapılır. Daha sonra, illiyet bağı kesen bir durum olup olmadığının tespiti yapılır. İlliyet bağı kesen sebepler bellidir. Bunlardan ilki mücbir sebep,

¹⁹¹ Turan Şahin: Borçlar Kanunu ve 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yüklenicinin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, s. 135-157

¹⁹² Mehmet Altunkaya: "Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk", Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk Rehberi, Mart 2023, s. 5

¹⁹³ Eren, a.g.e. s. 563

ikincisi zarar görenin ağır kusuru ve üçüncüsü ise üçüncü kişinin ağır kusurudur. İlliyet bağıını kesen en önemli sebeplerden birisi mücbir sebeptir. Mücbir sebep olarak değerlendirilen doğal afetlere deprem, heyelan, sel örnek olarak gösterilebilir. Ancak her doğal afet mutlaka bir mücbir sebep olarak değerlendirilemez.

Aynı deprem sonucunda aynı bölgede bulunan yapılardan bazıları hasar dahi almazken bazıları ise tamamen yıkılabilmektedir. Bu sebeple depremin mücbir sebep sayılıp sayılmayacağı gündeme gelmektedir. Depremin mücbir sebep olarak kabul edilip edilemeyeceğinin tespiti yapılırken ele alınması gereken birden fazla husus vardır. Depremin meydana geldiği bölgedeki coğrafi yapıya, yapı eserindeki ayıplara ve depremin şiddetine bakılması gerekmektedir. Özellikle, mücbir sebebin kaçınılmazlık unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti gerekir.

Alınan tüm tedbirlere ve mevcut tüm imkânlarla rağmen mücbir sebebin neticelerinin önlenememesi kaçınılmazlıktır. Yapı eseri, tüm imkanların kullanılması suretiyle, fen ve tekniğe uygun olarak özenle yapılmış olduğu halde deprem sonucunda yıkılması ya da hasar görmesi kaçınılmazlık unsurunun gerçekleştiğini gösterir. Fakat depremde aynı cadde üzerinde hatta yan yana olan binalardan birinin tamamen yıkılması ancak diğerinde hiç hasarın meydana gelmemesi, mücbir sebebin kaçınılmazlık unsurunun gerçekleşmediğini gösterir. Bu örnek yıkılan binanın mevzuata aykırı ve özen göstermeksizin yapıldığını yani yapı maliki ya da yüklenicinin sorumluluğunu ya da zarar gören veya üçüncü kişilerin binanın yıkılmasında ya da hasar görmesinde ağır kusurunu bulunduğunu gösterir. Dolayısıyla deprem sonucunda, kusurlu olarak yapılmış olması sebebiyle yıkılan yapıların yüklenicileri, sadece ve sadece depremin bir mücbir sebep olduğu iddiasıyla illiyet bağıının kesildiği iddiasında bulunamayacaklardır. Dolayısıyla deprem sonucunda ortaya çıkan zararlardan sorumlu olacaklardır.

Somut olayda yüklenicinin sorumluluğunu kaldırabilecek diğer illiyet bağıını kesen sebepler de mevcut olabilir. Örneğin üçüncü bir kişinin kusuru, yüklenicinin kusurunun önüne geçecek ağırlıkta ve zararı sonucu meydana getirmeye tek başına yeterli olacak seviyede ise yüklenicinin sorumluluğu ortadan kalkacaktır. Örneğin, galericilik yapan ve dükkana daha fazla araç yerleştirebilmek adına binanın taşıyıcı kolonlarının kesilmesi üçüncü kişinin ağır kusurudur. Hukuka aykırı bir şekilde,

yapıya fazla kat çıkılması sonucu deprem olayında binanın kolonları fazla yükü taşıyamayıp binanın yıkılması da yine zarar görenin ağır kusuruna örnektir. Bu gibi eylemler, yapı eserindeki ayıpların önüne geçerek zararın tek sebebi olmakta ve zarar ile yapı eserinde bulunan kusur durumu arasında illiyet bağı kesilmektedir. Dolayısıyla da sorumluluk ortadan kalkmaktadır¹⁹⁴.

III. Yapı Malikinin Sorumluluğu

A. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu m. 69'a göre "Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür"¹⁹⁵. Oturma ve intifa hakkı sahibi; malikin sorumlu olduğu gibi bina ve yapı eserlerinin yapımındaki bozukluktan değil ancak bakımındaki eksiklikten doğan zararlardan sorumlu tutulacaktır. Yapı maliki, kusurlu davranışından değil, yapı eserindeki ayıplı durumdan sorumludur¹⁹⁶. Dolayısıyla bina malikinin sorumluluğu, bir çeşit sebep sorumluluğu olarak kabul edilmektedir¹⁹⁷.

Yapı eserinin tanımı konusunda, doktrin ve uygulamada genellikle kabul edilen tanım şu şekildedir; "sabit, toprakla doğrudan doğruya veya dolaylı bağlılığı olan ve insan eliyle meydana getirilmiş şeylerdir"¹⁹⁸. Buna göre, yapı eserinin bir yere sabitlik ve tamamen insan eli marifetiyle meydana getirilmiş olma şartlarını içermesi zorunludur. Yapı eseri kavramının alt unsurları, TBK'nın 69. maddesinde belirtildiği üzere bina ve diğer yapı eserleridir. TBK'da, binanın tanımı yapılmamıştır. 3194 Sayılı

¹⁹⁴ Gümüş, s. 19-21

¹⁹⁵ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 181

¹⁹⁶ Ferhat Canbolat / Dila Okyar: Kat Maliklerinin Yapı Maliki Sıfatıyla Hukuki Sorumluluğu, Ankara Barosu Dergisi, Cilt: 81 Sayı: 2, 2023, s. 32

¹⁹⁷ Yargıtay 3. HD., 20.5.2019 T., 2018/7048 e., 2019/4682 K.; "Bina malikinin, binanın imal ve bakımı nedeni ile üçüncü kişilere verilecek zararlarda B.K. 58. maddesi hükmü uyarınca kusursuz sorumluluğu bulunmaktadır. Davalıya ait atölyede çıkan yangının kendi atölyesine sıçraması sonucu maddi hasara uğradığını ileri süren davacının açtığı davada nedensellik bağı saptanıp sonucuna göre bir karar verilmelidir. Davacı, davalıya ait atölyede çıkan yangının kendi atölyesine sıçraması sonucu maddi hasara uğradığını iddia ederek tazminat talebinde bulunmuştur. Yerel mahkeme, yangının çıkış sebebinin tespit edilemediği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Kural olarak bina maliki binanın imal ve bakımı nedeni ile 3. kişilere verilen zarardan kusursuz sorumludur. İlliyet bağı ve sorumluluğu tayinde hataya düşülerek yazılı şekilde karar verilmesi hatalıdır." Yargıtay 7.HD. 30.09.2005 T., 2005/2772 E., 2005/2844 K.; "Yapımda eksiklik olması nedeniyle, kiracı kullansa bile bina malikinin kusursuz sorumluluğu vardır.", Yargıtay 11.HD. 16.06.2003 T., 2003/940 E., 2003/6408 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2023

¹⁹⁸ Eren, a.g.e., s. 671; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 186

İmar Kanunu m. 5'te¹⁹⁹ ve Emlak Vergisi Kanunu m. 2'de²⁰⁰ binanın tanımı yapılmıştır. Doktrine göre ise bir yapının bina sayılabilmesi için belirlenmiş bazı kriterler mevcuttur. Bunlardan birincisi binanın ne için tahsis edildiğidir. Bir binanın özgülleme amacı, insanların ve diğer şeylerin dış dünyaya karşı korunmasıdır. Bina tanımı için gerekli olan ikinci unsur, sınırları olan bir alan kaplaması gerekliliğidir. Bina tanımı için gerekli olan üçüncü kriter ise, binanın sabit olmasıdır²⁰¹. Sayılan üç kriter kapsamında bina; insanların ya da canlı veya cansız diğer unsurların dış etmenlerden korunmasına hizmet eden, çevreleri belirlenen, üstü örtülü, toprağa bağlı yapılardır²⁰². Bina tanımı içerisindeki şartlar kapsamında, apartman, ahır, iş merkezi, dükkân vb. yerler bina olarak değerlendirilir²⁰³. TBK'nın 69. maddesinde geçen diğer yapı eseri ise, bina haricindeki, insan eliyle oluşturulmuş araziye bağımlı olan eserlerdir²⁰⁴. Diğer yapı eserlerine; yollar, köprüler, tüneller, barajlar, kayak pistleri, hava alanları, baz istasyonları, metro, teleferik örnek gösterilebilir²⁰⁵.

Kanun koyucu yapı malikine çok ağır bir özen yükümlülüğü yüklemiştir. Depremden ötürü binanın ağır hasar görmesi ya da binanın yakılması hallerinde yapı malikin bu yapının yapımındaki bozukluktan ya da bakımındaki eksiklikten sorumlu olacaktır. Yapımındaki bozukluğa, inşaat zeminine ve binanın yapısına uygun malzemenin kullanılmaması ya da kolon sayısının olması gerekenden daha az olması; bakımındaki eksikliğe ise iş yeri olarak kiralanın yerin kolonlarının kiracı tarafından kesilmesi ve bunun yapı maliki tarafından engellenmemesi örnek gösterilebilir²⁰⁶.

Genel kabule göre yapı malikinin sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için binanın tamamlanmış olması gereklidir²⁰⁷. Bu görüşe göre binanın tahsis amacına

¹⁹⁹ İK m. 5 "Bina; kendi başına kullanılabilen, üstü örtülü ve insanların içine girebilecekleri ve insanların oturma, çalışma, eğlenme veya dinlenmelerine veya ibadet etmelerine yarayan, hayvanların ve eşyaların korunmasına yarayan yapılardır.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>

²⁰⁰ Emlak Vergisi Kanunu m.2 "Bu kanundaki bina tabiri, yapıldığı madde ne olursa olsun, gerek karada gerek su üzerindeki sabit inşaatın hepsini kapsar", <https://www.mevzuat.gov.tr/>

²⁰¹ Eren, s. 674; Ferhat Canbolat/ Dila Okyar s. 33; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 187

²⁰² O. Gökhan Antalya: s. 407; Ünlütepe, Borçlar Hukuku, s. 182; Halûk Tandoğan; Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku, Ankara, Turhan Kitabevi, 1981, s.169; Saraçoğlu, a.g.e., s. 60

²⁰³ Dolunay Karaçay: Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu, s. 49-50; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 186

²⁰⁴ Tandoğan; Kusura Dayanmayan, s. 170

²⁰⁵ Dolunay Karaçay, s. 54

²⁰⁶ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 191

²⁰⁷ Tandoğan, Kusura Dayanmayan, s. 172

uygun olarak kullanımına başlanmış olması gerekir²⁰⁸. Ancak sorumluluğun doğabilmesi için binanın tamamlanmış olmasının gerekli olmadığını savunan görüşler de mevcuttur²⁰⁹. TBK'nın 69. maddesinde düzenlenen yapı malikinin sorumluluğu, binanın yapımındaki bozukluk ya da bakımındaki eksiklik sebebiyle olduğu için henüz yapımı tamamlanmamış bir bina sebebiyle binanın yapımındaki bozukluk ya da bakımındaki eksiklikten bahsedilemez ve yukarıda zikredildiği gibi tahsis amacı gerçekleşmemiştir. Ancak henüz inşaat aşamasında olup bitmemiş olan binanın depremde yıkılması ya da hasar görmesi sebebiyle zarar görenler yapı malikinden değil de yükleniciden tazminat talebinde bulunabilirler. Bina yapımı bitene kadar sorumluluk tek başına yüklenicide olacaktır.

Yapı malikinin sorumluluğun şartları şunlardır; bir yapı olmalı ve bu yapının yapımında bozukluk ya da bakımında eksiklik olmalı, yapı bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle bir zarar ortaya çıkmalı ve bunların arasında illiyet bağı bulunmalıdır²¹⁰. Bina veya yapı eserin bütünleyici parçası da TBK'nın 69. maddesi kapsamında malikin sorumluluk alanı içerisindedir. Çünkü bütünleyici parça ait olduğu asıl şeyin kapsamına girer²¹¹. Yapı malikinin sorumluluğu, özen ve denetim yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda sorumlu kişi zararı giderme konusunda sorumlu olacaktır²¹². Adam çalıştırmanın sorumluluktan kurtulma imkanı bulunmamaktadır çünkü bu sorumluluk ağırlaştırılmış özen sorumluluğudur²¹³. Yapı malikinin sorumluluktan kurtulabilmesi için illiyet bağının kesildiğinin kanıtlanması gerekir²¹⁴. Yani mücbir sebep, 3. kişinin ağır kusuru ya da zarar görenin ağır kusuru halleri bulunmalıdır.

²⁰⁸ Antalya, a.g.e., s. 410; Saraçoğlu, a.g.e., s. 70

²⁰⁹ E. Kurt: "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Sayısı, (2011), s. 174

²¹⁰ Canbolat/Okyar, a.g.e., s.34

²¹¹ Saraçoğlu, a.g.e., s. 73; Eren, a.g.e., s.673

²¹² Turgut Akıntürk / Derya Ateş Karaman: Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri, s.102; Bilgili /Demirkapı, a.g.e., s.111

²¹³ Nomer, s. 191; Ünlütepe, Mustafa: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 181; Gümüş, Borçlar Hukuku, 481; Eren, a.g.e., s. 676; Yargıtay 3. HD., 20.5.2019 T., 2018/7048 E., 2019/4682 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2023

²¹⁴ "Özen sorumluluğuna dayalı kusursuz sorumluluğun düzenlendiği 6098 sayılı Kanun'un 69 uncu maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre; "Bir binanın veya diğer yapı eserlerinin maliki, bunların yapımındaki bozukluklardan veya bakımındaki eksikliklerden doğan zararı gidermekle yükümlüdür." denmektedir. Yapı malikinin sorumluluğu, bir bina ya da diğer bir imal olunan eserin bizatihi

B. Sorumluluğun Şartları

1. Hukuka Aykırılık

a. Bina veya Yapı Eserinin Yapımındaki Bozukluk

Yapı eserinde yapımındaki bozukluk başlangıçtaki eksiklik, bakım eksikliği ise eserin tamamlanmış olmasından sonraki süreçte ortaya çıkan eksikliklerdir. Malik, oturma ve intifa hakkı sahibi, başkalarının mal ve şahsi varlıklarını tehlikeye düşürmeme veya zarar vermeme ödevini yerine getirmediği sebebiyle eserin tahsis amacına uygun kullanımı üçüncü kişiler için bir zarar ya da tehlike doğurmuşsa yapım bozukluğu veya bakım eksikliği ortaya çıkmış demektir. Yapı malikinin objektif özen yükümlülüğü mevcuttur. Yapı maliki başkasının hukuken korunan varlık ve menfaatlerini tehlikeye düşürmemek bazı önlemleri almak, bina veya yapı eserinin mevzuata uygun yapılmasını sağlamak ve üçüncü kişiler için zarar doğmasını engellemek zorundadır²¹⁵.

Yapı eserinin yapımındaki bozukluk, eserin tamamına veya bir kısmına ilişkin olabilir. Yapım bozukluğu, proje aşamasında ya da yapım sırasında fen, teknik ve sağlık kurallarına uygun olmayan bir yapı yöntemi uygulanarak; yapı malzemelerinin tam ve noksansız bir yapı eserini ortaya çıkarmaktan uzak bir şekilde birbirine aykırı bir şekilde ve bir ahenk olmaksızın bir araya getirilmesi, parçaların eksik olması ve bina veya yapı eserinde mevzuata uymayan malzeme ve personelin kullanılarak birlik ve bütünlüğün bulunmamasıdır²¹⁶. Yargıtay bir yapı eserinin usulüne aykırı yapılmasından dolayı yapı eseri sahibinin sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmektedir²¹⁷. Yapı eserinden kaynaklanan zararın, yapım bozukluğundan mı yoksa bakım eksikliğinden mi kaynaklandığının tespiti bilirkişi marifetiyle gerçekleştirilir²¹⁸.

kendisinden kaynaklanan bir nedenle oluşan zarardan sorumluluğu kapsamakta olup, niteliği itibariyle kusursuz sorumluluk türlerinden olağan sebep sorumluluğudur. Burada malike kurtuluş kanıtı sunma olanağı tanınmamıştır. Malik, ancak illiyet bağımlı kesen sebeplerin (mücbir sebep, zarar görenin kendi kusuru, üçüncü kişinin ağır kusuru gibi) varlığı durumunda sorumluluktan kurtulabilir.", Yargıtay 3. HD., 15.05.2023 T., 2022/8629 E., 2023/1445 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:30.09.2023

²¹⁵ Eren, a.g.e. s. 674

²¹⁶ Tandoğan, Kusura Dayanmayan s. 175; Eren, a.g.e., s. 674

²¹⁷ Yargıtay, 17.HD., 31.01.2008 T., 2007/3175 E., 2008/413 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:10.11.2023

²¹⁸ Saraçoğlu, a.g.e., s. 98

Bina veya yapı eserinin yapımında bozukluktan bahsedebilmek için binanın özgüleme amacı açısından kullanmaya aykırı olması veya kanuni gerekliliklere uygun bir şekilde yapılmamış olması gerekmektedir. Ancak genel olarak gerekli kurallara uygun bir şekilde yapılmış bir eser tam bir yapı eseri olarak kabul edilecektir. Yapı eserinde bulunan yapım bozukluğu incelenirken özgüleme amacına uygun kullanımı imkansız kılacak yapım bozuklukları değerlendirilmelidir. Bu ise her somut olayda farklılık gösterir. Sonuç olarak, bina ve diğer yapı eserinin tahsis amacına bakılarak deprem sonrası meydana gelen zararın türü bakımından yapım bozukluğu sayılıp sayılmayacağı değerlendirilmesi gerekmektedir²¹⁹.

Yapı eseri, kullanım amacına uygun bir şekilde yapılmış fakat özgüleme amacına hizmet eder bir şekilde kullanılmamış olabilir. Bu durumda yapı malikinin sorumluluğunun gündeme gelip gelmeyeceği somut olay değerlendirilerek belirlenecektir. Yapı eseri özgüleme amacına uygun bir şekilde, tam ve mevzuata uygun bir şekilde yapılmış olmasına rağmen, tahsis amacı dışında kullanılıyorsa ortaya çıkan zarardan yapı maliki sorumlu olmayacaktır. Örneğin, tiyatro binası olacak şekilde yapılan bir binaya yüksek tonajlı iş makinelerin kurulması ve bu makinelerin çalışmasının kolonları yıpratması ve mukavemetini azaltması sebebiyle depremde meydana gelen yıkım sebebiyle ortaya çıkan zarardan, binanın makineleri taşıyacak ve çalıştıracak sağlamlıkta yapılmadığı iddiasıyla yapı malikinin sorumluluğuna gidilemeyecektir. Binanın üçüncü kişi tarafından yapılış amacına aykırı kullanılması durumunda, malikin tahsis amacı kapsamında sorumluluğundan bahsedilemeyecektir. Ancak bu eylem yapı maliki tarafından gerçekleştirilmişse, binanın yapısındaki ayıplardan ve ortaya çıkan zararlardan yapı maliki sorumlu olacaktır.

Yapı eserinin eksiksiz olup kullanıma hazır olması, yapım bozukluğu içermeyeceği anlamına gelmemektedir. Yeni gelişmeler ışığında bina ve yapı eserlerinin güncel teknolojiye uygun yapılması gerekmektedir. Ancak bina veya diğer yapı eserinin güncel gelişmelere uygun yapılmaması, yapı eserinin tam olduğunu göstermeyecektir. Deprem sonucunda oluşan zarar, yapı eserinin taşınması gerekli

²¹⁹ Antalya, a.g.e., s. 417

özellikleri taşımadığı durumlarda bina ve yapı eseri malikinin sorumluluğu gündeme gelecektir²²⁰.

Yapı eserinin yapımındaki bozukluk sebebiyle malikin sorumluluk kapsamı belirlenirken, zarara depremin etkisinin olup olmadığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Burada öncelikli tespiti yapılması gereken husus depremin mücbir sebep olarak kabul edilip edilmeyeceğidir. Malikin engel olamayacağı bir zarar vuku bulmuşsa, yani depremin şiddetinin öngörülemez düzeyde yüksek olması durumunda malik sorumluluktan kurtulabilecektir.

Deprem olayının mücbir sebep olarak sayılıp sayılmayacağı değerlendirilirken, aynı nitelikteki aynı bölgedeki diğer yapı eserlerinin durumuna bakılması gerekir. Aynı deprem sonucunda çok farklı düzeyde zararlar oluşabilir. Tamamen yıkılan binalar olabileceği gibi hiç hasar almayan binalar da söz konusu olabilir. Aynı bölgedeki binalardan tamamen yıkılan binanın maliki oluşan zarardan sorumludur. Çünkü böyle bir durumda tamamen yıkılan yapı eserinin mevzuata uygun yapılmadığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yapı malikinin sorumluluğu ancak illiyet bağıını kesen başka bir sebebin mevcut olmasıyla ortadan kalkabilecektir²²¹.

b. Bina ve Yapı Eserinin Bakımındaki Eksiklik

Bakım eksikliği, yapı eserinin tahsis ve fonksiyonuna uygun olarak bakımlarının yapılmamasını ve özen gösterilmemesidir. Bina ya da yapı eserinin herhangi bir sebeple arızalanan veya bozulan kısmının tamiri gerektiği halde, sorumlu kişi olan yapı maliki, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin, üçüncü kişilerin şahıs ve malvarlıklarını koruyucu önlemleri almaması ve tamiri zamanında yapmaması bakım eksikliğidir²²². Yapı eserinin tamamlanmasından sonra güvenlik önlemlerinin yerine getirilmemesi de bakım eksikliğidir. Bina veya yapının üçüncü kişilere zarar vermemesi için gereken her türlü bakımın yapı maliki tarafından yapılması gerekir.

²²⁰ Karaçay, a.g.e., s. 74

²²¹ İlker Öztaş: “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Sayısı, s. 194

²²² Tandoğan, s. 175

Bina veya yapı eserinin bakım eksikliğinden bahsedebilmek için, ilk bakılması gereken şey eserin inşasının tamamlanmış olup olmadığıdır. Bina veya yapı eseri yapılırken fen ve tekniğe uygun bir şekilde inşa edilmemesi ve dolayısıyla eksik şekilde bitirilmiş olması sonrasında bakım eksikliği olarak nitelendirilebilecek hallere sebep olabilecektir. Bu eksiklikler tahsis amacına uygun kullanım durumunda dahi ortaya çıkabilir. Örneğin, eserin kullanım amacına aykırı olarak yapılmış olması ancak bunun binanın kullanılmaya başlanmasından sonra dahi düzeltilememesi ve bu hatanın ya da eksikliğin temadi etmesi durumunda yapım bozukluğu ve bakım eksikliği kavramları iç içe geçmiş olacaktır. Örneği verilen durumlarda sadece yapım bozukluğunun bulunduğu tespit edilmişse bu durumda yapı maliki tek başına; yapım bozukluğu ile birlikte bakım eksikliğinin de bulunduğu tespit edilmişse birlikte sorumluluk gündeme gelecektir. Birlikte sorumlu olanlar yapı maliki, intifa ve oturma hakkı sahipleridir. Bunlar eserde bulunan eksiklikleri giderme sorumluluğu altındadır.

Bina veya yapı eserinin olması gerektiği gibi fen ve tekniğe uygun, tam ve nizami bir şekilde yapılmış olabilir. Ancak buna rağmen, zaman geçtikçe üçüncü kişilerin müdahalesi sonucu, kullanıma veya mevsimsel hava şartlarına bağlı olarak kusurlu hale gelmiş olabilir. Böyle durumlarda zaman geçtikçe bina veya yapı eserinin tehlikeliliği ve bunun sonucunda bir zarar meydana çıkarma ihtimali artabilir. İşte tam da bu sebeple bakım eksikliği sebebiyle sorumlu tutulmamak adına yapı malikleri, intifa ve oturma hakkı sahipleri binanın bakımını tam yapmak ve ileride ortaya çıkabilecek zarar ihtimallerine karşı güvenlik önlemleri almakla ve varsa noksanları gidermekle mükelleftir. Yapı maliki zamanla ortaya çıkan eksiklikleri düzeltmek veya tamir ettirmek ve sağlıklı bir kullanıma sunmak zorundadır²²³. Örneğin, aşırı yağışlar sonrası binanın temelini su alması sebebiyle taşıma kapasitesinin azalan kolonların güçlendirilmesi, çatıdaki kırık kiremitlerin onarılması, çatıdaki anten ve benzeri araçların sabitlenmesi gibi hususlar binanın bakımı ile ilgilidir. Özellikle deprem bölgesinde bulunan yapı eserlerinin gerekli bakımların yapılması gerekmektedir. Yine, bina içerisinde bulunan ve deprem gibi doğal afet durumlarında binadan en hızlı tahliyeyi sağlayacak yönlendirme levhalarının bulunması ve bunların bakımlarının

²²³Yargıtay 3. HD., 27.01.2014 T., 2013/15721 E., 2014/961 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:21.11.2023

periyodik aralıklarla yapılması veya olası çok büyük depremlerde şehrin tahliye edilmesi ya da toplanma yerlerinde toplanılması amacıyla sokaklar ve caddelerde bulunan yönlendirme levhalarının yapılması ve bunların deforme olmasını engelleyecek önlemler alınması da bina ve diğer yapı eserlerinin bakımına ilişkin hususlardır²²⁴.

Yapı malikinin sorumluluktan kurtulabilmesi için alışılagelen tedbirleri almış olması yeterli değildir. Yapı eserinin mevzuata ve yapım kurallarına uygun yapılmış olması eğer ki bakımdaki eksiklik zarara sebep olmuşsa yapı maliki sorumluluktan kurtulamayacaktır. Malikin bakım ve tamir yükümlülüğü, somut ve objektif bir özen yükümlülüğü niteliği taşır. Bina veya yapı eserinin tahsis amacı ve alınması gerekli önlemlerin niteliği göz önünde tutularak malikin özen ödevini yerine getirip getirmediği değerlendirilir. Malikin almak zorunda olduğu önlemler her şeyden önce zaman bakımından, teknik yönden ve ekonomik açıdan mümkün ve ondan beklenilebilir olmalıdır²²⁵.

Tahsis amacına uygun ve eksiksiz yapılmış yapı eserinin zaman içerisinde ilerleyen teknolojiye ayak uydurmak ve olası hasarı engellemek adına yenilenmesi gerekebilir. Böyle durumlarda yapı malikinin yükümlülüğü, teknolojik gelişmeleri takip ederek ve bunları bina veya yapı eserine tatbik ederek bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkmış ya da çıkabilecek tehlike ve zararları önlemektir veya gidermektir. Ancak her şeyden önce ortada bir bakım eksikliği mevcut olmalı ve bu bakım eksikliğinin teknik gelişmeler uygulanarak giderebilmesi gerekmektedir. Sorumlu kişinin, yeni gelişmeler kapsamında eseri yenilememesi tek başına bina veya yapı eserinde bakım eksikliğinin mevcut olduğu yönünde bir delil teşkil etmeyecektir. Örneğin; halihazırda binanın ihtiyaçlarını karşılayan bir jeneratörü bulunmasına rağmen piyasaya yeni çıkan ve son teknolojiyle geliştirilmiş ve daha farklı fonksiyonları da bulunan yeni ve daha üst model bir jeneratörün binaya kazandırılmaması bakım eksikliği sayılmayacaktır. Ayrıca teknik ve teknolojik gelişmelere uygun hareket etmek yapı malikine yarardan fazla zarar getirecek ise bu tedbirden vazgeçilebilir. Ancak burada bahsedilen menfaat dengesi; bina veya yapı

²²⁴ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 469

²²⁵ Eren, a.g.e., s. 675

eserinin yapısı, yaşı, bulunduğu bölge gibi şartlara göre kurulacaktır. Dolayısıyla yapı malikinin sorumluluğu genel manada olduğu gibi çok geniş kapsamlı değildir.

Bakım eksikliği tamamen objektif bir kavram olmayıp esasen nispi bir kavramdır. Dolayısıyla malikin sorumluluğu belirlenecekken, bakım eksikliği olduğu değerlendirilen bir sebeple ortaya çıkan zararın o olay özelinde değerlendirme yapılması gerekmektedir. Yapı malikinin alması gereken tedbirler ekonomik olarak kendisinden beklenebilecek normal ve objektif tedbirler olmalıdır. Alınacak tedbirler bina veya yapı eserini kullananlarla birlikte üçüncü kişileri de koruyucu nitelikte tedbirlerdir. Yapı malikinden mali açıdan alabileceği tedbirleri almaması sonucunda meydana gelen zararlar, malikin sorumluluğuna neden olabilir. Ancak, alınan tedbir sonucunda oluşacak menfaate oranla ortadan kaldırılması için fazla para ödenmesini gerektiren tedbirler bakım eksikliği olarak kabul edilemez. Dolayısıyla bu şekilde meydana gelen zararlardan malik sorumlu tutulamayacaktır. Sonuç olarak bina veya yapı eserinin teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmasına sebep olan icrai ya da ihmali davranışlar dolayısıyla meydana gelen zararlardan malikin sorumlu olmakla birlikte, bu tek başına yeterli değildir. Yapı malikinin sorumluluğu her somut olayın kendi özel şartlarına göre değerlendirilmelidir²²⁶.

Yapı malikinin ve intifa veya oturma hakkı sahibinin, yapı eserinin tam bir şekilde yapıldığı, özgülleme amacına uygun bir şekilde kullanıldığı durumlarda dahi, genel güvenliği sağlama yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu onlara yüklenmiş olan sürekli ödevlerden birisidir. Bu noktada beklenen olağan ve imkan dahilinde alınabilecek tedbirlerdir. Genel güvenliği sağlama hususunda bütün önlemler alınmış olmasına rağmen genel güvenliği tehlikeye düşürme durumu gerçekleşmişse sorumluluk doğacaktır. Mesela; deprem ya da sel afeti gibi doğa olaylarının gerçekleşme ihtimaline karşı binanın yanında bulunan tepenin önüne istinat duvarı yapılmaması sebebiyle, gerçekleşen deprem sonucunda kırılan, binaya doğru kayan ve binanın temeline büyük bir yük bindiren tepenin, binanın kolonlarının kırılması sonucu yıkılmasına sebep olması ve binada yaşayan insanların yaralanması ve ölmesi gibi

²²⁶ Eren, a.g.e., s. 675

durumlarda malik, intifa veya oturma hakkı sahibi sorumlu olacaktır²²⁷. Özellikle birçok insanın yaşadığı barınma amacıyla kullanılan binalarda yapı malikinin alması gereken genel güvenlik tedbirlerinin ne olduğu ve bakım eksikliği sonucu ortaya çıkan zarardan ne derece sorumlu olacağı belirlenmesi gerekmektedir. Örneğin elektrik kaçağı olup zaman zaman tehlike oluşturmakta olan ve önlem alınmayan bir binada depremde binanın tüm elektrik sisteminin bozulması sonucu elektrik kaçağını tüm binaya yayılması ile depremde oluşan yıkım sırasında bazı insanların bu kaçıktan dolayı elektrik çarpmasıyla ölmesi yapı maliklerinin sorumluluğunu doğuracaktır. Burada elektrik kaçağının deprem sonucu olduğu ve bu sebepten sorumluluğun doğamayacağı iddiasında bulunulamaz. Çünkü deprem olayı öncesinde de bakım eksikliği bulunduğu ortadadır ve bu, yapı malikinin genel güvenliği sağlama adına üzerine düşeni yapmadığı ve bu sebeple sorumlu olacağını göstermektedir. Malikten Bir zarar ortaya çıkmadan malikten tedbir alınması istenebilir.

Bakım eksikliğini ve bunun sonucunda ortaya bir zarar çıkma ihtimalinin olduğunu bilen ancak giderilmesi noktasında tedbir almayan malik sorumludur. Bu noktada sorumlunun, bakım eksikliğini öğrendiği tarih ve şeklin bir ehemmiyeti yoktur. Bakım eksikliği eserin yapımının bozukluğu sebebiyle ortaya çıkan bir bakım eksikliği olabileceği gibi zamanla da ortaya çıkabilir. Zira tek başına bakım eksikliğinin varlığı, sorumluluk için yeterlidir. Bu yapı malikinin kusursuz sorumluluğunun kurtuluş kanıtı dahi getirilemeyen bir sorumluluk olmasının sonucudur. Dolayısıyla malik, kendi eylemi sonucu oluşan bakım eksikliği ve bunun neticesinde meydana gelen zarardan sorumluluğunun yanında üçüncü kişilerin neden olduğu ve üzerine düşen dikkat ve özenin gösterilmesine karşın vuku bulan zararlar dolayısıyla da sorumludur.

Yapı maliki gerekli özeni göstermiş olduğunu ispat ederek sorumluluktan kurtulamaz²²⁸. Olayların olağan akışına göre, eserin yapımında bozukluk veya bakımındaki eksiklik, oluşan zararlı sonucu ortaya çıkarmaya uygun ise sorumluluk için gerekli olan uygun nedensellik bağının varlığı kabul edilir. Ortaya çıkan zarar,

²²⁷Yargıtay 3. HD., 04.06.2018 T., 2016/19894 E., 2018/6268 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:10.11.2023

²²⁸ Nomer, a.g.e., s.196

yapım bozukluğu ve bakım eksikliğinden doğmakta ve bu olayların olağan akışına göre, sebep ve sonuç ilişkisine uygun kabul ediliyorsa nedensellik bağının varlığı kabul edilir²²⁹.

Yapı maliki veya diğer sùjelerin bozukluk veya eksiklik ile meydana gelen zarar arasında kurulan nedensellik bağının ispatı TMK'nın 6. maddesi ve TBK'nın 49. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, depremzedeye düşmektedir²³⁰. Fakat deprem sonucunda büsbütün yıkılan ya da harap olan bir binanın yapım bozukluğu ya da bakım eksikliğini ispat etmek çok zor olacaktır. Bu gibi durumlarda aynı bölgede aynı şartlardaki diğer binaların yıkılmamış olması tespit edilirse bu durumda sorumlu yapı maliki, sorumluluktan kurtulabilmek için illiyet bağını kesen hal varsa bunları ispat etmelidir. Deprem sonucunda zarara uğrayanlar tarafından açılan tazminat davasında davalı sıfatını taşıyan malik, intifa veya oturma hakkı sahibi, binada bakım eksikliği bulunmadığını, bulunsa dahi illiyet bağının mevcut olmadığını veya nedensellik bağını kesen başka bir sebep olduğunu ispat yoluna gidebilecektir. Zira bina veya yapı eseri malikinin sorumluluktan kurtulmasının tek yolu budur. Örneğin malik, kiracının odayı genişletme amacıyla taşıyıcı duvar ve kolonu kesmesi sebebiyle depremde kolonu kesilen bağımsız bölüm ve bununla birlikte üst katların da yıkılması olayında ortaya çıkan zararın üçüncü kişinin (kiracı) eylemi sebebiyle oluştuğunu, oluşan zararda bakım eksikliği bulunmadığını kanıtlayarak sorumlu olmaktan kurtulabilecektir. Deprem sonucu sağlam hiçbir bina veya yapı kalmamışsa bu durumda eserde bozukluk veya bakım eksiklikten bahsedilemeyecektir. Bozukluk veya eksiklik bulunsa dahi çok şiddetli bir depremde bütün yapıların yıkılması ve harap olması bir mücbir sebep olarak kabul edilecek ve bu durumda illiyet bağının kesilmesi sebebiyle yapı maliki sorumluluktan kurtulacaktır²³¹.

²²⁹ Antalya, a.g.e., s. 418

²³⁰ Zahit İmre.: 'Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri', İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 798

²³¹ Eren, a.g.e., s. 676,

²³¹ Karaçay, a.g.e., s. 85

2. Yapım Bozukluğu veya Bakım Eksikliğinin Zarara Sebep Olması

Yapım bozukluğu halinde yapı malikinin; bakım eksikliği halinde ise yapı maliki ile birlikte intifa veya oturma hakkı sahibinin sorumluluğunun gündeme gelebilmesi için ortaya bir zararın çıkmış olması gerekmektedir²³². Zira yapım bozukluğu veya bakım eksikliği bulunması, sorumluluğun doğabilmesi için yeterli değildir.

Türk Borçlar Kanunu m. 69'da zararın türü hususunda özel bir düzenleme yapılmamış olup sorumluluğun doğabilmesi için hangi tür zararları kapsadığı belirtilmemiştir. Doktrin ve yargı kararlarına göre yapı malikinin hem bozukluk hem de eksiklik sebebiyle oluşan zararlardan sorumludur. İntifa ve oturma hakkı sahipleri ise sadece eksiklik sebebiyle oluşan zarardan sorumlu olacaklardır. Yapı malikleri, intifa ve oturma hakkı sahipleri insana, hayvana veya herhangi bir şeye verilen hem maddi hem manevi zarardan sorumlu olacaklardır²³³. Sorumluluğun bu denli geniş kapsamlı olması sorumlu tutulabilecek kişilerin, kurtuluş kanıtı getirememelerinden kaynaklanmaktadır. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu'nun kararı da bu yöndedir²³⁴.

3. Zarar ile Yapım Bozukluğu veya Bakım Eksikliği Arasında İliyet Bağı

Yapı maliki ve diğer sülhelerin, zarardan sorumlu tutulabilmesi için, deprem sonrasında oluşa zarar ile bozukluk veya eksiklik arasında illiyet bağının mevcut olması ve dolayısıyla kesilmiş olmaması gerekmektedir²³⁵. Burada illiyet bağının varlığı tespit edilirken yapı malikinin bozukluk veya eksiklik sebebiyle, intifa ve oturma hakkı sahiplerinin de sadece ve sadece bakım eksikliği kapsamında sorumluluğu hususunda araştırma yapılacaktır²³⁶.

Olağan hayat akışına ve hayat tecrübesine göre sebebin ortaya çıkan zararın oluşumuna elverişli olması illiyet bağı denir. Dolayısıyla, yapım bozukluğu veya

²³² Eren, a.g.e., s. 668

²³³ A.g.e., s. 668

²³⁴ Yargıtay İBK, 22.06.1966 T. 1966/7 E., 1966/7 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:10.11.2023

²³⁵ Eren, a.g.e., s. 668; Simge Saraçoğlu: Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu, 2019, On İki Levha Yayınları, İstanbul, s. 105; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 193-194

²³⁶ Antalya, a.g.e., s. 281

bakım eksikliğinin sonucu olarak ortaya çıkan zarar, hayatın olağan akışına uygun ise illiyet bağının mevcut olduğu ortaya konulacaktır. Yani deprem öncesinde yapı eserinde mevcut olan bozukluk veya eksiklik, depremin etkisiyle hasara veyahut yıkıma sebep olmuşsa ve aynı şartlardaki diğer binalar hasar almamışsa bu durumda uygun illiyet bağının varlığından bahsedilebilir ve bunun sonucu olarak da yapı maliki, intifa veya oturma hakkı sahibi sorumlu olacaktır. Eserde ortaya çıkan zarardan sorumlu olan kişilerin sorumluluktan kurtulabilmelerinin tek yolu illiyet bağının kesilmesidir. Zararlı olaya bir mücbir sebep, zarar görenin veya üçüncü kişinin ağır kusuru neden olmuşsa illiyet bağının kesildiğinden bahsedilebilir. Üçüncü kişi zarara sebep olan zarar veren, zarar verenin yardımcısı niteliğindeki kişiler ve olay sonucunda zarar gören dışındaki kimselerdir²³⁷.

C. Sorumlu Kişiler

Türk Borçlar Kanunu'nda malik kavramı tanımlanmamıştır. Dolayısıyla malikin tanımı, eşya hukukundaki şekli ölçüte göre belirlenecektir. Buna göre yapı malikinin yapı eseri ile arasında fiili bir hakimiyet ilişkisinin olup olmadığının ya da yapı eseri üzerinde başka bir kimseye şahsi hak tanınıp tanınmamasının bir ehemmiyeti yoktur. Şekli surette eserin maliki olarak görünen şahıs, bozukluk veya eksikli nedeniyle ortaya çıkan zarardan sorumlu olacaktır. Bu doğrultuda yapı eseri malikinin malik niteliğinin, ortaya çıkan zararın giderimi hususunda sorumluluk bakımından bir önemi bulunmamaktadır²³⁸.

Şekli ölçüte göre malik sorumludur. Ancak bazı yapı eserlerinin nitelikleri itibariyle şekli ölçüt yeterli olmamaktadır. Bu sebeple örneğin yapı eserinin geniş alanları kaplaması ve bu eserlerin birden çok sahibinin olması gibi durumlar şekli ölçütün daha geniş yorumlanması gerektiği kanaatini oluşturmuştur. Dolayısıyla böyle hallerde malikin tespitinde maddi ölçütler de kullanılmaktadır. Maddi ölçütler eşya hukukunda yer alan değerlendirme kriterleridir²³⁹. Malik kavramının belirlenmesi bakımından şekli ölçütlerin yetersiz kalıp maddi ölçütlerinde kullanıldığı eserlere alışveriş merkezleri örnek olarak gösterilebilir. Alışveriş merkezleri üzerine

²³⁷ Saraçoğlu, a.g.e., s.112

²³⁸ Öztaş, s. 181-186

²³⁹ Antalya, a.g.e., s. 403-404

yerleştikleri alan bakımından çok sayıda malike ait alan üzerine yapılmaktadır. Bu merkezler, genel olarak arsa sahibi veya yapının malikinden başka kişiler tarafından işletilmektedir. Ayrıca, alışveriş merkezlerindeki çeşitli etkinlikler, gösteriler ve diğer organizasyonları da çoğu zaman organizasyon şirketleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Şekli ölçüt kriterleri kabul edildiğinde, malik, ortaya çıkan zararların tamamından sorumlu tutulacaktır. Ancak bu Şekli ölçüt kriterlerinin uygulanması, hakkaniyete aykırı olacağından, şekli ölçüt kriterleri değil de maddî ölçütlerden de yararlanılmaktadır²⁴⁰.

Malik eseri, bir sözleşme ilişkisi ile kiracı veya kapıcıya devretmiş de olsa, aynı şekilde zarardan sorumlu olmaya devam edecektir. Dolayısıyla malik sözleşme ilişkisine dayanarak, sorumluluğun başkasına ait olduğu savunmasını yapamayacaktır. Malik ancak ve ancak zarar görenin zararını giderdikten sonra sözleşme ilişkisi içerisinde olduğu kişiye rücu edebilecektir. Deprem sonrasında oluşan zarardan sorumlu olan kişi, zarar anında tapu kayıtlarında malik görünen kimsedir. Zarar, önceki malikten kaynaklanmış olsa ve malik, kendi sorumluluğunda olan tüm yükümlülükleri icra etmiş de olsa sorumlu kişi değişmeyecektir.

1. Kat Mülkiyeti Tesis Edilmemişse Sorumluluk

Kat mülkiyeti tesis edilmemişse kat irtifakı gündeme gelecektir. Kat irtifakı bir arsa üzerinde yapımı devam etmekte olan ya da gelecekte yapılacak olan yapının bağımsız bölümlerinde kurulan geçici bir ayni haktır. KMK m. 2/c'ye göre ise "Bir arsa üzerinde ileride kat mülkiyetine konu olmak üzere yapılacak veya yapılmakta olan bir veya birden çok yapının bağımsız bölümleri için o arsanın maliki veya ortak malikleri tarafından bu Kanun hükümlerine göre kurulan irtifak hakkına (kat irtifakı) denir"²⁴¹.

Kat irtifakının kurulmuş olabilir. Ancak bu durum sorumluluk için yetmemektedir. Kat irtifakı tesis edilmiş olabilir fakat henüz yapı eserinin yapımına başlanmamışsa malik, sorumlu olmayacaktır. Kat irtifakı tesis edilen ve yapımına başlanan eserin henüz kat mülkiyetine geçişi yapılmamışsa ve ortaya bir zararın

²⁴⁰ Karaçay, a.g.e., s. 101

²⁴¹ Kürşad Nuri Turanboy: "Kat İrtifakının Hukuki Mahiyeti", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Yıl:1990, Cilt: 3 Sayı: 1, 173 – 180, S. 173

çıkırsa bu durumda, kat irtifakı sahipleri zarardan sorumlu olacak olup buradaki sorumluluk müteselsil sorumluluktur²⁴².

2. Kat Mülkiyeti Tesis Edilmişse Sorumluluk

Kat mülkiyeti, paylı mülkiyetin bir çeşididir. Kat mülkiyetinde maliklerin her birisi kendi bağımsız bölümünün malikidir. Bunun yanında eserlerde mevcut olan ortak alanlarını, her kat malikinin kullanım hakkı bulunmaktadır. Kat mülkiyeti tesis edilmişse, eserdeki bozukluk veya eksiklik sebebiyle zarar gören kat maliki²⁴³ de olabilir üçüncü bir kişi de olabilir.

3. Toplu Mülkiyet Halinde Sorumluluk

a. Elbirliği Mülkiyet

Toplu mülkiyet elbirliği ya da paylı mülkiyet olmak üzere iki şekilde karşımıza çıkar. TMK m. 701'e göre, “Kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk dolayısıyla mallara birlikte malik olanların mülkiyeti, elbirliği mülkiyetidir”²⁴⁴. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, tüm yapı eseri maliklerinin, eserin tamamı üzerinde hakkı bulunmaktadır²⁴⁵. Dolayısıyla, her bir malik yapı eserinin yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksik nedeniyle ortaya çıkan zararın bütününden sorumlu tutulacaktır²⁴⁶.

Depremde zarar gören kişi ya da kişilerin, yapı eseri maliklerinin esere elbirliğiyle malik olduğunu bilmesi beklenemez. Bu sebeple, doktrinde malikin elbirliği mülkiyeti üzerindeki hakkının yapı eserinin bütünü üzerinde olduğu

²⁴² Karaçay, a.g.e., s.101

²⁴³ “Ortak yerdeki zararlar bakımından zarar görenin kat maliki olduğu durumda, yapı maliki sıfatı tüm kat maliklerine ait olacaktır. Dolayısıyla b durumda, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşecektir. Bu durumda, kat malikinin payına düşen borç sona erecek, kalan kısımdan ise diğer kat malikleri birlikte sorumlu olacaktır. “Olay tarihi itibarıyla ilgili taşınmazda pay sahibi olan davalılar Kat Mülkiyeti Kanununa göre ortak yer sayılan binanın dış kolonlarındaki bakım eksikliğinden kaynaklanan ve sigortalı araçta meydana gelen zarardan payları oranında sorumlu sayılırlar. Yine olay tarihinde taşınmazda pay sahibi olduğu anlaşılan davacının payı oranında da tazminattan indirim yapılması gerekir”, Yargıtay 17. HD., 31.01.2008 T., 2007/3175 E., 2008/413 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.09.2023

²⁴⁴ TMK m.701/1 “Kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk dolayısıyla mallara birlikte malik olanların mülkiyeti, elbirliği mülkiyetidir.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:21.12.2023

²⁴⁵ TMK m. 701/2 “Elbirliği mülkiyetinde ortakların belirlenmiş payları olmayıp her birinin hakkı, ortaklığa giren malların tamamına yaygındır.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:21.12.2023

²⁴⁶ Kılıçoğlu, s. 467

değerlendirilerek, elbirliği halinde maliklerin zarara görene karşı müteselsilen sorumlu oldukları kabul edilmektedir. Yapı eserine elbirliğiyle malik olanların, her birisinin ortaya çıkan zararın bütününden müteselsilen sorumlu olması, genel olarak kabul gören görüştür. Dolayısıyla zarar gören kişi, elbirliğiyle mülkiyet kapsamında malik olanlardan herhangi birisine karşı dava açarak uğramış olduğu zararın hepsini tazmin edebilecektir. Elbirliği maliklerden zarar görene tazminat ödeyen diğer maliklere rücu edebilecektir²⁴⁷.

b. Paylı Mülkiyet

Paylı mülkiyet Türk Medeni Kanunu'nun 688'inci maddesine göre "Paylı mülkiyette birden çok kimse, maddî olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla maliktir. Başka türlü belirlenmedikçe, paylar eşit sayılır." Başka türlü belirlenmiş olmadıkça, paylar eşit sayılmaktadır. Paylı mülkiyette her bir pay sahibi, yapı eserinin bütünde değil, kendi payı üzerinde hak sahibidirler. Elbirliğiyle mülkiyette her malik ortaya çıkan zararın tamamından müteselsilen sorumlu iken paylı mülkiyet sorumluluğunda bir yapı eserinin yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklik sebebiyle ortaya bir zararın çıkması durumunda, her bir paydaşın zarardan eserdeki hisseleri oranında mı sorumlu olacakları ya da müteselsilen mi sorumlu olacakları hususu tartışmalıdır.

Yapı eseri üzerinde paylı mülkiyetin bulunması halinde, sorumluluğun türü konusunda öğretide görüş birliği yoktur. Tandoğan, Uygur, Eren gibi bazı yazarlar, "paylı mülkiyet halinde tüm maliklerin yapım bozukluğu veya bakım eksikliği nedeniyle ortaya çıkan tüm zarardan müteselsilen sorumlu olduğu" görüşünü²⁴⁸ savunurken; Kılıçoğlu, Öztaş gibi bazı yazarlar ise, "her bir malikin zarardan kendi payı oranında sorumlu olduğu" görüşünü savunmaktadır²⁴⁹.

²⁴⁷ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 466,

²⁴⁸ Saraçoğlu, a.g.e., s. 145

²⁴⁹ Karaçay, a.g.e., s. 121

4. Malik veya Maliklerle Birlikte Sorumlu Olan Sınırlı Ayni Hak Sahipleri

a. İrtifak Hakkı Sahipleri

İrtifak hakları sahiplerine kullanma ve yararlanma hakkı sağlayan sınırlı ayni haklardır. İrtifak hakları eşyaya, şahsa ve hem eşyaya hem şahsa bağlı irtifak hakları olmak üzere üçe ayrılır. Üst, kaynak ve mecra irtifakı hem eşyaya hem şahsa bağlı irtifaklardır. Oturma ve intifa hakkı ise şahsa bağlı irtifak haklarıdır²⁵⁰.

Türk Medeni Kanunu m. 726'ya göre "Bir üst irtifakına dayalı olarak başkasına ait bir arazinin altında veya üstünde sürekli kalmak üzere inşa edilen yapıların mülkiyeti, irtifak hakkı sahibine ait olur." Dolayısıyla üst hakkına dayanarak inşa edilen yapılardan ortaya çıkan zararlardan arazi sahibi değil üst hakkı sahibi sorumlu olacaktır. Örneğin deprem sonucunda yıkılan bina üst hakkı kapsamında yapılmış bir bina ise tazminattan sorumlu olacak kişi binayı yaptıran üst hakkı sahibidir. Diğer türlü bir kabul dürüstlük kuralına da aykırılık teşkil edecektir. Örneğin kaynak irtifak hakkı kapsamında yapılan eserin sahibi aynı zamanda o arazi üzerinde inşa edilen yapının maliki sayılır. Dolayısıyla yapı sebebiyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu olacaktır²⁵¹.

Türk Borçlar Kanunu m. 69/2'ye göre, belirli ayni hak sahiplerinin de eserin bakımındaki eksiklik nedeniyle ortaya çıkan zararlardan ötürü sorumluluğunun doğacağı düzenlenmiştir. Buna göre, intifa ve oturma hakkı sahipleri de binanın bakımındaki eksikliklerden doğan zararlardan, malikle birlikte müteselsilen sorumludurlar. Bu düzenleme ile birlikte, yapı eserinin yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklik nedeniyle ortaya çıkan zarardan mutlak surette malikin sorumlu olduğu kuralı genişletilmiştir. Sorumluluk hususunda hakimiyet ilişkisi dikkate alınarak yapı malikinin yanında intifa ve oturma hakkı sahiplerinin de sadece bakım eksikliği sebebiyle meydana gelen zarardan malikle birlikte müteselsilen sorumlu olacağı düzenlemesi yapılmıştır²⁵².

²⁵⁰ Mehmet Ayan: Sınırlı Ayni Haklar, Seçkin, Ankara, 2017, s. 43-45; Dilşad Keskin/ Reyhan Demircioğlu: Medeni Hukuk-II, Seçkin, Ankara, 2021, s. 157

²⁵¹ Antalya, a.g.e., s. 400

²⁵² Kılıçoğlu, a.g.e., s. 464

Türk Medeni Kanunu m. 794'e göre intifa hakkı bazı mal veya haklar üzerinde kurulabilmektedir. Bunlar; taşınır mal ve haklar, taşınmaz mal ve haklar veya bir malvarlığıdır. Bu hükmün aksine bir düzenleme bulunmadığı müddetçe bu hak sahibi, hak veya mülkiyet konusu üzerinde tam bir yararlanma yetkisine sahiptir. İntifa hakkı taşınır niteliğindeki bir yapı eseri üzerinde kurulabileceği gibi taşınmaz bir yapı eseri üzerinde de kurulabilmektedir. Oturma hakkı ise TMK m. 823'te düzenlenmiştir. Buna göre "Oturma hakkı, bir binadan veya onun bir bölümünden konut olarak yararlanma yetkisi verir." Sınırlı aynı bir hak olan oturma hakkı intifa hakkından farklı olarak sadece konutlar üzerine kurulabilmektedir²⁵³.

Sınırlı aynı hakka sahip olma, intifa ve oturma hakkı sahibi ile malikin ortak yönleridir. Sınırlı aynı hak sahibi olan intifa ve oturma hakkı sahipleri, mülkiyet hakkının vermiş olduğu yetkilerden tasarruf yetkisi hariç diğer yetkilere sahiptir. Bunun yanında eser üzerinde uzunca bir süre hakimiyet kurduklarından, ortaya çıkan zararın bir bölümünden en azından bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zarardan malik gibi sorumlu tutulmaları gerektiği kabul edilmiştir²⁵⁴. İntifa ve oturma hakkı sahibinin kurduğu hâkimiyet sebebiyle, eser üzerinde özen gösterme yükümlülüğünün bulunduğu kabul edilmiş ve taşınmazın ne için özgülendiği, kimin fiili hakimiyetinde olduğu gibi etkenler dikkate alınmıştır. İntifa ve oturma hakkı sahipleri, eseri inşa eden değil, ancak eserden faydalanan kişilerdir. Bu sebeple İntifa ve oturma hakkı sahiplerinin bina ve yapı eserinin yapımındaki bozukluktan değil; sadece bakımındaki eksiklikten sorumlu tutulması yerinde olmuştur. Bu doğrultuda TBK m. 69/2'de intifa ve oturma hakkı sahiplerinin sadece bakımdaki eksiklik nedeniyle ortaya çıkan zarardan sorumluluğunun doğacağı düzenlenmiştir²⁵⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 69'uncu maddesinde intifa ve oturma hakkı sahiplerinin sorumluluğu hakkında bir düzenleme mevcut iken üst hakkı konusunda herhangi bir düzenleme yoktur. Bir arazi üzerinde yer alan yapı eserine, arazi malikinden başka üçüncü bir kişinin üst hakkıyla sahip olması da imkan dahilindedir. Üst hakkı da intifa ve oturma hakkı sahibi gibi TMK'da düzenlenmiştir. TMK m.

²⁵³ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 464

²⁵⁴ Antalya, a.g.e., s. 420-423; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 465

²⁵⁵ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 465; Karaçay, a.g.e., s. 116

726'ya göre “Bir üst irtifakına dayalı olarak başkasına ait bir arazinin altında veya üstünde sürekli kalmak üzere inşa edilen yapıların mülkiyeti, irtifak hakkı sahibine ait olur.”

Üst hakkı kurulmuş bir yapı eserinde, arazi malikinin mülkiyet hakkı bulunmadığından, yapı maliki olarak sorumluluğu da yoktur. Üst hakkı sahibinin, intifa ve oturma hakkı sahibinden farkı; hem yapı eserinin yapımındaki bozukluktan hem de bakımındaki eksiklikten sorumlu olmasıdır. Çünkü intifa ve oturma hakkı sahibi mülkiyete sahip değilken üst hakkı sahibi yapıların mülkiyetini elinde bulundurmaktadır. Ayrıca üst hakkı, tapuya tescili sağlanabilen bir sınırlı aynı hak olduğu sebebiyle, üst hakkına sahip olan kişi tek başına sorumlu olacaktır. Böylece deprem sebebiyle zarar gören kişiler bakımından zararın tazmini hususunda bir mağduriyet yaşanmayacaktır²⁵⁶.

b. Sınırlı Aynı Hak Sahiplerinin Malik ile Birlikte Sorumluluğu

İntifa ve oturma hakkı sahipleri ortaya çıkan zararlardan tek başlarına değil malikle birlikte müteselsilen sorumlu olacaklardır²⁵⁷. Öğretide intifa ve oturma hakkı sahiplerinin sadece bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zararlardan sorumluluğunun bulunması ve bu zararlardan malik ile birlikte sorumlu olması eleştiri konusu olmuştur.

Öğretide ki bir görüşe göre, yapı eseri üzerinde üçüncü bir kişi tarafından intifa veya oturma hakkı kurulmuşken, eserin zilyedi oturma ve intifa hakkı sahibi olduğu için malik eseri sıkı bir şekilde gözetim altında tutamamakta ve bu sebeple eksikliğin giderilmesi hususunda gerekli icraatı yerine getirememektedir. Bu nedenle yapı eserinin bakımındaki eksiklik nedeniyle malikin oturma ve intifa hakkı sahibi ile birlikte sorumlu tutulması adil değildir²⁵⁸. Ancak bizce intifa ve oturma hakkı sahibinin sadece bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulması da eksik bir düzenlemedir. Başka bir görüşe göre malik, yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zarar kendi mülkiyetinde olmadığı bir zaman ortaya çıkmış olsa dahi sorumlu iken; intifa ve oturma hakkı sahibi de sadece bakım eksikliği

²⁵⁶ Karaçay, a.g.e., s. 117

²⁵⁷ Antalya, a.g.e., s. 422

²⁵⁸ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 465 vd.

değil yapım bozukluğu sebebiyle ortaya çıkan zararlardan da sorumlu tutulması gerekir²⁵⁹. Zira bu anlamda intifa ve oturma hakkı sahibi ile yapı eseri maliki arasında bir fark bulunmamaktadır. Sınırlı aynı hak sahiplerinin sorumluluğunun dayanağı TBK m. 69/2'dir. Öğretideki farklı görüşleri bir yana bırakırsak uygulama ve yargı kararlarına göre intifa ve oturma hakkı sahipleri ortaya çıkan zararlardan malikle birlikte müteselsilen sorumlulukları doğacaktır.

IV. Yapı Denetim Kuruluşunun Sorumluluğu

A. Genel Olarak

Yapı denetimi, can ve mal güvenliğini sağlama amacıyla, imar planına, fen, sanat ve sağlık kurallarına, standartlara uygun kaliteli bir yapının meydana getirilmesi için proje ve inşaa süreçlerinde yapının denetlenmesidir²⁶⁰. Yapı denetimini gerçekleştiren kişiler ise yapı denetim kuruluşlarıdır. 4708 Sayılı YDHK m. 1/1'ya göre "yapı denetim kuruluşu, Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile münhasıran yapı denetimi görevini yapan, ortaklarının tamamı mimar ve mühendislerden oluşan tüzel kişidir." Kuruluşun denetleme borcu yapının inşasıyla başlar ve kullanma izin belgesinin alınmasıyla sona erer²⁶¹.

Ülkemizde yaşanan 1999 Gölcük ve Düzce depremleri öncesinde, salt olarak yapı denetiminin ele alındığı bir düzenleme bulunmamakta olup, yapı denetimine ilişkin düzenlemeler genellikle belediye ve imar hukuku ile ilgili mevzuat içerisinde yer almaktaydı²⁶². Yapı denetimi ile ilgili hükümlerin yer aldığı 3194 sayılı İmar Kanunu'nda bir inşaat mühendisi ya da mimarın görevli olduğu yapı denetim faaliyetinden bahsedilmekteydi. 1999 yılında gerçekleşen Gölcük ve Düzce depremleri sonrasında, 595 sayılı YDHKHK (Yapı Denetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname) ve buna ilişkin çıkarılan uygulama yönetmeliği ile ilk defa yapı denetimi hususu konuya ilişkin özel bir mevzuatla düzenlenmiştir. Yapı denetim sistemi, bina ve diğer yapı eserlerinin mevzuat kurallarına uygun bir şekilde; ruhsat ve

²⁵⁹ Öztaş, a.g.e., s. 201 vd.

²⁶⁰ Murat Pala/ Mehmet Şirin Demir: Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Yapı Denetimi Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri, Adıyaman Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi, S: 6, Adıyaman 2017, s.21.

²⁶¹ Kalabalık, a.g.e., s.664; Yılmaz, Yapı Denetim Şirketleri s.22.

²⁶² Oktay Ergünay: Ülkemizde Yapı Denetiminin Gelişimi ve 595 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Yeni Yapı Denetim Sistemi, Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı:410 Yıl: 2000/6, s. 16

eklerine aykırı yapılaşmanın önlenmesi maksadıyla getirilmiştir²⁶³. 10 Nisan 2000 tarihinde yürürlüğe giren 595 sayılı KHK yapı denetimi hususunda yeterli olmadığı sebebiyle, Anayasa Mahkemesi'nin 24 Mayıs 2001 tarihli kararı ile iptal edilmiştir.

595 Sayılı KHK'nın 4., 13., 14., 15. ve 25. Maddeleri, Anayasa'nın mülga "91. maddesinin birinci fıkrasında²⁶⁴ belirtilen kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenmesi olanaklı bulunmayan ikinci kısım ikinci bölümünde yer alan mülkiyet hakkıyla ilgili" olduğu sebebiyle iptal edilmiştir²⁶⁵. 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrası²⁶⁶ gereğince; 4., 13., 14., 15. ve 25. maddelerinin iptali nedeniyle diğer maddelerin uygulama alanı kalmadığı için diğer tüm maddeler de iptal edilmiştir. 595 sayılı KHK'nın iptalinden kısa bir süre sonra 13.07.2001'de 4708 sayılı YDHK (Yapı Denetimi Hakkında Kanun), yürürlüğe konulmuştur²⁶⁷.

595 Sayılı KHK'da yapı denetim kuruluşlarının sorumluluğu kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmişken YDHK m. 3'te kuruluşun sorumluluğunun kusur sorumluluğu olduğu kabul edilmiştir²⁶⁸. Kanımızca bu değişiklik yerinde olmamıştır. Zira, insan hayatı ile ilgili olması sebebiyle yapı denetim kuruluşlarının sorumluluğu çok büyüktür. Çünkü kuruluşların objektif özen sorumluluğu mevcuttur. Kuruluşun sorumluluğu yapı maliki ya da adam çalıştırandan daha hafif değildir. Bu sebeple sadece kusurları ile sebep oldukları zarardan sorumlu olmaları hakkaniyete aykırıdır.

²⁶³ Pala / Demir, s.20

²⁶⁴AY Mülga m. 91/1 "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez*": <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2001-90-nrm.pdf>/ Erişim Tarihi:05.03.2024

²⁶⁵<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2001-90-nrm.pdf>/ Erişim Tarihi:05.03.2024

²⁶⁶2949 Sayılı Kanun m. 29/2: "Ancak, başvuru, kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün sadece belirli Madde veya hükümleri aleyhinde yapılmış olup da, bu belirli Madde veya hükümlerin iptali kanunun, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün bazı hükümlerinin veya tamamının uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, Anayasa Mahkemesi, keyfiyeti gerekçesinde belirtmek şartıyla, Kanun'un, kanun hükmünde kararnamenin veya İçtüzüğün bahis konusu öteki hükümlerinin veya tümünün iptaline karar verebilir.": <https://www.anayasa.gen.tr/>, Erişim Tarihi:05.03.2024

²⁶⁷ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/07/20010713.htm>

²⁶⁸Hasan Ali Güçlü: 4078 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu, Ankara Barosu Dergisi, Yıl 2023, Cilt: 81 Sayı: Özel Sayı-Deprem Özel Sayısı-II (Özel Hukuk), 1-22, s. 6

Yapı denetim kuruluşları idari yapılanmanın dışında, sermaye şirketi olarak özel hukuk tüzel kişiliği niteliğine sahip olmakla birlikte bağımsız ve tarafsız kuruluşlardır²⁶⁹. Yapı denetimi kuruluşları için 4708 sayılı Kanun'da iki tür sorumluluk verilmiştir. Bunlar kamu hukuku ve özel hukuku ilgilendiren sorumluluklardır. Kamu hukukunu ilgilendiren kısmı, yapı denetim kuruluşunun gerçekleştireceği denetimi kamu adına yapmakla yükümlü olmasıdır²⁷⁰. Denetim kuruluşunun faaliyetleri kamu hizmeti niteliğinde olmasına rağmen kuruluşun denetçileri kamu görevlisi statüsünde değildir²⁷¹. Özel hukuku ilgilendiren yönü ise yapı denetim kuruluşunun, yapı denetimi sözleşmesi ile sözleşmesel bir hukuki ilişki kurulan yapı sahibine karşı sorumluluğudur. Yapı denetim kuruluşları esasen yapı maliki ile akdedilen yapı denetim sözleşmeleri, kapsamında sorumlulukları doğacaktır. Ancak kusuruyla sebep oldukları zarardan haksız fiil hükümlerince de sorumludurlar²⁷². İptal edilip yürürlükten kaldırılan 595 sayılı KHK'da yapı denetim kuruluşları için kusursuz sorumluluk esası kabul edilmişti. Fakat 4708 sayılı Kanunu m.3/2'de kusur ilkesi benimsenmiştir. Buna göre “Yapı denetim kuruluşları, denetçi mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri ve yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve ilgili idareye karşı, kusurları oranında sorumludurlar.”²⁷³.

Doğal afetlerin ortaya çıkaracağı zararları engelleme adına kanun koyucu tarafından kurulan yapı denetim kuruluşlarının ilk olarak hedefledikleri gaye toplumun ve eserin inşasında çalışan kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasıdır²⁷⁴. Bunun yanında yapı denetim kuruluşu inşaat sahasında iş güvenliği kapsamında alınacak tedbirlerin sağlanıp sağlanmadığını denetleyip, varsa eksik hususların tamamlanması

²⁶⁹ Kalabalık, a.g.e., s. 528

²⁷⁰Seçil Gül Meydan Yıldız: “Türkiye’de Yapı Denetim Sistemi ve Afet Yönetimi İlişkisi, Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı”, 2019 s.7

²⁷¹ Yılmaz, Yapı Denetim Şirketleri, s. 61

²⁷² Selman Özdemir; Yapı Denetim Kuruluşuna İmar Kanunu Kapsamında Para Cezası Verilip Verilemeyeceği Hakkında Bir İnceleme: Yapı Denetim Kuruluşlarının Fennî Mesuliyet Sorumlulukları, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 3 Sayı: 2 Yıl: 2020, s. 187

²⁷³ Başak Başoğlu: Mülkiyeti Saklı Tutma Anlaşması, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2019, s. 34

²⁷⁴ Tolga Özden: Dünya’da ve Türkiye’de Yapı Denetimi Kavramı. Yapı Denetimi Sempozyumu, Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi, Gaziantep 2011, s.3-5.

için bildirimde bulunmakla ve yapılan uyarılara uyulmadığı takdirde, can ve mal güvenliğini sağlama amacıyla durumu ilgili idareye bildirmekle görevlidir²⁷⁵. Yapı denetim kuruluşları kuruluş amacına uygun olarak yapı eserlerinin imar ve yapılaşmadaki hatalarını minimum seviyeye indirerek herhangi bir doğal afet durumunda ortaya çıkacak zararları engelleyebilir veya etkisini azaltabilir²⁷⁶. Yapı denetim kuruluşunun amaçlarından birisi de yapacağı denetimlerle yapının imar planına uygun bir şekilde tesis edilmesini sağlamaktır²⁷⁷. Kuruluş bu amacını, eserin idare tarafından onaylanan projeye uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığını denetlemek suretiyle yerine getirmektedir²⁷⁸.

Yapın Denetimi Hakkında Kanun m. 1’de yapı denetiminin, belediye ve mücavir alan sınırları ve bu sınırların dışında inşa edilecek olan tüm yapı eserlerini içine alacağı düzenlenmiştir. İmar Kanunu’nun m. 26 ve 27’de ise yapı denetim kuruluşlarının kapsamında olmayan yapıların denetimi düzenlenmiştir. Kamuya ait yapıların denetim faaliyetlerinin, kamu kurumlarının bünyesinde çalışan mühendis ve mimarlar tarafından yapılacağı İmar Kanunu’nun m. 26’da belirtilmiştir. Dolayısıyla yapı denetim kuruluşlarının kamuya ait bina ve diğer yapıları denetleme yetkisi yoktur²⁷⁹. Kamu kurumlarına ait bina ve diğer tesislerinde deprem sonrasında ortaya çıkan zararların giderilmesi ve diğer hususlar idare hukukunun konusudur.

B. Sorumluluk Şartları

Yapı denetim kuruluşları ile yapı eseri sahibi arasında sözleşmesel bir ilişkisi bulunmakta iken yapı kullanma iznini ve yapı ruhsatını veren idare ve diğer üçüncü kişiler ile yapı denetim kuruluşu arasında sözleşmeye dayalı bir ilişki bulunmamaktadır. Sözleşme ilişkisinin olup olmamasına bağlı kalınmaksızın, yapı denetim kuruluşu, yapı malikine ve üçüncü kişilere karşı TBK m. 49’da düzenlenen haksız fiil kapsamında da sorumludurlar²⁸⁰.

²⁷⁵Halil Yılmaz: Yapı Denetim Şirketlerinin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s.15.; İlker Zeyrek: İdare Hukuku Açısından Yapı Denetimi, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020, s.31

²⁷⁶ Yılmaz, Yapı Denetim, s.12;

²⁷⁷ Yılmaz, Yapı Denetim, s.11.

²⁷⁸ Ayanoğlu: Yapı Hukukunun Genel Esasları, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, s. 330

²⁷⁹ Kalabalık, a.g.e., s. 524; Yılmaz, Yapı Denetim, s.23.

²⁸⁰ İlker Zeyrek: İdare Hukuku Açısından Yapı Denetimi: s. 205

Yapı denetim kuruluşlarının sorumluluğu, imar mevzuatı uyarınca öngörülen fennî mesuliyeti ilgili idareye karşı üstlenmektir. YDHK m. 3 gereğince yapı denetim kuruluşları bünyesindeki denetçi, mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve diğer kişilere karşı kusurları oranında sorumludurlar. Yapı denetim kuruluşu bir yapıyı fenni ve teknik kurallara aykırı bir şekilde, esik veya hatalı bir şekilde denetirse bu durumda haksız fiilin olduğundan bahsedilebilecektir²⁸¹. Kuruluşun, bu tarz eylemleri bireylerin can ve mal güvenliğini tehlikeye düşüren bir davranış olup kendisine yüklenen özen yükümlüğünün ihlalidir. Bu ihlal sonucunda hem sözleşme ilişkisi içerisinde bulunan yapı eseri sahipleri hem de kuruluş ile sözleşme ilişkisi bulunmayan üçüncü kişiler de zarar görebilir. Yapı eseri sahipleri, deprem sonucunda ortaya çıkan zararları sebebiyle, yapı denetim kuruluşlarından hem sözleşme kapsamında hem de haksız fiil sorumluluğu sebebiyle genel hükümler kapsamında zararlarını tazmin yoluna başvurabileceklerdir²⁸². Bunun dışında yapı denetim sözleşmesinin tarafı olmayan ve deprem sonucunda zarar gören üçüncü kişiler ya da bu kişilerin mirasçıları da haksız fiil kapsamında tazminat talebinde bulunabileceklerdir. Denetim kuruluşunun kusur sorumluluğu sebebiyle ortaya çıkan zararın tazminini talep edebilmek için yapıda bir hasar oluşması, kusur bulunması, uygun illiyet bağının bulunması gerekmektedir²⁸³.

1. Hukuka Aykırı Davranış

Yapı denetim kuruluşlarının hukuka aykırı davranışları, mevzuatın kendilerine yüklemiş olduğu denetim görevinin gereği gibi yerine getirilmemesidir. Hukuka aykırı fiil ve davranış yapı denetim kuruluşunun deprem sonrasında ortaya çıkan ve kendilerine yükletilebilecek zararın ortaya çıkmasına sebep olan ilk harekettir. Bunun yanında yapı denetim kuruluşunun denetimi eksik yapması üzerine yüklenici, yapının inşaatına devam edebilecektir. Nitekim yapı denetim kuruluşlarına kuruluş amaçlarına uygun olarak duyulan bir güven mevcuttur. Örneğin laboratuvar personellerinin

²⁸¹ Yılmaz, Yapı Denetim Şirketleri, s.44

²⁸² Özdemir, a.g.e., s. 187

²⁸³ Kalabalık, a.g.e., s.673.

inşaatta kullanılan ancak esasında yapıya uygun olmayan malzeme hakkındaki raporuna yapı denetim kuruluşunun uygunluk görüşü bildirmesi sonrasında yüklenicinin inşaatın yapıma devam etmesinde esas hukuka aykırı davranış, yapı denetim kuruluşuna ait olmakla birlikte yüklenicinin de sorumluluğu mevcuttur. Dolayısıyla hukuka aykırı davranış bazı hallerde tek bir fiil olabileceği gibi birbirinin devamı olan zincirleme hareketler de olabilecektir.

2. Zarar

Yapı denetim kuruluşunun tazminat sorumluluğunun bulunduğu bahsedebilmek için deprem sonucunda ortaya bir hasarın yani zararın çıkması gerekmektedir. Bu zarar bina ve yapı denetim kuruluşlarının denetimine tabi olan diğer yapı eserlerinde meydana gelmiş olmalıdır. Hasar bir yapının kullanım ömrü içerisinde ortaya çıkan olumsuz bir durumun katlanılabilecek sınırları geçmesine hasar denir²⁸⁴. Hukuki çerçevede yapının hasara uğraması yapının; kırılma, çatlama, parçalanma, yanma, dökülme, kopma, yıkılma gibi nedenlerden ötürü kötü hale gelmesi veya değerinin azalmasıdır²⁸⁵. Dolayısıyla, yapı hasarından kastedilen yapı eserinin maddi anlamda zarar görmesidir. YDHK kapsamında yapı hasarından söz edebilmek için yapı denetim kuruluşunun denetimine tabi olmuş bir yapı gereklidir. Hasarının doğumuna neden olan olayın insan fiili ya da doğal bir olay olmasının herhangi bir önemi de bulunmamaktadır. Bir doğa olayı neticesinde yapı hasarı meydana gelmişse yapı denetim kuruluşu zararın tamamından sorumlu tutulabilecektir. Ancak hasar, bir insan fiili sonucunda ortaya çıkmışsa zararın oluşmasına sebep olan kimse ile yapı denetim kuruluşu birlikte sorumlu olacaklardır. Dolayısıyla tazminat anlamında önemli olan husus zararın kusur ile ortaya çıkmasıdır.

Yapı denetim kuruluşunun denetiminin hukuka uygun bir şekilde yapmaması sonucunda ortaya çıkan zararların, hangilerinden yapı denetim kuruluşunun bizzat sorumlu olacağı hususu önem arz etmektedir. Yapı denetiminden doğan sorumluluk diğer sorumluluk türlerinden, doğrudan ya da dolaylı sorumluluk konusunda ayrılmaktadır. Yapı denetiminde yapılan hata veya hukuka aykırılık direkt olarak

²⁸⁴ İsa Yüksel; Betonarme Binaların Deprem Sonrası Acil Hasar Değerlendirmeleri, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, s. 261

²⁸⁵ Yüksel, a.g.e., s. 265-271

kendiliğinden bir zarar ortaya çıkarmamaktadır. Yapıdaki zarar, denetim kuruluşunun denetimine güvenerek, yüklenicinin veya yapı sahibinin inşaya ve diğer tesis işlerine devam etmesiyle meydana gelmektedir. Dolayısıyla zarar sadece hatalı veya eksik denetimden değil, bu denetime güven duyarak yapı eserini tamamlayan yüklenici veya yapı eseri sahibinin davranışından da kaynaklanmaktadır²⁸⁶.

Kanun, zararı 'yapı hasarı' olarak ifade etmiştir. Yapı hasarı, Kanun'un 1/h maddesinde “Yapı hasarı : Kullanımdan doğan hasarlar hariç, yapının fen ve sanat kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılması nedeniyle yapıda meydana gelen ve yapının kullanımını engelleyen veya yapıda değer kaybı oluşturan her türlü hasarı ifade eder” şeklinde düzenlenmiştir. Bir yapı hasarından bahsedilebilmesi için yapının kullanımının engellenmesi ya da yapıda değer kaybının oluşması gerekir. Zararın ortaya çıkması için, eserin mutlak surette yok olmuş veya harap olmuş olması şart değildir. Zararın sebebi yapının projeye göre yapılmaması sonucu hatalı imal edilmesi, eserdeki gerekliliklerin eksik olmasından dolayı yapı denetim şirketinin zamanında yüklenici ve yapı malikini uyarmaması olabilir²⁸⁷.

Yapı hasarı bakımından yapıda oluşan değer kaybının nasıl hesaplanacağı konusunda 4708 sayılı Kanun'da bir açıklık bulunmamaktadır. Değer kaybı esasen yapıya ilişkin malvarlığı zararını sonucunda ortaya çıkmaktadır. Eserde bulunması gereken duvarın bulunmaması, temelin yeterli derinlikte olmaması dolaylı olarak değer kaybı oluşturur. Yapıda kalitesiz malzemenin kullanılması, ortaya herhangi bir zarar çıkmamışken dahi olumsuz yansımalarına rastlanması durumunda bir değer kaybı oluşturacaktır. Böyle kalitesiz veya yapıya uygun olmayan malzeme kullanılmış olması bazı gizli ayıp²⁸⁸ ve zararlara sebep olabileceği fikri, eser sahibinin ya da mülkiyetine talip olan üçüncü kişilerin çekinmesine sebep olabilir. Bunun gibi durumlar, yapının benzerlerine oranla satış fiyatının düşmesine neden olur. Yapının kullanımını engelleyen veya engelleme ihtimali olan ve yapının ana unsurlarındaki ayıp ve eksikler değer kaybı oluşturduğu gibi yapıdaki estetik bozukluk da değer kaybı

²⁸⁶Yılmaz: Yapı Denetim, s. 36

²⁸⁷Yargıtay 15. HD. 27.02.2013 Tarih, 2012/3994 E. 2012/1337 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

²⁸⁸Yargıtay 15.HD. 28.12.2011 T., 2011/2539 E., 2011/8023 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

oluşturur. Dolayısıyla yapıdaki estetik bozukluk da yapı hasarı sayılmaktadır. Yapı eserinin değerinin azalmasına sebep olan denetim kuruluşu yapı sahibine karşı sorumludur²⁸⁹.

Deprem Bölgelerinde Yapılacak Binalar Hakkında Yönetmelik genel ilkeler 1.2.1'e göre hafif şiddetteki depremlerde binalardaki yapısal ve yapısal olmayan sistem elemanlarının herhangi bir hasar görmemesi, orta şiddetteki depremlerde yapısal ve yapısal olmayan elemanlarda oluşabilecek hasarın sınırlı ve onarılabilir düzeyde kalması, şiddetli depremlerde ise can güvenliğinin sağlanması amacı ile kalıcı yapısal hasar oluşumunun sınırlanması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda yapı denetim kuruluşu, ortaya çıkan zararın derecesi ve kusurunun ağırlığı ile doğru orantılı olarak belirlenecek tazminat miktarıyla sorumlu tutulacaktır. Eğer ki şiddeti düşük olan bir depremde bina tamamen yıkılmışsa yapı denetim kuruluşunun kusuru ağır olacağından şartlar oluşmuşsa direkt olarak tazminatın tamamından da sorumlu olabilecektir. Ancak şiddeti çok yüksek olan bir depremde yıkılan bina dolayısıyla kusuru oranında tadilat ile ilgili masrafların tazminiyle sorumlu tutulabilecektir²⁹⁰. Yapı hasarı yapının ya taşıyıcı kısmında ya da taşıyıcı olmayan bölümünde ortaya çıkmaktadır.

a. Taşıyıcı Sistem Hasarı

Yapı Denetimi Hakkında Kanun m. 1/g'de taşıyıcı sistem; "Taşıyıcı sistem:Yapıların; temel, betonarme, ahşap, çelik karkas, duvar, döşeme ve çatı gibi yük taşıyan ve aktaran bölümlerini ve istinat yapılarını ifade eder" şeklinde tanımlanmaktadır²⁹¹. Bir yapının dayanıklılığını sağlayan en önemli şey taşıyıcı sistemdir. Yapının bir bütün olarak ayakta durmasını sağlayan ve yükün büyük bir bölümünü aktaran, taşıyıcı araçlardan oluşan sisteme taşıyıcı sistem denir. Bir unsurun taşıyıcı nitelikte olup olmadığı, o unsurun yapıdaki işlevine göre belirlenebilir. Örneğin duvar kimi zaman taşıyıcı sistemin bir parçası iken, kimi zaman da taşıyıcı konumunda olmayabilir. Yapının ara duvarları taşıyıcı sisteme dahil değilken, binanın kiriş ve kolonları taşıyıcı sistemin birer parçasıdır.

²⁸⁹ Yılmaz, a.g.e., s. 39

²⁹⁰ Murat Doğan / Emre Köroğlu: "Medenî Hukukçular Derneği Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk Rehberi", s. 18

²⁹¹ Yüksel, a.g.e., s. 266

b. Taşıyıcı Olmayan Kısım Hasarı

Taşıyıcı sistemin tanımını kanunun tanımlar kısmında düzenlenmiş fakat taşıyıcı olmayan kısmın tanımını verilmemiştir. Taşıyıcı sistemin dışında kalan kısımların taşıyıcı olmayan kısımlar olduğu sonucuna varılmaktadır.

3194 sayılı İmar Kanunu m. 21/1'e göre ""Bu Kanunun kapsamına giren bütün yapılar için 26'ncı maddede belirtilen istisna dışında belediye veya valiliklerden yapı ruhsatıyesi alınması mecburidir.". Aynı maddenin 3. Fıkrasına göre "Ancak; derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ve tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yönetmeliğe uygun olarak mahallin hususiyetine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen diğer tadilatlar ve tamiratlar ruhsata tabi değildir.". Madde hükmünden anlaşılan şudur ki; maddede sayılan taşıyıcı olmayan unsurlar ağır olmayan ancak basit nitelikte tamir işlerinin icra edilebileceği kısımlardır.

Taşıyıcı olmayan kısımlarda tadilat ve tamir gerektiren bozulma ve yıpranmalar da yapı hasarı niteliğindedir. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği m. 4/i'ye göre; "Basit tamir ve tadil: Yapılarda esaslı tadilat kapsamında olmayan, taşıyıcı sistemi, bağımsız bölümün dış cephesini, ıslak hacimlerin yerini ve sayısını değiştirmeyen; derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk dere, doğrama, döşeme ve tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile bahçe duvarı, duvar kaplamaları, baca, saçak, çatı onarımı ve kiremit aktarılması gibi her türlü tamir ve tadil işlemlerini ifade eder". Basit tamir ve tadilat gerektiren yerlerden su sızıntısı, duvarların rutubetli olması gibi haller birer yapı hasarı olarak değerlendirilir. Bu gibi durumlarda eğer, yapıda gözlenen hasar yalnızca sıva çatlaklarından veya buna benzer hallerden ibaret ise taşıyıcı sistemde hasar olmadığı kabul edilebilir²⁹². Bunun gibi durumlarda, örneğin çatının projesine aykırı yapılması sonucu rüzgarla birlikte uçuşması nedeniyle oluşan zarardan, yapı denetim firması yüklenici ile birlikte yapı sahibine karşı kusuru oranında sorumlu olacaktır²⁹³.

²⁹² Yüksel, a.g.e., s. 265

²⁹³ Yargıtay. 15. HD. 30.6.2015 Tarih, 2015/2879E., 2015/3813 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023; Yılmaz, a.g.e., s.40

3. Kusur

Yapı denetim kuruluşlarının hukuki sorumluluğu kusur sorumluluğu kapsamında ele alınmaktadır. Kusursuz sorumluluk halleri özel olarak kanunlarda düzenlenmiştir. Ancak yapı denetim kuruluşlarının kusursuz sorumluluklarına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Yapı denetim kuruluşlarının sorumlulukları kusursuz sorumluluk olmayıp kurtuluş kanıtı da getirilebilmektedir. YDHK m.3/2'ye göre “Yapı denetim kuruluşları, denetçi mimar ve mühendisler, proje müellifleri, laboratuvar görevlileri ve yapı müteahhidi ile birlikte yapının ruhsat ve eklerine, fen, sanat ve sağlık kurallarına aykırı, eksik, hatalı ve kusurlu yapılmış olması nedeniyle ortaya çıkan yapı hasarından dolayı yapı sahibi ve ilgili idareye karşı, kusurları oranında sorumludurlar.” Ancak sayılan kişiler kusurlarının bulunmadığını ispat edebilirlerse bu durumda sorumluluktan kurtulabilirler²⁹⁴.

Hukukta bir zararın meydana gelmesi durumunda sorumluluk ya haksız bir fiile ya kanuna ya da sözleşmeye dayalı olarak ortaya çıkar. Yapı denetim elemanlarının üzerine düşen görevleri eksik ya da usulüne aykırı yapmaları kusuru ortaya çıkarmaktadır. Yapı denetim kuruluşunun yapı hasarı nedeniyle ortaya çıkan sorumluluğu esas olarak sözleşmesel bir ilişkiden doğmaktadır. Ancak yapı denetim kuruluşu hukuka aykırı bir fiili ile zarara sebep olmuşsa hem yapı eseri sahibi hem de idareye karşı sorumlu olacaktır²⁹⁵.

Sorumluların tazminat talebi karşılanmayıp davaya dönüştüğünde kusur oranının belirlenmesi bilirkişi marifetiyle yapılacaktır. Burada kusur oranının belirlenmesinde bakılacak husus denetçinin göstermesi gereken özeni gösterip göstermediğidir. Ancak kanunda denetçinin göstermesi gereken özenin derecesi belirtilmemiştir. Bu husus yargıya bırakılmıştır. Burada hakim tarafından yapılacak olan şey, gerekli özenin gösterilip gösterilmediği, ortalama bir denetçinin aynı koşullarda icra edeceği eylemi değerlendirilerek saptanmasıdır. Yapı denetiminin kanunla ayrı bir meslek olarak düzenlenmiş olması sebebiyle, denetim kuruluşunun göstermesi gereken özenin derecesi yüksektir. Yapı denetim kuruluşu mesleki mevzuatı, genel olarak uygulanan kural ve yöntemleri bilmek ve uygulamak

²⁹⁴ Kalabalık, a.g.e., s.676

²⁹⁵ Yılmaz, a.g.e., s. 41

zorundadırlar²⁹⁶. Bu hususların bilinmemesi ağır kusur oluşturacaktır. Örneğin inşaat alanında hiç denetim ve kontrol yapılmadan inşaatta kullanılan beton veya diğer taşıyıcı sistem elemanları hakkında uygunluk raporu vermek açık olarak yapı denetim kusurudur²⁹⁷.

4. İlliyet Bağı

Deprem sonucunda ortaya çıkan zarar ile yapı denetim kuruluşunun haksız fiili arasında uygun illiyet bağının kurulabilmesi gerekir. Yapı eserindeki hasar, yapı denetim kuruluşunun kusurlu davranışı sonucu ortaya çıkmış olmalıdır. Yapı denetim kuruluşunun bütün fen ve teknik kuralların uygulanması suretiyle, gerekli bütün özeni göstermiş olması durumunda dahi ortaya çıkan zararın öngörülemeyen bir nedenden kaynaklandığını kanıtlayarak sorumluluktan kurtulabilir. Ancak bazı durumlarda illiyet bağı kesilebilir. Zarar ortaya çıkaracak olayın gerçekleşmesinden sonra başka bir olay gerçekleşmiş ve birinci olay henüz etkisini doğurmadan ikinci olay zararlı sonucu ortaya çıkarmışsa, illiyet bağının kesildiğinden bahsedilebilecektir. Başka bir deyişle, ilk olay vuku bulan türden bir sonuç meydana getirmeye özelliği itibarıyla uygun olmakla birlikte, ilk olaydan sonra vuku bulan yeni olay ilk nedeni ikinci plana atmışsa, birinci illiyet bağı, ikinci illiyet bağı tarafından kesilmiş olacaktır. İlliyet bağını kesen haller zarar görenin kusuru, üçüncü kişinin kusuru ve mücbir sebeptir²⁹⁸.

Zarar görenin ve üçüncü kişinin kusuru illiyet bağını kesen ve yapı denetim kuruluşunun sorumluluğunu kaldıran hallerdendir. Ancak yapı eseri sahibi ya da diğer kişilerin hukuka aykırı fiili, yapı denetim kuruluşu ile ortaya çıkan yapı hasarı arasındaki illiyet bağını tek başına kesebilecek ağırlıkta olması gerekmektedir. Yapıdaki hasar tamamen zarar görenin veya üçüncü kişinin kusurlu fiiliyle ortaya çıkmışsa nedensellik bağı kesilmiştir²⁹⁹. Bu durumda, denetim kuruluşu sorumluluktan kurtulacaktır. Ancak yapı eserini kullanan kişinin kusurlu davranışı illiyet bağını kesmemekte fakat, zararın oluşumuna veya artmasına katkıda bulunuyor ise o takdirde

²⁹⁶ Kalabalık, a.g.e., s.649; Yılmaz, Yapı Denetim, s.59.

²⁹⁷ Yılmaz, a.g.e., s. 42

²⁹⁸ Kalabalık, a.g.e., s.676.

²⁹⁹ Yargıtay HGK.18.3.1987 T., 1986/9722E. 1986/203K.; Yargıtay 21. HD. 11.11.2013 T., 2013/15519 E., 2013/20232 K. <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

tazminatta indirim yapılacaktır³⁰⁰. Zarar görenin kusuru, yapı eseri inşasına devam ederken veya eser tamamlandıktan sonra da gerçekleşebilir. Düşük kaliteli demir veya beton kullanımına izin verildikten sonra inşası biten eserde, yapı sahibi veyahut yüklenici tarafından inşaatın taşıyıcı sisteminin ana unsurlarından olan kolonların kesilmesi illiyet bağımlı kesebilecek nitelikte bir kusurdur.

İlliyet bağımlı kesen son durum mücbir sebeptir. Yapı denetiminden sonra ortaya çıkan mücbir sebep illiyet bağımlı kesebilir. Eksik veya hatalı yapı denetim sonrası inşasına devam edilen fakat kaçınılması imkansız olan yeni bir olayın zararlı sonucu ortaya çıkması durumunda illiyet bağı kesilecek ve yapı denetim kuruluşu sorumluluktan kurtulacaktır. Yapı denetim kuruluşu, denetim borcunun mücbir sebepten dolayı yerine getirilemediğini veya kendisinin kusuru olsa dahi mücbir sebebin daha ağır nitelikte olduğunu ispat edebilirse sorumluluktan kurtulacaktır.

Mücbir sebep, denetim borcunun yerine getirilmesine engel olan ve önüne geçilmesi mümkün olmayan olaydır. Örneğin, yapı denetim kuruluşu, kusurlu bir denetim yapmış olmakla birlikte çok şiddetli bir deprem sonucu yapının zarar görmesi durumunda eksik denetim ile yapı hasarının ortaya çıkması arasındaki illiyet bağı kesilmiştir. Böyle bir durumda yapı denetim kuruluşu, yapı sahibi ve diğer kişilerin uğradığı zarardan sorumlu olmayacaktır. Ancak şunu belirtmekte fayda var ki, deprem tek başına mücbir sebep değildir³⁰¹. Yapı eserinin inşa edildiği bölgenin fay hattı üzerinde olduğu bilimsel verilerle tespit edilmişken, yapının o bölgede gerçekleşebilecek en yüksek şiddetli depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi ve denetimlerinin de bu doğrultuda yapılması gerekir.

C. Sorumlu Kişiler

1. Yapı denetim Kuruluşu

Bir yapı eseri meydana getirmek isteyen kimse bu işi ya bir yükleniciye yaptırır ya da kendisi yapabilir. İster yüklenici marifetiyle ister kendisi yapsın iş sahibi bir yapı

³⁰⁰ Yılmaz, a.g.e., s. 43

³⁰¹ “Deprem in mücbir sebep olarak kabul edilip, zararlar illiyet bağımlı kestiği kabul edilemez ise de; ne zaman ve hangi büyüklükte olacağı öngörülemeyen ve sonucu gerçekleştiğinde büyük bir yıkıma sebebiyet veren, bölgede herkesi etkileyen en büyük doğal afet olduğu da kabul edilmek zorundadır.” Yargıtay 3. HD., 11.11.2014 T., 2014/10374 E., 2014/14630 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 26.12.2023

denetim kuruluğu ile anlaşmak zorundadır³⁰². Yapı denetim kuruluğu eserin yapımının fen, proje, teknik ve sağlık kurallarına uygun bir şekilde yapılıp yapılmadığı denetleyen, kanuna uygun bir şekilde kurulan tüzel kişiliklerdir. Kuruluğu bünyesinde istihdam edilenler, kuruluğu bağlı ve kuruluğun emri altında çalışan kimselerdir³⁰³. İnşaat tekniğinde yaşanan sürekli gelişmeler ve yapı denetiminin tek bir kişi tarafından devam ettirilemeyecek kadar kapsamlı olması sebebiyle yapı denetiminin birden fazla ve alanında uzman kişilerce yapılması bir zarurettir. Bu sebeple yapı denetimini gerçekleştirecek uzmanların organizasyon işini yapı denetim kuruluğları gerçekleştirmektedir.

Yapı denetim kuruluğu denetim görevini yerine getirirken sözleşme ilişkisi içerisinde bulunduğu yapı sahibi ve sözleşme ilişkisi içerisinde olmasa da zarar görmesi muhtemel diğer kişilerin de çıkarlarını göz önünde bulundurmak zorundadır. Zira yapı işinin başlı başına insan yaşamına karşı tehlike arz eden bir tarafının olması sebebiyle azami özen ve dikkati göstermek zorundadırlar. Azami dikkat ve özen göstermenin yolu ise yapını inşası ile ilgili en güncel fen, bilim ve teknik kurallarının uygulanması olacaktır.

2. Denetçi Mimar ve Mühendisler

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da denetçi mimar ve mühendisler, denetçi belgesi olan mühendis ve mimarlar olarak tanımlanmıştır³⁰⁴. Denetçi, denetim faaliyetini gerçekleştiren kişidir. Denetçi mimar ve mühendis ise yapı denetim kuruluğunun bünyesinde bulunan ve kuruluğun asıl üyeleri olan ve kuruluğu adına yapının ruhsat ve ekleri, teknik, fen, sanat ve sağlık kuralları ile mevzuata uygun olarak yapılmasını denetleyen gerçek kişidir. Yapı denetim kuruluğu yapıların denetimi ve kanun ve yönetmeliklerle belirlenmiş görevlerini denetçi mimar ve denetçi mühendisler aracılığıyla yürütür.

³⁰² YDHK m.2/1 "Yapı denetim hizmeti; yapı denetim kuruluğu ile yapı sahibi veya vekili arasında akdedilen hizmet sözleşmesi hükümlerine göre yürütülür", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

³⁰³ Kalabalık, a.g.e., s.649

³⁰⁴ YPHK m. 1/1 "İlgili mühendis ve mimar meslek odalarına üyeliği devam eden ve Bakanlıkça denetçi belgesi verilmiş mühendis ve mimarları", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

Denetçi mimar ve mühendisler yardımcı elemanlarını görevlendirmek ve yönlendirmekle görevlidirler. Denetçi mimar ve mühendislerin idaresi altındaki yardımcı kontrol elemanları aylık raporlar hazırlayarak yapı denetim kuruluşuna sunarlar. Ayrıca denetçi mimar ve mühendisler yapının ilgili mevzuat hükümlerine, ruhsata ve eki projelere, uygun olarak yapımı hususunda şantiye şefine emir ve talimat verebilirler. Denetçi mimar ve mühendisler yapı denetim kuruluşu ile birlikte yapının, kusurlu inşa edilmiş olması sebebiyle meydana gelen yapı hasarlarından ötürü eser sahibine, yapının yeni malikine, kiracı ve diğer zarar görenlere karşı kusurları oranında sorumludurlar. Ayrıca denetçi mimar ve mühendislerin sorumluluğu altında bulunan yardımcı kontrol elemanlarının da denetim yaptıkları işlerde müteselsilen sorumludurlar.

3. Yardımcı Kontrol Elemanı

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da yardımcı kontrol yapı denetimi faaliyetlerine katılabilen teknik öğretmen, yüksek tekniker, tekniker ve teknisyenler olarak tanımlanmıştır³⁰⁵. Kanun ve ilgili yönetmeliğe bakıldığında denetçi mimar ve mühendisler hakkındaki hükümler yardımcı kontrol elemanları için de geçerlidir. Zira yardımcı kontrol elemanları denetçi mimar ve mühendislerin yokluğunda onların yerine görev yapacak kimseler olarak öngörülmüştür. Bu elemanların yapı eseriyle ilgili denetimlerindeki kusurları sebebiyle deprem sonucunda ortaya bir zarar çıkmışsa hasız fiil kapsamında sorumlu olacaklardır. Zarara sebep olan fiil, yardımcı kontrol elemanlarına aitse yapı hasarı sebebiyle zarar görenler direkt olarak bu elemanlardan tazminat talebinde bulunabileceklerdir.

4. Proje Müellifi

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da proje müellifinin tanımı yapılmıştır³⁰⁶. Proje müellifi, uygulama projeleri ve her türlü etüde dayalı çalışmayı yasa, imar planı, yönetmelik, şartname ve standartlara uygun olarak yapmak, bunların uygunluğunu

³⁰⁵ YDHK m. 1/n “Denetçi mimar ve mühendislerin sevk ve idaresi altında görev yapacak olan mimar ve mühendisler ile Bakanlıkça sınırları belirlenen yapı grubu ve inşaat alanına kadar olan yapılarda mimar ve mühendisler yerine yapı denetimi faaliyetlerine katılabilen teknik öğretmen, yüksek tekniker, tekniker ve teknisyenleri”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:24.12.2023

³⁰⁶ YDHK m. 1/k “Mimarlık, mühendislik tasarım hizmetlerini iştiغال konusu olarak seçmiş, yapının etüt ve projelerini hazırlayan gerçek ve tüzel kişiyi”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

yapı denetim kuruluşuna kontrol ettirmek, denetim kuruluşu tarafından tespit edilen hata ve eksiklikleri gidermekle görevlidir. Proje müellifi, yapı denetim kuruluşunun bünyesinde çalışmamaktadırlar. Yapı denetim kuruluşu proje müellifi tarafından hazırlanan projeye uygunluk görüşü bildirmekte olup proje, yapı denetim kuruluşundan bağımsız olarak hazırlanmaktadır. Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliği m. 7/2'ye göre "Ruhsat eki projelerin birbiri ile uyumlu olması şarttır. Birbiri ile uyumlu olmayan projelerden doğan sorumluluk, öncelikle proje müelliflerine ait olmak üzere, sırası ile yapı denetim kuruluşuna, proje ve uygulama denetçisi mimar ve mühendisler ve ilgili idareye aittir.". Proje müelliflerinin yapının mevzuata aykırı ve kusurlu inşa edilmiş olması sebebiyle meydana gelen hasar nedeniyle, zarar görenlere karşı haksız fiil kapsamına sorumludurlar. Eğer ki proje birden fazla müellif tarafından hazırlanmış ise tazminattan kusurları oranında müteselsilen sorumludurlar.

5. Laboratuvar Görevlileri

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da laboratuvar; inşaat ve yapı malzemeleri ile ilgili ham üzerinde ilgili kurallara göre ölçüm ve muayene yapabilen tesis şeklinde tanımlanmıştır³⁰⁷. YDHK'nın 3. maddesinde, laboratuvar görevlileri de diğer kuruluş görevlileri gibi, yapının kusurlu yapılmış olması nedeniyle meydana gelen hasardan dolayı sorumlu tutulmuşlardır. Laboratuvarda birden fazla görevli faaliyet göstermişse, tazminattan kusurları oranında sorumlu olacaklardır. Burada sorumluluk tüzel kişi olan laboratuvara değil gerçek kişiler olan laboratuvar görevlilerine aittir. Laboratuvar görevlisinin hukuka aykırı işlemi, numuneyi usulüne uygun almaması veya rapora gerçek sonucun yansıtılmamasından kaynaklanabilir³⁰⁸. Laboratuvar görevlilerinin yapı eseri sahibine karşı kanundan kaynaklanan sorumluluğunun yanında deprem sonucunda yapı eserinin hasar görmesi sebebiyle zarara uğrayan diğer kişilere karşı da haksız fiil kapsamında zararı ortaya çıkaran kusurlu eyleminden ötürü sorumludur.

³⁰⁷ YDHK m. 1/m "İnşaat ve yapı malzemeleri ile ilgili ham madde ve mamul madde üzerinde ilgili standartlarına veya teknik şartnamelerine göre ölçüm, muayene, kalibrasyon yapabilen ve diğer özelliklerini tayin eden, Bakanlıktan izin almış tesisi", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

³⁰⁸ Yılmaz, a.g.e., s. 71

6. Yapı Eseri Yüklenicisi

Yapı Denetimi Hakkında Kanun'a göre müteahhit yani yüklenici; ““Yapım işini, yapı sahibine karşı taahhüt eden veya ticarî amaçla ya da kendisi için şahsî finans kaynaklarını kullanarak üstlenen, ilgili meslek odasına kayıtlı, gerçek ve tüzel kişiyi ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Bütün yapı işleri için bir yüklenici ile anlaşılması zorunludur. Yüklenici yapı denetim kuruluşunun kusurlu denetimi sonrasında yapının inşasına devam etmişse ve depremle birlikte ortaya zarar çıkmışsa yapı denetim kuruluşu ile birlikte tazminat sorulur. Ancak yapı kullanma ruhsatı alınmadan önce yüklenici kusuru ile bir yapı hasarına sebebiyet vermişse, bu hasardan sadece kendisi sorumlu olmakla birlikte bu sorumluluk YDHK kapsamında bir sorumluluk olmayacaktır. Bu durumda yüklenicinin haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumluluğu kapsamında genel hükümlere göre tazminat talep edilebilecektir. Yüklenicinin yapı eserini kusurlu yapmasında yapı denetim kuruluşunun da kusuru etkiliyse bu durumda zarardan ikisi birlikte sorumlu olacaklar ve yüklenicinin sorumluluğunu ortadan kalkmayacaktır.

7. Şantiye Şefi

Şantiye şefinin tanımı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'da yapılmamış olup Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Buna göre şantiye şefi; yapım işlerini yapı müteahhidi adına yöneterek uygulayan teknik personeldir³⁰⁹. Benzer tanım Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelik'te de yapılmıştır.

Şantiye Şefleri Hakkında Yönetmelik'e göre şantiye şeflerinin yapı eserinin denetimi hususunda sorumlulukları bulunmaktadır. Şantiye şefi yapı müteahhidinin temsilcisi olarak diğer denetim elemanlarında olduğu gibi, inşaatın ruhsata ve ruhsat eki etüt ve projelere uygun olarak gerçekleştirilebilmesi için gerekli koordinasyonu sağlamak, kanun ve yönetmeliklerin yüklemiş olduğu her türlü tedbiri almak, bunları yapı işinde çalışan herkese uygulatmakla mükelleftir. Şantiye şefi, yapının fen ve teknik kurallarına aykırı yapılması ve bunun sonucunda depremle birlikte zararın ortaya çıkması halinde tazminatla sorumlu olacaktır. Şantiye şefinin tazminat ödemekle

³⁰⁹YDUY m. 1/i “Konusuna ve niteliğine göre yapım işlerini yapı müteahhidi adına yöneterek uygulayan, mühendis, mimar, teknik öğretmen veya tekniker diplomasına sahip teknik personeli”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:26.12.2023

sorumlu olduğu zararlar, yapı eserinin kısmen hasara uğraması veya yapının tamamen yıkılması ve bununla birlikte insan yaşamını etkileyen ölüm ve yaralanma halleri olabilir. Ortaya çıkan zarardan şantiye şefi ile birlikte yüklenici de müteselsilen sorumludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HAKSIZ FİİL SORUMLULUĞU KAPSAMINDA DEPREM ZARARLARININ HUKUKİ SONUÇLARI

I. Tazminat

A. Genel Olarak

'Tazmin' Arapça bir kelime olup, “zararı ödeme, hata sonucu kaybedilenin karşılığını verme” anlamına gelmektedir³¹⁰. Türk Dil Kurumuna göre tazminat, zarar karşılığı ödenen para anlamına gelmektedir. Hukuka aykırı fiil neticesinde tazminat yükümlülüğünün doğabilmesi için, bir zararın ortaya çıkması gerekmektedir. Zarar meydana gelmemişse, davranışı gerçekleştiren kişi haksız fiilden dolayı sorumlu olmayacaktır. Ancak bundan bağımsız olarak, zarara sebep olan kişi ceza hukuku anlamında sorumlu tutulabilecektir³¹¹.

Zarar, bir kimsenin malvarlığında rızası dışında meydana gelen azalma olarak tanımlanmaktadır³¹². Tazminatın işlevi, zararın önlenmesi ve önlenemeyen bir fiil nedeniyle ortaya çıkan zararın aynen ya da nakden giderilmesidir³¹³. Tazminat hukukunun amacı, zarar gören kişinin malvarlığında meydana gelen azalmayı hakkaniyete uygun olarak telafi etmektir³¹⁴. Tazminatın, maddi tazminat ve manevi tazminat olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Maddi ve manevi tazminat, zarar görenin malvarlığında veya şahıs varlığında ortaya çıkan zararın genellikle para ödeyerek giderilmesi gereken bir edimdir³¹⁵.

B. Tazminatın Kapsamı ve Tespiti

Tazminatın belirlenmesine ilişkin hükümler genel olarak Türk Borçlar Kanunu m. 51 ve 52'de düzenlenmiştir. TBK. m. 51 tazminatın belirlenmesini, TBK. m. 52 ise tazminatın indirilmesi gereken halleri düzenlemektedir. Buna göre hakim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereği ve kusurun ağırlığına göre

³¹⁰ Sami Narter, Kusursuz Sorumluluk, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku, s. 865.

³¹¹ Narter, a.g.e., s. 866

³¹² Eren, a.g.e., s. 544-545; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 63

³¹³ Abdulkadir Urgan: Haksız Fiil Tazminatı İle Koruma Tedbirlerine Aykırılıktan Doğan Tazminat, Seçkin, Ankara, 2017, s. 94

³¹⁴ Narter, a.g.e., s. 865-866; Eren, a.g.e., s. 746

³¹⁵ Antalya, a.g.e., s. 556

belirleyecektir³¹⁶. Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilecek veya tazminat ödenmemesine karar verebilecektir.

Ödenecek tazminat miktarının belirlenebilmesi için ilk olarak zararın ispatı ve hesaplanması gerekir. Zarar verenin ödeyeceği tazminat, hiçbir zaman zararın azamî miktarını geçemeyecek olup gerçekleşen zarar kadar olacaktır. Dolayısıyla, zararın ispatı ve hesaplanması, tazminat miktarının belirlenmesi açısından ilk yapılacaklar arasındadır.

Haksız fiilden doğan sorumluluğa ilişkin hukuki düzenlemelerin amacı, kişilerin haksız fiil nedeniyle malvarlıklarında ve şahıs varlıklarında kendi iradesi dışında ortaya çıkan azalma karşısında hakkaniyetin gerektirdiği ölçüde bir bedelin ödenmesidir³¹⁷. Zarar, malvarlığının aktifindeki eksilme veya pasifindeki çoğalma şeklinde olabileceği gibi, malvarlığının aktifindeki çoğalmanın veya pasifindeki eksilmenin önüne geçilmesi şeklinde de olabilir. Malvarlığının aktifindeki eksilme veya pasifindeki çoğalma fiili zarar; çoğalmanın veya pasifindeki eksilmenin önüne geçilmesi ise yoksun kalınan kar olarak tanımlanmaktadır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında da benzer şekilde; zarar, meydana gelen bir olay sonucunda bir kimsenin malvarlığında ortaya çıkan azalma veya bir kişinin malvarlığında çoğalmanın önlenmesi olarak tanımlanmıştır³¹⁸.

II. Maddi Tazminat

Maddi zarar, bir kimsenin maddi malvarlığında kendi iradesi ve isteği haricinde ortaya çıkan eksilmedir. Sorumluluk şartları oluşmuşsa zarar verici haksız fiili gerçekleştiren kişi, zarar görenin mal varlığındaki eksilmeyi tamamlamak zorundadır. Bu da maddi tazminatı oluşturur. Burada amaç, zarar veren davranış hiç ortaya

³¹⁶ Şaban Kayıhan / Mustafa Ünlütepe s. 269

³¹⁷ Mehmet Yaşar Şahin: Vücut Bütünlüğünün İhlali Halinde Zarar ve Maddi Tazminat Hesabı, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, Nisan 2017, s. 30; Antalya, a.g.e., s. 555

³¹⁸“Maddi tazminat, bir kimsenin mamelekinde iradesi dışında meydana gelen eksilmenin, eş söyleyişle maddi zararın giderilmesi için sorumlu olan şahıs tarafından yerine getirilmesi gereken edadır. Diğer bir tanımla da tazminat, borçlu tarafından yapılan ve alacaklı mamelekindeki eksilmeyi telafi eden bir edadır.”, Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010; Yargıtay HGK, Esas No: 1968/1-403, Karar No: 1968/76, Tarih: 14.02.1968; Yargıtay 4. HD, Esas No: 1984/9369, Karar No: 1984/9456, Tarih: 18.12.1984, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

çıkamış olması durumu ile zarar veren davranışın gerçekleştiği durum arasındaki ekonomik farkın giderilmesidir³¹⁹. Yani zarar görmüş son hal ile zarar görmeden önceki al arasında karşılaştırma yapılarak zararın miktarı belirlenir. Maddi zarar üç unsura sahiptir. Bunlardan ilki malvarlığı, ikincisi malvarlığında eksilme, üçüncüsü ise malvarlığında ortaya çıkan eksilmenin zarar görenin isteği ve iradesi haricinde vuku bulmasıdır.³²⁰.

Malvarlığı, ekonomik bir değeri olan ve para ile ölçülebilen varlıkların tümüdür. Malvarlığı aktif ve pasif unsurlardan oluşmaktadır. Malvarlığındaki aktif unsurlarının bazıları; taşınır ve taşınmaz mallar, taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde kurulan aynı haklar, alacak hakları, fikri ve sınaî haklardır. Borçlar ve yükümlülükler ise malvarlığının pasif unsurlarını oluşturmaktadır³²¹.

Malvarlığındaki azalma, aktiflerin azalması suretiyle gerçekleşebileceği gibi, pasiflerin artması suretiyle de gerçekleşebilir. Maddi zarar, haksız fiil hiç gerçekleşmemiş olsaydı malvarlığının değeri ile haksız fiilin vuku bulmasından sonra malvarlığının arz ettiği değer arasında ortaya çıkan farktır.

Zararın İspatı

Türk Borçlar Kanunu m. 50'de zararın ispatı düzenlenmiştir³²². Buna göre zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispatlamakla mükelleftir³²³. Bu hüküm TMK m. 6'nın³²⁴ özel kanunda düzenlenmiş halidir. Doğrudan ve dolaylı zararların ispatı farklılık arz edebilmektedir. Doğrudan zarar halinde, zarar görenin zararını ispat edebilmesi zor değildir. Fakat dolaylı bir zarar olan yoksun kalınan kar zararlarında zararın ispatı her zaman kolay olmayabilir. Bu gibi durumlarda hakim TBK m. 50/2 gereğince olayların olağan akışına göre zararın miktarını hakkaniyete göre belirleyecektir. Kanun'un 51'inci maddesinde ise karar verilecek tazminatın nasıl

³¹⁹ Eren, a.g.e., s. 784; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 253; Urgan, a.g.e., s. 136

³²⁰ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 208; Oğuzman / Öz, a.g.e., ss.40-41; Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.87.

³²¹ Eren, a.g.e., s. 545-546

³²² TBK m. 50 “Zarar gören, zararını ve zarar verenin kusurunu ispat yükü altındadır. Uğranılan zararın miktarı tam olarak ispat edilemiyorsa hâkim, olayların olağan akışını ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak, zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirler.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.09.2023

³²³ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s. 117; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 261

³²⁴ TMK m. 6 “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür.”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:14.09.2023

belirleneceği düzenlenmiştir. Kanun koyucu hem zararın ispatında hem de tazminatın belirlenmesinde, zarara uğrayan açısından kesin kurallar koymamış ve dolayısıyla hakime bu konuda takdir yetkisi verilmiştir. Fakat bunun için zararın gerçek veriler kapsamında tespitinin imkansız olması gerekir. Zarar gören zararını tam olarak ispatlayamasa da zararın oluştuğuna dair hakimde kanaat oluşturabilecek olay ve olguları sunabilmiş olması gerekir³²⁵.

Bedensel zararın hesaplanması teknik anlamda uzmanlık gerektirmekte olup genellikle HMK m. 266 uyarınca bilirkişi incelemesi yaptırılmaktadır. Bilirkişi raporları takdiri delil niteliğinde olup hâkimin vereceği karar açısından bağlayıcı değildir³²⁶.

A. Tazminattan İndirim Sebepleri

Tazminat davalarında ilk yapılacak şey zararın belirlenmesi, ikinci yapılacak olan ise tazminatın belirlenmesidir. Zarar verici davranış sonrasında ortaya çıkan zarar ve bu zarar ile kusurun birlikte değerlendirilmesiyle belirlenen tazminat bazı hallerde indirilebilir³²⁷. Bu hallere tazminattan indirim sebepleri denir. Tazminattan indirim sebepleri, TBK ve diğer bazı özel kanunlarda düzenlenmiştir. Genel ve en önemli indirim sebepleri TBK. m. 51 ve 52'de düzenlenenlerdir. TBK m. 51'e göre tazminatın indirilmesine zarar verenin kusurunun ağırlığına göre karar verilebilecektir. TBK. m. 52'de ki indirim sebepleri zarar görenle ilgilidir³²⁸. Buna göre tazminattan indirim sebepleri zarar görenin zararı doğuran fiile razı olması, zararın doğmasında ya da artmasında etkili olması, tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmasıdır³²⁹. Sayılan haller mevcut ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tazminat ödenmemesine karar verebilir. Adı geçen maddenin ikinci fıkrasına göre de “Zarara hafif kusuruyla sebep olan tazminat yükümlüsü, tazminatı ödendiğinde yoksulluğa düşecek olur ve hakkaniyet de gerektirirse hâkim, tazminatı indirebilir.”

³²⁵ Eren, a.g.e., s. 747

³²⁶ Hakan Pekcanitez/ Oğuz Atalay/ Muhammet Özkes: Medenî Usûl Hukuku, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, S.397

³²⁷ Nomer; a.g.e., s.249, Kılıçoğlu, a.g.e., s. 208, Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s. 95

³²⁸ Eren, a.g.e., s 785

³²⁹ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.85

1. Faile Bağlı Sebepler

Türk Borçlar Kanunu'nun 51. maddesine göre hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler. Kasten bir zarara sebep olan kimse ile dikkatsizlik sonucu taksirle zarara sebep olan kimsenin ödemek zorunda kalacağı tazminat miktarı farklı olacaktır. Nitekim Yargıtayın kararları da bu yöndedir³³⁰. Dolayısıyla hem mevzuat hem de yüksek mahkeme uygulaması göstermektedir ki hakime, kasıtlı bir şekilde verilen zarar ile kasıt olmadan verilen zarar arasında sorumluluğun kapsamının belirlenmesi bakımından takdir yetkisi verilmiştir.

Tazminat miktarı hesaplanırken kusurun ağırlığı da dikkate alınarak kusur ve tazminat arasında bir denge kurulmaktadır. Tazminat hukukunda şartlar mevcut ise zarar görenin zararı aynen karşılanır. Yani hakim zarar verici olayın niteliği ve kusurun ağırlığına göre zarar vereni para ödeme şeklinde bir tazminata değil verdiği zararı aynen yerine getirmesine de karar verebilir³³¹.

Hakimin, zarar verici olaya göre ve failin kusurunun ağırlığına göre tazminattan indirim yapabilme hakkı ve yetkisi vardır. Özellikle, ortaya bir zarar çıkmış olmasına rağmen zarar verenin kusuru çok hafif ise hakim tazminatı indirebilir. Zarar verenin kusurunun hafif olması, onun sorumluluğunu ortadan kaldırmayacaktır fakat kusuru hafif ise hakim, zararın bir kısmının tazmin edilmesine karar verebilir³³². Zararın hafif olması mutlak surette tazminattan indirim yapılacağı anlamına gelmemelidir. Haksız fiilin bir türü olan kusursuz sorumlulukta kusur aranmadığı için sorumlu kişi zararın tamamını ödemekle sorumludur. Dolayısıyla kusursuz sorumlulukta, TBK m. 51 uygulama alanı bulmayacağından kusur ile tazminat dengesi kurulmaya çalışılmaz ve kusurun ağırlığına bakılmaksızın zarara sebep olan kişi tazminatı ödemek zorundadır.

³³⁰ "...somut olayın özelliğine göre, davalı haksız eylem failinin küçük olması, olayın küçüklerin oyun oynadığı sırada meydana gelmesi hususları göz önüne alındığında belirlenen maddi tazminattan hakkaniyet gereği indirim yapılması gerekir." şeklinde belirtmiştir." Yargıtay 4. HD., 16.05.2007 T., 2006/8039 E., 2007/6527 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

³³¹ Uçakhan, a.g.e., s. 458

³³² Kılıçoğlu, a.g.e., s. 418

2. Mağdura Bağlı Sebepler

Türk Borçlar Kanunu'nun 52. maddesine göre” Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir.”. Burada geçen rıza hukuk düzeninin yasakladığı bir davranışa razı olmaktır. Zarara razı olma; hukuka aykırı bir fiile, makul bir neden bulunmaksızın rıza gösterilmesidir. Hastalığı sebebiyle acı çeken bir hastanın öldürülmesine rıza göstermesi halinde durum böyledir. Rıza fiilin niteliğini değiştirerek hukuka uygun bir duruma getirmemekte fakat bu rıza birlikte kusur olarak değerlendirilir ve tazminatta indirim yapılır³³³.

Türk Borçlar Kanunu m. 52 kapsamında hakimin takdir hakkını kullanarak tazminatı indirebilmesi veya tamamen kaldırabilmesi için rızanın hukuken geçerli olması gerekmektedir. Ancak rızanın hukuken geçerliliği yoksa, fail zararı gidermekle sorumlu olacaktır çünkü fiilin hukuka aykırılığı ortadan kalkmayacaktır. Tazminat, rızanın hukuka aykırı olması durumunda geçerlidir. Eğer ki rıza gösterme durumu geçerli ise bu hukuka uygunluk sebebi sayılacağından bu durumda tazminattan indirim yapılması hususu gündeme gelmeyecek olup tazminat hiç doğmayacaktır³³⁴. Zarar verenin fiili, zarar görenin rızasının sınırını aşmışsa bu durumda fiil hukuka aykırı sayılır ve tazminat sorumluluğu doğar³³⁵. Zarara razı olma sözlü veya yazılı surette olabileceği gibi açık bir irade açıklaması ile ya da örtülü irade açıklaması şeklinde de ortaya çıkabilir³³⁶.

a. Zarar Görenin Ortak veya Kişisel Kusuru

Ortak kusur, zarar veren kişinin kusuruna eklenen zarar görenin kusurunu ifade etmektedir. Makul bir insandan beklenen davranışta bulunmayan zarar gören kişinin zararın ortaya çıkmasına razı olması, zararın ortaya çıkmasında olumsuz bir katkısının olması veya failin durumunu ciddi seviyede olumsuz olarak ağırlaştırmasına

³³³ Şahin, a.g.e., s. 88

³³⁴ Eren, a.g.e., s. 787

³³⁵ Şahin, a.g.e., s. 89

³³⁶ Eren, a.g.e., s. 788

birlikte/ortak/müterafik kusur denir³³⁷. Bu da kusur sorumluluğunda geçerlidir. Kusursuz sorumluluk hainde kusur şartı istenmediğinden, zarar görenin kusurunun ortaklık edeceği bir durum yoktur. Zarar görenin kusurunun ağırlığı tazminattan indirim yapılması hususunda önem arz etmektedir. Zarar verenin kusuru, illiyet bağıni kesecek şekilde ve o ağırlığı yakalamışsa fail sorumlu olmayacaktır. Ortak kusur illiyet bağıni kesecek ağırlıkta değilse bu durumda tazminat miktarından indirim yapılır. Zarar görenin kusurunun ne zaman ortaya çıktığı önemli değildir. Ortak kusur, haksız fiilden önce veya sonra ya da haksız fiille aynı anda ortaya çıkabilir. Meydana gelme zamanına göre kusur, zararın doğumuna veya artmasına sebep olabilir³³⁸. Somut olayda, zarar verici olayın doğumunda veya zararın artmasında %1 dahi olsa zarar görenin kusuru varsa müterafik kusurun bulunduğu kabul edilecektir ve tazminat buna göre hesaplanacaktır³³⁹.

b. Zarar Görenin Tazminat Yükümlüsünün Mali Durumunu Ağırlaştırması

Zarar görenin bazı davranışları, tazminat ödemekle sorumlu olan zarar verenin durumunu ağırlaştırabilmektedir. Ancak zarar gören, tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırdığı takdirde ödenecek tazminattan indirim yapılabilir³⁴⁰. Tazminattan indirim yapılabilmesi için iki durumun mevcut olması gerekir. Birincisi hafif kusurlu olma suretiyle zararın ortaya çıkmasıdır. İkincisi ise zarar veren kişinin tazminat miktarının tamamını ödemekle karşı karşıya kaldığı durumda yoksulluğa düşme ihtimali olmalıdır³⁴¹.

³³⁷Şahin, a.g.e., s. 90; Eren, a.g.e., s. 788; "...Davacı ulaşma kapalı olan yoldan kendi rızasıyla geçmiş olup yol çalışması olan yerde bu türden bir hasarın meydana gelebilme ihtimalini göze alarak zararın meydana gelmesine kendi müterafik kusuruyla katkıda bulunmuştur. Dava konusu olayda davacının hasarın meydana gelmesine kendi rızasıyla sebep olduğu anlaşıldığından mahkemece bu husus değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken davalının %100 kusuruna göre karar verilmesi doğru olmamıştır." Yargıtay 17. HD., E. 2013/3815, K.2013/9854, T.24.06.2013, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:27.09.2023

³³⁸Eren, a.g.e., s. 790

³³⁹ Yargıtay 11. HD., E. 2007/11074, K.2007/1485, T.8.2.2007, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, E.T.26.07.2015; "...Kazalının %15 oranında kusurlu bulunduğu kusur raporu ile belirlenmiştir. Hak sahiplerinin manevi tazminatlarının sigortalının müterafik kusuru gözetilerek bir miktar indirim yapılmak suretiyle belirlenmesi gerekir." Y. 21. HD., E.2011/5241, K. 2011/6439, T. 19.07.2011, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

³⁴⁰ Eren, a.g.e., s. 791; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 420

³⁴¹ Eren, a.g.e., s. 792

C. Maddi Tazminatın Türleri

1. Şeye İlişkin Zararların Tazmini

Türk Borçlar Kanunu'nda şeye ilişkin zararların hesaplanması ile ilgili hüküm bulunmamaktadır. Doktrinde objektif ve subjektif hesaplama yöntemlerini içeren fark teorisinin esas alınması gerektiği kabul edilmiştir³⁴². Objektif hesaplama yönteminde zarara uğrayan eşyanın serbest piyasada oluşan ortalama değeri esas alınır³⁴³. Objektif hesaplama yöntemi zarar gören bir mal ile aynı niteliklere sahip bir malın, öznel etkilerden uzak olarak serbest piyasadaki ortalama alım satım değerini tespit eder³⁴⁴. Ancak, zarar gören eşyanın zarar görenin malvarlıkları arasında özel bir yeri ve değeri bulunmakta ise objektif hesaplama yöntemi zararın tespiti bakımından yeterli olmayacaktır. Sübjektif hesaplama yönteminde zarar gören eşyanın, zarar görenin malvarlığındaki konumu ve ona atfettiği değeri çerçevesinde gerçekleşen zarar hesaplanır³⁴⁵.

Türk hukukunda hâkim olan yöntem, sübjektif hesaplama yöntemidir. Bize göre de subjektif hesaplama yönteminin uygulanması isabetlidir. Doktrindeki görüşe paralel olarak Yargıtay kararlarında zararın hesaplanmasında gerçek zarar ilkesinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir³⁴⁶. Tazminat miktarı belirlenirken, zarar görenin oluşan gerçek zararı tespit edilerek hesaplama yapılması gerekir. Hesaplama gözetilmesi gereken esas husus, zararın meydana gelmesine sebep olan davranış sonucunda zarar görenin malvarlığında ortaya çıkan zarar ile zarar verenin sorumlu olacağı tazminat miktarı doğru orantılı olmalıdır³⁴⁷. Burada, eşyanın zarar görmesi sonucunda zarar görenin somut malvarlığındaki eksilme incelenir. Bu

³⁴² Eren, a.g.e., s. 761

³⁴³ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 273

³⁴⁴ Eren, a.g.e., s. 761

³⁴⁵ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 275

³⁴⁶ Eren, a.g.e., s. 762

³⁴⁷ Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010; “Gerçek zarar hesabı, tazminat hukukuna ilişkin genel ilkeler doğrultusunda yapılmalı, sigortalı sürekli iş göremezlik durumuna girmişse bedensel zarar, ölüm halinde destekten yoksun kalma tazminatı hesabı dikkate alınmalıdır. Gerçek zararın belirlenmesinde, zarar ve tazminata doğrudan etkili olan sigortalının net geliri, kalan ömür süresi, iş görebilirlik çağı, iş göremezlik derecesi, kusur ve destek görenlerin gelirden alacakları pay oranları, eşin evlenme olasılığı gibi tüm veriler ortaya konulmalıdır. Gerçek zarar, sigortalının kaza tarihi itibarıyla kalan ömür süresine göre aktif ve pasif dönemde elde edeceği kazançlar toplamından oluşmaktadır”, Yargıtay 10. HD, 25.09.2019 T., 2019/4597 E., 2019/6608 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 26.12.2023

yönteme göre zarar, zarar görenin zarar verici olayın hiç gerçekleşmemesindeki menfaatidir. Yani zarar, zarar görenin malvarlığının zarar verici olaydan önceki durumu ile böyle bir olay olmasaydı göstereceği durum arasındaki farktır Burada zarar görenin menfaati kapsamında değerlendirme yapılmaktadır. Dolayısıyla bu yöntemde şeyde meydana gelen zararda eşyanın diğer eşyalarla ilişkisi de değerlendirildiği için piyasa değerinin tespit edildiği objektif yöntemdeki zarardan daha fazla olacaktır³⁴⁸. Objektif yöntemle tespit edilen zarar doğrudan zarardır. Buna ek olarak, zarar görenin malvarlığında ortaya çıkan olumsuz etki ise dolaylı zararı oluşturmaktadır³⁴⁹. Subjektif yöntemde ilk olarak piyasa değeri kapsamında oluşan doğrudan zarar tespit edilir ve buna, zarar görenin malvarlığındaki olumsuz etki de eklenerek somut ve gerçek zarar tespit edilir.

Eşya tamamen yok olacağı gibi sadece hasar da görmüş olabilir. Tamir masrafı kendi değerinden fazla ise eşya tamamen yok olmuş sayılacaktır³⁵⁰. Yok olan veya hasara uğrayan eşya gelir getiren bir eşya ise bu durumda hem eşyanın zarar görmesi sebebiyle uğranılan zarar hem de yoksun kalınan kar zararı eklenecektir.

2. Kişiyeye Verilen Zararların Tazmini

Kişiyeye ilişkin zarar, bedensel bütünlüğün ihlal edilmesidir. Bu da. TBK m. 53 ve 54'te düzenlenen ölüm ve bedensel zararlar şeklinde ortaya çıkar. Bu madde hükümlerinde sayılan haller tahdidi değildir³⁵¹.

a. Ölüm Halinde Tazminat

Zarar verenin haksız fiili neticesinde bir ölüm meydana gelebilir. TBK. m. 53'te ölüm hâlinde uğranılan zararlar sayılmak suretiyle tazminata hak kazanıldığı belirtilmektedir. Ölümün hemen gerçekleşip gerçekleşmemesine göre ortaya çıkan zararın türü değişecektir. Madde sayılan zararlar; cenaze giderleri, ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da

³⁴⁸ Eren, a.g.e., s. 762

³⁴⁹ Eren, a.g.e., s. 762

³⁵⁰ Eren, a.g.e., s. 763

³⁵¹ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi: Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Yıl 2016 Cilt: 22 Sayı: 3, s. 2743; Ercevahir, a.g.e., s. 209, Kayıhan /Ünlütepe; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 70

yitirilmesinden doğan kayıplar ve ölenin desteğinden yoksun kalanların zararidir. Maddeye göre, adam öldürülmesi sonucu ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin zararı karşılanmalıdır³⁵². Buradaki zarar, ekonomik desteğin ölümle birlikte ortadan kalkmasıdır. Ölüm zararı, zarar veren ile ölen arasındaki sözleşme ilişkisinin ihlali sonucu kaynaklanabileceği gibi sözleşme dışı ilişkiden de kaynaklanabilir.

a.a. Cenaze Giderleri

Zarar verenin haksız fiili sonucunda, ölüm derhal gerçekleşmişse, zarar veren, özellikle cenaze giderlerini ödemekle yükümlüdür³⁵³. Cenaze giderleri, içerisinde birçok masrafı barındırmaktadır. Ölüm sonucunda zarar veren cenaze giderleri; cesedi yıkama, kefenleme, mezarlık, otopsi, yemek ücreti ve buna benzer diğer giderleri de kapsar³⁵⁴. Cenaze defin ve diğer işlemler mirasçılar tarafından yerine getirildiğinden tazminat hakkı, külli halef oldukları için mirasçılara aittir.

b.b. Tedavi Giderleri ile Çalışma Gücünün Azalmasından ya da Yitirilmesinden Doğan Kayıplar

Ölüm, zarar verici davranış sonrasında derhal meydana gelmemişse zarar veren, ölümün gerçekleştiği ana kadar yapılan tedavi giderleri ve ölüncüye kadar çalışmamaktan doğan kazanç kayıplarını tazmin etmekle sorumludur³⁵⁵. Tedavi giderleri; tıbbi muayene ücreti, hastane tahlil ve tetkik ücretleri, ameliyat ücreti gibi masraflardır. Ölümün hemen gerçekleşmediği durumlarda zarar veren ölümden sonra cenaze giderleri ile destekten yoksun kalma zararlarından sorumlu olacaktır.

c.c. Yoksun Kalınan Destek Zararları

Zarar verenin haksız fiili sonucunda ölüm gerçekleşmişse, ölenin hayattayken ekonomik destek verdiği kişiler bu mali faydadan yoksun kalmaktadırlar³⁵⁶. Bu zarara destek kaybı zararı denir. TBK. m. 53 hükmü gereğince ölenin desteğinden yoksun kalanlar, zarar veren kişiden destekten yoksun kalma tazminatı talep edebilirler³⁵⁷.

³⁵² Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.119

³⁵³ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 296

³⁵⁴ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 298

³⁵⁵ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 296

³⁵⁶ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 299

³⁵⁷ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.120

Destek kaybindan doğan zarar, dolaylı, maddî ve farazi ve yansıma bir zarardır³⁵⁸. Bu tazminat ölümün ne zaman gerçekleştiğine bakılmaksızın ölümle birlikte talep edilebilir hale gelmektedir. Ölüm gerçekleşmez ise destekten yoksun kalma tazminatı talep edilemez³⁵⁹. Ayrıca mahrum kalınan gelirin zarar verenden talep edilebilmesi için elde edilebilir nitelikte olması gerekir. Hesaplamanın mevcut şartlarına göre değil de ileriki zamanda meydana gelebilecek durum ve şartlara göre belirlenmesi gerekir. Bunun aksi, yoksun kalınan gelirin farazi zarar niteliği ile bağdaşmamaktadır³⁶⁰.

Destekten yoksun kalma tazminatı, şahsi ve bağımsız bir talep hakkıdır. Bu hak ölen kişiden miras yolu ile değil, doğrudan doğruya, aslî bir şekilde kazanılmaktadır³⁶¹. Bu hakkı kazanmak için mirasçı olmak şart değildir. TBK. m. 53/1-3'e göre bu hak, ölenin mirasçılarının değil, destekten yoksun kalanlarındır. Dolayısıyla bu hak üzerinde ölenin veya mirasçılarının tasarruf hakkı bulunmamaktadır. Destekten yoksun kalanların oluşturduğu küme mirasçılarinkinden daha kapsamlıdır. Ayrıca destekten yoksun kalan, aynı zamanda ölen kişinin mirasçısı olup mirası reddetse bile destekten yoksun kalma tazminatını talep edebilecektir. Tazminat talebinde bulunan kişiye sürekli ve düzenli bir şekilde bakan veya ona ilerde bakması kuvvetle muhtemel olan kişiye destek denir. Bakma, bir başkasının tamamen veya kısmen geçimini sağlamak anlamında kullanılmaktadır³⁶². Bakım amacı ile yapılan destek ve yardımlar; para, hizmet veya aynı yardım şeklinde olabilir.

b. Bedensel Zarar Tazminatı

Zarar verenin haksız fiili, zarar görenin bedensel bütünlüğüne zarar verebilir. Vücut bütünlüğünün ihlali sonucunda mal varlığında ortaya çıkan istem dışı azalmalara bedensel zarar denir³⁶³. TBK. m. 54'te bedensel zararlar sayılmıştır. Bu maddeye göre bedensel bütünlüğü zedelenen kişi; tedavi giderlerini, kazanç kaybını, çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıpları ve ekonomik

³⁵⁸ Nomer, a.g.e., s.244

³⁵⁹ Ungan, a.g.e., s. 136

³⁶⁰ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 212; Elif Aydın Özdemir, s. 47; Tandoğan, Mesuliyet, s.65

³⁶¹ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 299

³⁶² Eren, a.g.e., s. 777

³⁶³ Mine Ercevahir; "Bedensel Zarar Hâllerinde Ödenecek Tazminatın Belirlenmesinde Özel Bir İndirim Sebebi: Zarar Vereninin Malî Durumunun Kötüleşmesi ve Hakkaniyet İndirimi", İnönü Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi, C:13, S:1, Y:2022, s.208

geleceğin sarsılmasından doğan kayıpları zarar verenden talep edebilir. Bu hükmün uygulama alanı, sözleşme sorumluluğu ve sözleşme dışı sorumluluktur. Kusura dayanan ve kusursuz sorumlulukta da bu hüküm uygulanabilir.

Bedensel bütünlüğün ihlali, zarar görenin vücut veya ruh bütünlüğünün bozularak maddî veya manevî zararın ortaya çıkmasıdır³⁶⁴. Bedensel bütünlüğün ihlali; vücut bütünlüğünün ihlali veya ruh bütünlüğünün ihlali şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Beden bütünlüğünün ihlali fizikî bir güç kullanma suretiyle ortaya çıkabileceği gibi, haksız eylemin oluşturduğu psikolojik bir zarardan da doğabilir. Zarar verici olayın sonucunda hissedilen psikolojik acı veya ruhsal sıkıntı da ruh bütünlüğünün ihlali olarak kabul edilmektedir³⁶⁵. Yargıtayın kabulü de bu yöndedir³⁶⁶. Bedensel bütünlüğün ihlali sonucunda ortaya çıkan maddi ve manevi eksilmeler zararı oluşturur.

a.a. Tedavi Giderleri

Zarar görenin sağlık durumunun zarar verici olaydan önceki hale getirilmesi için yapılan tüm ödeme ve masraflar tedavi giderleri olarak kabul edilir. Teşhis, tetkik, muayene, ambulans hizmeti, ameliyat, hastane servis hizmeti, ilaç, medikal malzemeler, protez ve benzeri harcamaların hepsi tedavi giderleridir. Bedensel bütünlüğün ihlali sebebiyle zarar gören kişinin katlanmak zorunda olduğu tüm zararlar diğer şartlar da mevcut ise tedavi gideri olarak kabul edilebilir³⁶⁷.

b.b. Kazanç Kaybı ve Çalışma Gücünün Azalmasından ya da Yitilmesinden Doğan Kayıplar

Çalışma gücü, iş gücünün kazanç getirici şekilde kullanılması demektir. Önemli olan husus kazancın azalması veya yok olması değil, çalışma gücünün azalması ya da yok olmasıdır. Zarar, bu azalma veya yok olmadan doğan ekonomik kayıplar oluşturur. Kazanç kaybı hesaplanırken zarar gören kişinin zarara neden olan ihlalden önce kazanç elde edip etmemesi önemli değildir. Zarar gören çalışmayan işsiz

³⁶⁴ Eren, a.g.e., s. 766

³⁶⁵ Kayıhan /Ünlütepe, a.g.e., s. 272

³⁶⁶ Yargıtay 21. HD., 25.03.2003 T., 2003/2421 E., 2003/2555 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

³⁶⁷ Eren, a.g.e., s. 767

veya bir öğrenci olabileceği gibi kazancı çok iyi olan bir işe de sahip olabilir. Burada önemli olan çalışma gücünün azalmış ya da yitirilmiş olmasıdır³⁶⁸. Çalışma gücünün azalması veya yitirilmesi geçici ya da sürekli bir şekilde gerçekleşebilir.

a.a.a. Çalışma Gücünün Geçici Kaybından Doğan Zararlar

Zarar verici eylemle, beden ve ruh bütünlüğü ihlal edilen kimsenin, çalışmamış olması sebebiyle mal varlığında bir eksilme meydana gelir. Bu durum geçici veya sürekli, kısmi veya tam şeklinde ortaya çıkabilir. Zarara uğrayan kimsenin çalışmaması ve iş görme ve kazanma yeteneğindeki azalma nedeniyle mal varlığında ortaya çıkan zararlar sebebiyle talep edilen tazminata iş göremezlik tazminatı denir³⁶⁹. Kısmi iş göremezlik hali, mağdurun bazı işlerini yapabilmesi veya işlerinin bazı kısımlarını yapabilmesi iken tam iş göremezlik ise hiçbir surette çalışmama halidir³⁷⁰. İş gücünü kaybeden kimse, tazminat davası açmadan ya da dava açıktan sonra dava sonuçlanmadan ölmüşse, tazminat talep hakkı mirasçılara geçer. Bu husus Yargıtay tarafından da kabul edilmiştir³⁷¹.

b.b.b. Çalışma Gücünün Sürekli Kaybından Doğan Zararlar

Sürekli iş göremezlik, bir kimsenin cismani bütünlüğünün ihlali sonucu olarak fiziki, duygusal veya entelektüel potansiyelinin azalmasıdır³⁷². Zarar görenin çalışma gücü sürekli olarak kaybolmuşsa, bu durumda geleceğe ilişkin ortaya çıkacak zarar

³⁶⁸ Eren, a.g.e., s. 768

³⁶⁹ Sema Uçakhan: Maddi Tazminatın Esasları ve Hesaplanması, s. 381

³⁷⁰ Eren, a.g.e., s. 769; "Bedensel zararlar, kişinin yaralanması nedeniyle geçici süre ile işten kalmasına neden olabileceği gibi sürekli maluliyetine de neden olabilir. Trafik kazası sonucu yaralanma nedeniyle geçici iş göremezlik süresince meydana gelen zararın belirlenmesinde esas alınacak gelir zarar görenin olay tarihinde elde ettiği gelirdir. Ancak, sürekli maluliyetin bulunması halinde zarar görenin ileride elde edeceği gelirlerin de dikkate alınması gerekir. Zarar gören kişinin hiçbir gelirinin bulunmaması halinde gelirin asgari ücret kabul edilerek bu miktar üzerinden hesaplama yapılması gerekir. Davacı vekili davacının Diş Hekimliği Fakültesinde öğrenci olduğu sırada meydana gelen kaza nedeniyle iş göremezlik tazminatının belirlenmesinde asgari ücretin üzerinde gelir elde ettiği kabul edilerek hesaplama yapılmasını talep etmişse de davacının kazanın meydana geldiği 16.05.2010 tarihinde Diş Hekimliği Fakültesinde birinci sınıf öğrencisi olduğu, dava konusu kazada yaralanması nedeniyle 2 ay geçici iş göremezlik süresi içinde asgari ücretin üzerinde gelir elde ettiğine dair bilgi ve belge sunulmadığı, olay tarihi itibarıyla henüz öğrenci olup diş hekimliği yapmadığı ve gelir elde etmediği, sürekli maluliyetinin de bulunmadığı anlaşıldığından, asgari ücretin esas alınması doğrudur." Ankara BAM 22. HD. 05.05.2017 T., E. 2017/116 E., 2017/593 K.,

³⁷¹ "İşçinin yakalandığı meslek hastalığı nedeniyle çalışma ve kazanma gücünde meydana gelen eksilmeden dolayı haiz bulunduğu maddi tazminat alacağına ölümü tarihine kadar tahakkuk edecek alacağına münhasır olmak üzere mirasçılara geçeceğinin kabulü gerekir." Yargıtay HGK: 24.6.1977 T., 1999 E., 565 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:29.09.2023

³⁷² Uçakhan, a.g.e., s. 405

varsayımsal olarak hesaplanır. Dolayısıyla çalışma gücünün sürekli kaybı halinde yoksun kalınan kâr söz konusudur. Çalışma gücünün kaybı, azalma şeklinde olabileceği gibi, yitirilme şeklinde de olabilir³⁷³. Çalışma gücünün yitirilmesini tam kayıp, azalması ise kısmi kayıp anlamına gelir. Sürekli iş göremezlik halinin tespiti için, eksilme oranının belirlenmesi gereklidir. Bu da geçici ve daimi iş gücü kaybı oranı ve süresinin tespit edilmesi ile yapılır. Yargıtay'ın görüşü de aynı yöndedir³⁷⁴. Çalışma gücünün sürekli kaybından doğan zarar hesaplanırken; çalışma gücündeki kaybın oranı, zarar görenin gelir durumu, zarar görenin çalışma süresi ve ameliyat ve sürekli tedavi ücretleri dikkate alınır³⁷⁵.

c.c. Ekonomik Geleceğin Sarsılması

Beden ve ruh bütünlüğünün ihlali, ekonomik geleceğin sarsılmasına neden olabilir. Dış görünüşün bozulması veya çirkinleşme ekonomik yönden gelişmeye engel olacaktır. Toplumla sürekli ilişki içinde bulunan kişilerin kazanç sağlamasında bedeni veya yüzü önem arz etmektedir. Örneğin haber spikeri veya mankenler. Bu kişilerin vücudunda veya yüzlerinde meydana gelecek bir yara izi direkt olarak çalışma gücünün azalmasına neden olmasa dahi mesleki yönden onları olumsuz etkileyeceğinden, ekonomik gelecekleri sarsılmış sayılabilir. Hatta Yargıtaya göre kazanç sağlamasında yüzü veya vücudunun direkt olarak herhangi bir etkisi olmayan kişilerde dahi ekonomik gelecek sarsılabilir³⁷⁶.

³⁷³ Eren, a.g.e., s. 769

³⁷⁴ "...Davacı küçüğün daimi iş gücü kaybı raporu tek hekimli Adli Tıp Şube müdürlüğünden alınmıştır. Ancak bu rapor hüküm kurmaya elve- rişli değildir. Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun 16. maddesine göre Adli Tıp İlgili İhtisas Kurulu'ndan 26.5.1972 tarih ve 4496 sayılı SSK Sağlık İşleri Tüzüğü hükümlerinden yararlanılacak alınacak raporla davacının daimi iş gücü kaybı oranı belirlenmek ve buna göre zarar kalemlerine hükmedilmek gerekir. Ayrıca davacının sürekli olarak bir bakıcıya ihtiyacı olup olmadığı konusunda da rapor alınması ve bu rapor sonucuna göre hesaplama yapılması gerekir" Yargıtay 4. HD., 16.10.2007 T., 2007/2243 E., 2007/12329 K. <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

³⁷⁵ Eren, a.g.e., s. 770-772

³⁷⁶ "Terzi olan davacının yüzünü bozan bir yara nedeniyle aslında çalışma gücü azalmamış aynı mesleği yine de devam ettirmiş (yani mesleğin icrasına doğrudan doğruya engel olmamış) bulunmakla beraber, bu izler mesleğinde ilerlemesine engel ve dolayısıyla ekonomik geleceğinin sarsılmasına neden olmuş ise, yarayı meydana getiren davalılar bu yüzden doğacak olan zararlardan sorumlu olacaklardır. Hatta bir Federal Mahkeme kararında da vurgulandığı gibi mağdur çirkinleşmese bile eskiden tanınmış olan yüz şeklinin değişmesi yüzünden ekonomik geleceği sarsılabilir ve bu sebepten ötürü tazminat isteyebilir." Yargıtay, 4. HD. 27.3.1979 Tarih, E. 1301 K. 4136; Yargıtay 4. HD. 18.4.1979 Tarih, E. 5480, K. 9818, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

Bazı durumlarda vücut bütünlüğünün ihlali, zarar görenin ekonomik geleceğini sarsarken çalışma gücüne olumsuz bir etkide bulunmayabilir. Bedensel bütünlüğü hasar gören kimse çalışma gücünü kaybetmemiş olsa bile, ekonomik rekabette zorlanabilir ya da eskisine oranla daha çok çaba sarfetmek zorunda olabilir. Bu durumda beklenen gelir kaybı zararı, zarar görenin ekonomik geleceği sarsılmasaydı elde edeceği kazanç ile gelecekte vücudunun zarar görmüş hali ile elde edebileceği kazancın karşılaştırılmasıyla belirlenebilir. Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan zarar hesaplanırken zarar gören kişinin yaşı ve kaç yıl daha çalışabileceği gibi hususlar göz önünde tutulur³⁷⁷.

III. Manevi Tazminat

A. Genel Olarak

Haksız bir fiil veya davranış neticesinde duyulan acı ve eleme manevi zarar denir³⁷⁸. Manevi tazminat, zarara uğrayan kişinin şahıs varlığı değerlerinde kendi iradesi olmaksızın meydana gelen zararın tazminidir³⁷⁹. Türk Medeni Kanun ve Türk Borçlar Kanunu'nda manevi tazminat davası açılabilir durumlar düzenlenmiştir. TBK m. 58 manevi tazminat hususunda genel bir hükümdür.

Manevi zararın ne olduğunu üç teori açıklamaktadır. Bunlardan ilki objektif teori, ikincisi subjektif teori ve üçüncüsü ise karma teoridir. Objektif teori manevi zararı, zarar görenin iradesi olmaksızın şahıs varlığı değerlerinde ortaya çıkan eksilme şeklinde açıklamaktadır³⁸⁰. Bu teoriye göre, kişilik haklarına hukuka aykırı bir şekilde saldırı yapılması manevi tazminata hükmedilebilmesi için yeterlidir³⁸¹.

Subjektif teori, manevi tazminat talep edilebilmesi tek başına şahıs varlığı haklarına karşı yapılan saldırıları yeterli olmamakta bunun yanında zarar görenin acı duyması gerekmektedir³⁸². Subjektif teori Yargıtay tarafından da benimsenmektedir.

³⁷⁷ Eren, a.g.e., s. 773

³⁷⁸ Bilgili / Demirkapı, a.g.e., s.122; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 330

³⁷⁹ Arıkan, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat, s. 27; Eren, a.g.e., s. 805; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 553; Urgan, a.g.e., s. 137

³⁸⁰ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 280

³⁸¹ A. Dilşad Keskin, Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 109 vd.; Ayşe Arat: "6098 Sayılı Borçlar Kanunu m. 58'e Göre Manevi Tazminatın Belirlenmesi, 819 Sayılı Borçlar Kanunu m. 49/II'nin Kaldırılmasının Etkisi", Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:XVII, Sayı: 3-4, Aralık 2016, s. 185-206, s. 188; Eren, s. 554

³⁸² Eren, a.g.e., s. 554

Yargıtay tarafından verilen kararlarda “manevi tazminatın zarara uğrayanın duyduğu elem, acı ve kederin karşılığı” olduğu belirtilmektedir³⁸³. Uygulamada genel olarak kabul edilen subjektif görüş olsa da tüzel kişilerin ve ayırt etme gücüne sahip olmayanların manevi tazminat istemi hususunda yetersiz kalmaktadır³⁸⁴. Subjektif görüşe göre acı, elem ve ızdırıp hissedemeyen tüzel kişiler ve ayırt etme gücü olmayanlar manevi tazminat talebinde bulunamayacaklardır. Ancak onur ve itibarı zedelenen tüzel kişi ile acı hissetmese bile bilincini kaybeden kişinin de manevi tazminat hakkı olduğu bir gerçektir. Bu gibi hallerde manevi tazminat objektif görüşe göre belirlenecektir³⁸⁵.

Karma teoriye göre iki aşamada manevi zararın belirlenmesi gerekmektedir. İlk olarak ihlal edilen kişilik değeri yani manevi zararın objektif unsuru kapsamında öncelikle bir tazminat belirlenecektir. İkinci olarak ise, zarara uğrayanın ruhsal çöküntüsü çerçevesinde, yani manevi zararın subjektif unsuru değerlendirilerek tazminat miktarı arttırılacaktır³⁸⁶.

Doktrinde manevi zararın niteliğini ve özelliğini açıklayan üç görüş mevcuttur. Bunlar; “tatmin görüşü”, “ceza görüşü” ve “telaflı görüşü”dür. Tatmin görüşü, tazminatın kişinin acı ve elemelerini bitirecek veya bitirmese bile en azından az da olsa hafifletecek bir fonksiyonu oluşunu ileri sürmektedir³⁸⁷. Yargıtay’a da “manevi tazminatın zarara uğrayan kişiye huzur vermesi, duyduğu elem ve ızdırabın dindirmesi gerektiğine” vurgu yapmıştır. Bu sebeple manevi tazminat kararlaştırılırken, tatmin amacı göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısıyla takdir edilecek tazminatın miktarı,

³⁸³ Sevda Bora, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Manevi Tazminat Davası", Terazi Hukuk Dergisi, Cilt:8, Sayı: 83, Temmuz 2013, s. 31-42, s. 33

³⁸⁴ Ayan: Borçlar Hukuku, s. 280

³⁸⁵ Eren, a.g.e., s. 557

³⁸⁶ Gökhan Antalya: “Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması -Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 22 Sayı: 3, Yıl 2016, S. 221-250, S. 229-231

³⁸⁷Eren, a.g.e. s. 806-807; Demir, a.g.e., s. 71; “Manevi tazminat, zarara uğrayanda bir huzur duygusu vermeli, duyduğu elem ve ızdırabın dindirilmesini amaç edinmelidir. O nedenle, tazminatın miktarı tayin edilirken, bu amaç ve fonksiyon göz ardı edilmemelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan miktar kadar olmalıdır.”, Yargıtay HGK. 14.05.2008 Tarih ve 2008/13-364 Esas, 2008/373 Karar, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:30.12.2023

zarar görenin tatmin edilebilmesi için gerekli olan miktar kadar olmalıdır³⁸⁸. Ceza görüşü ise tazminatın zarara uğrayan mağdurun intikam duygusunu tatmin ederken zarar göreni de psikolojik olarak memnun eden bir özelliği vardır³⁸⁹. Telafi görüşü, tazminatın amacının, kişinin manevi zararının aynen veya nakden telafi edilmesi olduğunu savunmaktadır.³⁹⁰ Yargıtay, kararlarında zarara uğrayan kişinin bozulan maneviyatının yeniden tesis edilmesi için bir telafi şekli olduğu belirtilmiştir³⁹¹.

B. Manevi Tazminat Davasının Şartları

Mevzuatımızda manevi zarara ilişkin genel düzenleme TBK'nın 58. maddesidir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre, "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir." Hukukumuzda manevi tazminata ilişkin özel düzenlemeler de bulunmaktadır. TBK'nın 56. maddesinde; "Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir."³⁹², TMK'nın 25. maddesinde kişilik hakları zarar gören kişinin manevi tazminat talep edebileceği³⁹³, TMK'nın 174. maddesinde boşanma sonucunda kişilik hakları zedelenenlerin manevî tazminat talep edebileceği düzenlenmiştir³⁹⁴. Kişilik haklarının ihlal edilerek manevi zararın ortaya çıkması hali özel bir düzenlemenin

³⁸⁸ Yargıtay HGK. 14.05.2008 Tarih ve 2008/13-364 E., 2008/373 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 29.10.2023

³⁸⁹ Eren, a.g.e., s. 807

³⁹⁰ Eren, a.g.e., s. 808; Antalya, a.g.e., s. 233; Arıkan, a.g.e., s. 55; Eren, a.g.e., s. 811; Fulya Ertlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*. Seçkin, Ankara. 2015, s. 78

³⁹¹ Yargıtay HGK, Esas No: 2017/2065, Karar No: 2020/46, Tarih: 23.01.2020; Yargıtay HGK, Esas No: 2017/4-1940, Karar No: 2020/220, Tarih: 26.02.2020, "manevi tazminatın amacı, boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan tarafın, bozulan ruhsal dengesini telafi etmek, manevi değerlerindeki eksilmeyi karşılamaktır.", Yargıtay 2. HD, Esas No: 2020/4761, Karar No: 2020/5358, Tarih: 04.11.2020, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:30.12.2023

³⁹² TBK m. 56 "Hâkim, bir kimsenin bedensel bütünlüğünün zedelenmesi durumunda, olayın özelliklerini göz önünde tutarak, zarar görene uygun bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödenmesine karar verebilir.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

³⁹³ TMK m. 25/1 "Davacı, hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini isteyebilir.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

³⁹⁴ TMK m. 174 "Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

kapsamında girmiyorsa, TBK m. 58'e göre manevi tazminat talebinde bulunulabilecektir³⁹⁵.

Manevi tazminat davası Türk Borçlar Kanunu m. 56 ve 58'de ihlal edilen kişilik değerlerine göre düzenlenmiştir. TBK m. 56'da fiziki kişilik değerleri yani beden bütünlüğü, m. 58'de duygusal kişilik değerleri düzenlenmiştir³⁹⁶. TBK'nın m. 56/2' hükmüne göre, "Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir"³⁹⁷. Yargıtay da manevi bütünlüğün bozulması gibi durumları zarar görenin yakınları açısından manevi tazminat hakkının olduğunu kabul etmektedir³⁹⁸.

Türk Borçlar Kanunu m. 56'ya göre manevi tazminat talebinde bulunabilmek için hukuka aykırı olan zarar verici davranışla ya ölüm gerçekleşmeli ya da beden bütünlüğü ihlal edilmiş olmalıdır. Manevi bir zarar, yani kişilik değerlerinde bir

³⁹⁵Eren, s. 805; TBK m. 58 "Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir." <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

³⁹⁶ Erlüle, a.g.e., s. 239

³⁹⁷ Eren, a.g.e., s. 823; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 555; TBK m. 56/2 "Ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar verilebilir." , <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:11.09.2023

³⁹⁸ "Borçlar Kanunu'nun 47. maddesi uyarınca, hakim hususi halleri nazara alarak cismani zarara duçar olan kimseye manevi zarar namıyla adalete muvafık tazminat verilmesine karar verebilir. Madde hükmünün bu açıklığı nedeniyle, manevi tazminat talep etmek hakkı, doğrudan doğruya cismani zarara duçar olan kişiye tanınmaktadır; yansıma yoluyla aynı eylem nedeniyle manevi üzüntü duyan kişiler ise (ihlal edilen hukuk normunun korumak istediği kişiler kategorisine girmediklerinden) manevi tazminat isteyemezler. Hal böyle olduğuna göre, doğrudan doğruya cismani zarara maruz kalan yalnızca maddi sağlık bütünlüğü ihlal edilen kişi midir, aynı eylem neticesinde birden ziyade kişinin doğrudan doğruya zarar görmesi mümkün olamaz mı sorularına cevap vermek gerekmektedir. Bu sorunun çözümlenebilmesi için de, öncelikle cismani zarar kavramı üzerinde durulmalıdır. Gerçekten Borçlar Kanununun 46 ve 47. maddelerindeki cismani zarar kavramına ruhi bütünlüğün ihlali, sinir bozukluğu veya hastalığı gibi hallerinde girdiği, bu maddelerle sadece maddi sağlık bütünlüğünün değil, ruhi ve asabi bütünlüğün de korunduğu doktrinde ve Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir (Prof. Dr. Haluk Tandoğan, Üçüncü Şahsın Zararının Tazmini, A. Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları No:182, Ankara 1963, Sh: 6 vd.; Prof. Dr. Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt; II, Gözden Geçirilmiş 4. Bası, Ankara 1991, Sh: 393; Yargıtay HGK'nın 2.12.1986 gün, 4/214 esas, 894 karar sayılı kararı ve Yargıtay 4. HD'nin 16.6.1,977 gün, 5877/6987 sayılı kararı). Cismani zarar kavramına, (ruhi bütünlüğün ihlali, sınır bozukluğu veya hastalığı (ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü) gibi hallerin de girdiği kabul edildiğine göre; eğer bir kimsenin cismani zarara maruz kalması sonucunda, onun (ana, baba, karı, koca gibi) Çok yakınlarından birinin de (aynı eylem nedeniyle) hukukten korunan ruhi ve asabi sağlık bütünlüğü ağır bir şekilde haleldar olmuşsa onlar da manevi tazminat talep edebilirler. Çünkü bu durumda olanların zararları ile haksız eylem arasında uygun illiyet bağı vardır ve zararlarının niteliği itibariyle onların da ihlal edilen normun (BK. m. 47) koruma amacı içinde bulduklarının (Hukuka aykırılık bağının gerçekleştiğinin) kabulü gerekir." Yargıtay HGK, Esas No: 1995/11-122, Karar No: 1995/430, Tarih: 26.04.1995, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:30.12.2023

eksilme meydana gelmelidir. Manevi zarar ile zarar verici davranış arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Son olarak da zarar verenin kusurlu olması gerekir. Bu kusur sorumluluğu için geçerli olup kusursuz sorumlulukta kusur şartı aranmayacaktır³⁹⁹.

Türk Borçlar Kanunu m. 58'e göre manevi tazminat talebinde bulunabilmek için zarar görenin hukuka aykırı ve kusurlu bir davranışla kişilik hakkı ihlal edilmiş olmalıdır. Kişilik hakları mutlak haklardan birisi olduğu için olay özelinde hukuka uygunluk sebepleri mevcut değilse hukuka aykırılık gerçekleşmiş sayılır. Hukuka aykırı davranış sebebiyle bir zararın ortaya çıkması gerekir. Zarar ile haksız davranış arasında uygun illiyet bağı kurulmuş olması gerekir. TBK m. 58, kusursuz sorumluluk hallerinde de uygulanabilecektir. Burada kusur şartı aranmadığı için zarara sebep olan kişinin kusuru bulunmasa dahi manevi tazminattan sorumlu olacaktır⁴⁰⁰.

Şahıs varlığındaki zarar ekonomik olarak ölçülemez. Bu sebeple manevi tazminat hususunda hakimin, zararın miktarını ölçebileceği somut veriler olmadığı için geniş takdir hakkına sahip olması gereklidir⁴⁰¹. Kanun koyucu hem zararın ispatı hem de tazminatın belirlenmesi hususunda, mağdur zarara uğrayan açısından kesin hükümler getirmemiş ve dolayısıyla hakime sınırları geniş bir takdir yetkisi ve hakkı verilmiştir. Kişilik değerlerindeki eksilme para ile ölçülemez ve ekonomik bir değeri de bulunmamaktadır. Hakim zarar görenin duyduğu acı ve elemi haksız eylemin gerçekleştiği şartlar kapsamında değerlendirerek varsa TBK m. 51 ve 52'deki indirim sebeplerini de uygulayarak manevi tazminata karar verecektir. Bu kapsamda, kusur sorumluluğunda kusurun ağırlığı, kusursuz sorumlulukta ise objektif özen ödevinin yerine getirilme seviyesi tazminat miktarının belirlenmesinde en önemli etkidir.

B. Manevi Tazminat Talep Hakkının Devri

Türk hukuk mevzuatında, manevi tazminat talep hakkının mirasçılara veya başkasına devri hususunda bir düzenleme mevcut değildir. Manevi tazminat talebinin devri konusunda farklı görüşler mevcuttur. İlk görüşe göre; manevi zarar olarak nitelendirilen acı ve elem, zarar görenin bizzat kendisi tarafından hissedildiği ve onun

³⁹⁹ Eren, a.g.e., s. 812

⁴⁰⁰ Eren, a.g.e., s. 814

⁴⁰¹ Kübra Demir: Manevi Tazminatın Belirlenmesine Genel Bir Bakış, SHD, Temmuz-Aralık 2020, C. 8, S. 1-2, S. 67-88, s. 83

şahsına bağlı bir hak zedelendiği için bu, kişiye özgü ve şahsına bağlı bir haktır. Dolayısıyla talep hakkı, başkalarına devredilemez⁴⁰². İkinci bir görüş ise manevi tazminat talebinin kişinin şahsına bağlı bir hak olmayıp sadece bir alacak hakkı niteliğinde olduğunu kabul etmektedir. Manevi tazminat, alacak hakkı niteliğinde olduğundan hiçbir kısıtlama olmadan devri mümkün olup üçüncü bir kişiye devredilebilecektir. Ayrıca devrin yapılabilmesi için zarar gören tarafından talep edilmiş olası da gerekmez⁴⁰³. Son ve üçüncü karma görüş ise manevi tazminatı talep hakkı başkalarına devredilebilir. Ancak talep hakkının devredilebilir olması için, zarar görenin zarar verenden tazminatı talep etmiş olması gerekmektedir⁴⁰⁴. TMK'da karma görüş kabul edilmiştir. TMK m. 25/4'e göre “*“Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez”*”⁴⁰⁵.

C. Manevi Tazminat Türleri

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesinde bedensel bütünlüğünün zedelenmesi halinde zarar görene bir miktar paranın manevi tazminat olarak ödeneceği düzenlenmiştir. Kural olarak manevi tazminat para şekline ödenir. Manevi tazminatın para ile nakden ödenmesi ya toptan bir şekilde ya da irat şeklinde olabilir⁴⁰⁶. İrat şeklinde ödeme belirli aralıklarla ödemedir. Teorik olarak tazminatın irat şeklinde ödenmesine karar verilebilir ancak böyle bir karar uygulamada hemen hemen hiç görülmemektedir⁴⁰⁷. Eren'e göre paranın toptan bir şekilde ödenmesi manevi tazminatın amacına daha uygun düşecektir⁴⁰⁸. Bu görüşün altında, zarar görenin toplu bir şekilde alacağı para ile kendisine daha uygun bir yaşam kurabilme ihtimalinin daha yüksek olmasıdır.

⁴⁰² Arzu Genç Arıdemir: “Manevi Tazminatın Takas Edilip Edilemeyeceği Sorunu”, İÜHFM C. LXVII, S.1-2, (s. 81-96), İstanbul, 2009, s. 83.

⁴⁰³ Çiğdem Kırcı: “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”, Yargıtay Dergisi, C. 25, S. 3, Ankara, 1999, (s. 242-270), s. 262

⁴⁰⁴ Eren, a.g.e., s. 810

⁴⁰⁵ TMK m. 25/4 “*Manevî tazminat istemi, karşı tarafça kabul edilmiş olmadıkça devredilemez; miras bırakan tarafından ileri sürülmüş olmadıkça mirasçılara geçmez.*”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

⁴⁰⁶ Erlüle, a.g.e., s. 415-417

⁴⁰⁷ Tandoğan, Mesuliyet, s.344

⁴⁰⁸ Eren, a.g.e., s. 819

Türk Borçlar Kanunu 58. Maddesine göre, şahıs varlığı haklarının ihlali halinde hakim nakden tazminat ödenmesi ile birlikte veya onun yerine alternatif bir giderim yoluna da karar verebilir⁴⁰⁹. Burada alternatif giderim yolundan anlaşılması gereken, para ödenmesi haricinde kalan ve zarar görenin tatmin edilmesini amaçlayan edimlerdir. Bunlar; failin bir hayır kurumuna para bağışlaması, failin zarar görenden özür dilemesi ve bunu gazete ilanı ile duyurması gibi edimler olabilir. Her ne kadar hakim, taleple bağlılık ilkesi kapsamında sadece zarar görenin talep ettiği tazminat türüne karar verebilecek ise de bize göre hakim tarafından nakdi tazminatla birlikte alternatif giderimlere karar verilmesi mağdurun tatmin edilmesi açısından daha isabetli olacaktır.

IV. Maddi ve Manevi Tazminata İlişkin Ortak Hükümler

A. Tazminatta Zararın Hesaplanacağı Zaman

Zararın hesaplanacağı zaman tazminat davasının uzun sürmesi ve enflasyonist ortam gibi değişkenlerin tazminatın miktarına etki edecek olmaları sebebiyle önem arz etmektedir. Zararın belirlenmesinde dikkate alınacak zaman; zararı ortaya çıkaran olayın vuku bulduğu tarih, davanın yöneltildiği tarih veya mahkemenin karar tarihi olmak üzere üç türdür. Bu husus doktrinde tartışmalı olmakla birlikte Türk/İsviçre hukuk öğretisinde zararın belirlenmesinde önemli olan ve esas alınan tarih hâkimin kararını verdiği tarihtir⁴¹⁰. TBK. m. 75'e göre "Bedensel zararın kapsamı, karar verme sırasında tam olarak belirlenemiyorsa hâkim, kararın kesinleşmesinden başlayarak iki yıl içinde, tazminat hükmünü değiştirme yetkisini saklı tutabilir". Buna göre zarar, kararın verildiği tarihte hesaplanacaktır. Bunun yanında hakime tazminat miktarını değiştirme hakkı verilmiştir. Ancak hukukumuz uygulamasına göre, zarar tarihi olarak zararı meydana getiren olayın gerçekleştiği tarih dikkate alınmaktadır⁴¹¹.

Zarar ortaya çıkmış ve ortaya çıkacak zarar olarak ikiye ayrılır. Ortaya çıkan zarar fiili olarak meydana gelmiş zararı ifade eder. Hakim, karar anında ortaya çıkmış olan fiili zarar kapsamında tazminata hükmedecektir. Ortaya çıkacak yani gelecek

⁴⁰⁹ Eren, a.g.e., s. 819

⁴¹⁰ Eren, a.g.e., s. 749

⁴¹¹ ".zarar miktarının belli edilmesinde haksız fiilin işlendiği andaki durum göz önünde tutulur." Yargıtay BG 12.11.1930 T., 1930/6. E.,1930/27 K.; Yargıtay 4HD. 23.12.1982 T. 1982/7190 E., 1982/11637 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:13.12.2023

zararın tespiti her zaman mümkün olmayabilir. Özellikle manevi zararlarda böyle bir durum imkansızdır. Ancak bazı maddi zarar hallerinde bu mümkün olabilir. Örneğin işyerinin sipariş dağıtımında kullanılan bir aracın zarar görmesi ve bunun tamir süresi boyunca gelecek zamanda ortaya çıkaracağı kazanç kaybı hesap edilebilir ve dolayısıyla tazminat davası açılabilir.

B. Tazminata Eklenecek Faiz

Zarar tarihi olarak olayın gerçekleştiği tarih esas alınarak hesaplama yapıldığından ve zarardan itibaren zarar veren tazminatı ödemediği için bu arada geçen zamanda ödenmeyen yoksun kalınan para zararı faizle giderilmektedir. Ayrıca hakim, karar tarihini esas alarak zarar miktarına karar verse dahi davacının talebi doğrultusunda faize karar verecektir. Dolayısıyla hâkim kanun gereği zararın ortaya çıktığı andan itibaren faiz yürütmek zorundadır. Faizin amacı ise zarar gören zarar anında zararı ödenmiş olsaydı, o an içinde bulunduğu ekonomik durum ne ise, o durumun yerine getirilmiş olmasıdır. Faizin işlemeye başlatıldığı zaman, zararın gerçekleştiği andır. Bunun sebebi faizin sadece gerçekleşmiş zararlarda işletilebilecek olmasıdır⁴¹². Bir alacak hakkı olduğu için manevi tazminatta faizin, manevî zararın ortaya çıkıp şahıs varlığı değerlerinde eksilmenin olduğu andan itibaren hesaplanması gerekir.

C. Tazminat Davasının Tarafları

Davacı, zarar verici eylem sebebiyle zarar gören kimsedir. Bazı hallerde zarar görenin mirasçuları veya yakınları da dava açabilir. Zararlı eylem sonucu ölen kişinin desteğinden yoksun kalanlar maddi ve manevi tazminat davasında davacı taraf sıfatını alabilirler. Ağır nitelikte cismani zarar varsa bu durumda zarar görenin yakınları da dava açabileceklerdir. Tazminat davasının davalı tarafında ise haksız davranışı veya eylemi sonucunda zarar veren kişi yer alır. Fail ölmüşse mirasçularına karşı da dava açılabilir.

Deprem zararları sonucunda açılacak maddi ve manevi tazminat davalarının tarafları çeşitlilik arz etmektedir. Davacı tarafta deprem sebebiyle zarar gören kimseler yer alırlar. Bunlar deprem sebebiyle evi veya işyeri yıkılan, arabası veya baka bir

⁴¹² Eren, a.g.e., s. 750

eşyası hasar gören kişiler ya da hasar gören bina altında yaralanan kişiler veya ölen kişilerin mirasçıları ya da desteğinden yoksun kalanlar olabilir. Davalı tarafta yüklenici, yapı maliki ya da denetim kuruluşu olabilir. Davalı tarafta yer alanlar zarardan birlikte sorumlu oldukları durumda, tazminatı ödeyen kişi rücu davasının davacı tarafında yer alabilirler.

D. Tazminat Davasında Zamanaşımı

Zamanaşımı alacağın kendisini değil, talep edilebilme durumunu ortadan kaldıran bir savunma⁴¹³ aracı olarak tarif edilebilir. Dolayısıyla hakim, zamanaşımı süresinin geçip geçmediğini resen ele alamaz. Zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlaması için, mutlak surette hakkın talep edilebilir duruma gelmesi gerekir. Bu nedenle, zarar henüz ortaya çıkmamışsa zamanaşımı süresinin başlamayacaktır.

Antalya'ya göre "zamanaşımı, alacak hakkının kanunda belirtilen süreler içerisinde kullanılmaması nedeniyle talep edilebilme niteliğinin ortadan kalkmasıdır"⁴¹⁴. Zamanaşımı, davacı penceresinden bakıldığında, uyumsuzluk nedeniyle ortaya çıkan dava hakkının kanunda belirtilen süre içinde kullanılmamasıyla bu hakkın yitirilmesine sebep olması; davalı penceresinden bakıldığında ise usul hukuku kapsamında ileri sürülerek borçtan kurtarmaktadır⁴¹⁵. Yargıtay da zamanaşımının maddi hukuk kuralı olmayıp savunma aracı olduğunu kabul etmektedir⁴¹⁶. Tazminat olarak nitelendirilen istemler de hukuken bir alacak hakkıdır. Alacak haklarına ilişkin zamanaşımı süreleri ve diğer ilgili hükümler TBK m. 146 ve devamında düzenlenmiştir.

⁴¹³ Ayanoğlu, a.g.e., s. 342

⁴¹⁴ Antalya, a.g.e., s. 499

⁴¹⁵ Çelik Ahmet Çelik: Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı, s. 3; Eren, a.g.e., s. 852; Veysel Başpınar / Mehmet Altunkaya: "Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi", AÜHFD, C:57, S:1, s 101

⁴¹⁶ "Zamanaşımı, bir maddi hukuk kurumu değildir. Bir borcu doğuran, değiştiren, ortadan kaldıran bir olgu olmayıp, doğmuş ve var olan bir hakkın istenmesini ortadan kaldıran bir savunma aracıdır. Bu bakımdan zamanaşımı, alacağın varlığını değil, istenebilirliğini ortadan kaldırır. Bunun sonucu olarak da, yargılamayı yapan yargıç, olayda zamanaşımı konusunu kendiliğinden göz önünde tutamaz. Davalının zamanaşımını yasada öngörülen süre içerisinde ve yöntemince ileri sürmesi zorunludur. Bu nedenle ki, zamanaşımı, alacağın doğumu ile ilgili olmayıp, istenmesini önleyen bir savunma olgusudur. Zamanaşımı savunması ileri sürülmedikçe, alacağın konusu olan hakkın var olduğuna ve kabulüne karar verilmesinde hukuksal ve yasal bir engel yoktur." Yargıtay 4. HD. 13.05.2002 tarih, 2002/4491 E., 2002/5701 K. Sayılı kararı, <https://mevzuat.sinertjas.com.tr/>, Erişim Tarihi:12.12.2023

Kanun koyucu tazminat alacağıнын tâbi oldukları zamanaşımı süresi ve bunların başlangıcına dair hükümleri, TBK. m. 146 ve devamı hükümlerinden ayırmıştır. Bu ayırım kısmi olup zamanaşımının durması, kesilmesi gibi konularda genel hükümler uygulanacaktır. TBK m. 72, maddî ve manevî tazminat taleplerinin bağlı olduğu zamanaşımı sürelerini ve bunları başlangıçlarını özel olarak düzenlemiştir. TBK. m. 72'de öngörülen süreler, kusur sorumlulukları ile birlikte kusursuz sorumluluk halleri olan hakkaniyet ve özen sorumlulukları sebebiyle talep edilebilecek maddî ve manevî tazminatlar için geçerlidir. Ancak tehlike sorumluluklarında TBK. m. 72 uygulanmaz⁴¹⁷.

Türk Borçlar Kanunu'nun 72. maddesinde üç çeşit zamanaşımı düzenlenmiştir. Bunlardan ilki iki yıllık nispî zamanaşımı süresidir. İkincisi ise on yıllık ve mutlak nitelikte uzun zamanaşımı süresidir. Üçüncüsü, olağanüstü nitelikteki zamanaşımı süresidir. Bu ceza hukuku zamanaşımı süresidir. Burada zamanaşımı süreleri kesin olmayıp taraflar, genel hükümlere bağlı kalmaksızın kendi aralarında anlaşarak bu süreleri uzatabilir veya kısaltabilirler. Zira tazminat talepleri hakkında düzenlenen TBK'nın 72. Maddesindeki süreler, TBK'nın 148. maddesinde "Bu ayırımda belirlenen zamanaşımı süreleri, sözleşmeyle değiştirilemez" şeklinde belirtilen zamanaşımı sürelerinden değildir.

Türk Borçlar Kanunu m. 72'ye göre "Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve herhâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar." Burada tazminat istemi iki yıl gibi daha kısa ve nispî bir süreye bağlanmıştır. Ancak, sürenin başlaması, zarara uğrayanın zararı ve faili öğrenmesine tâbi tutulmuştur. Burada öğrenilmesi gereken bizzat zararın kendisidir. Zamanaşımı süresinin başlaması için tazminat alacağıнын muaccel olması yeterli değildir. Zararın öğrenilmesi demek, zararın gerçekleşmiş olması, zarara sebep olan olayın sona ermiş olması anlamına gelir.

Ceza zamanaşımı ile uzamış zamanaşımı süreleri hariç olmak üzere, TBK'nın 72'nci maddesine göre zamanaşımı süreleri, "tazminatın talep edilebilir olmasının

⁴¹⁷ Eren, a.g.e., s. 852

üzerinden iki yıl ve her halde on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar.” Eğer ki zarar gören, zararı ve zarar vereni öğrendiği tarihten itibaren 2 yıl içerisinde tazminat talebini yöneltmezse, on yıl olan uzun zamanaşımı süresi bitmemişse bile alacak hakkı zamanaşımına uğrayacaktır. Benzer şekilde zarara uğrayan gören, on yıl içerisinde zararı ve faili öğrenememiş ve bu süre bitmişse, bu durumda iki yıllık süre dolmamışsa bile hak zamanaşımına uğrar.

Türk Borçlar Kanunu m. 72/1 hükmü gereğince, “Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır.” Kanunda vurgulanan ceza zamanaşımı süresi, şikayet ya da soruşturma değil dava zamanaşımı süresidir⁴¹⁸. Ayrıca ceza zamanaşımı süresinin uygulanabilmesi için failin, fiili sebebiyle hakkında devam eden bir kovuşturma veya hakkında kurulmuş bir mahkumiyet hükmünün olması da gerekmemektedir⁴¹⁹. Ceza zamanaşımı süresi, ancak ve ancak eylemi suç olan kişiler için uygulanabilir. Dolayısıyla eylem ve davranışları suç teşkil etmeyen kişi bakımından ceza zamanaşımı süresi uygulanmayacaktır.

Yapı malikinin sorumluluğu da bir kusursuz sorumluluk türü olup haksız fiilden doğan borç ilişkileri kapsamındadır. Dolayısıyla yapı malikinin sorumluluğu hallerinde de genel zamanaşımı hükmü olan TBK m. 72 uygulanacaktır⁴²⁰. Haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumlu olanlara karşı tazminat talep ve dava zamanaşımı genel olarak TBK m. 72 hükmü gereğince; “Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır”. TCK m. 66’da ceza zamanaşımı süreleri düzenlenmiştir⁴²¹. Tazminatın doğmasına neden olan haksız fiil,

⁴¹⁸ Eren, a.g.e., s. 860; Karaçay, a.g.e., s. 152

⁴¹⁹ Antalya, a.g.e., s. 512

⁴²⁰ Karaçay, a.g.e., s. 151

⁴²¹ TCK m. 66 “(1) Kanunda başka türlü yazılmış olan hâller dışında kamu davası; a) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda otuz yıl, b) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi beş yıl, c) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda yirmi yıl, d) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda on beş yıl, e) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda sekiz yıl, Geçmesiyle düşer. (2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup, on beş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının

aynı zamanda ceza kanununda suç olarak düzenlenmişse bu suçun zamanaşımı süresi daha fazla ise hukuk yargılamasında da bu süreler uygulanacaktır⁴²². Ceza dava zamanaşımı süresi, TBK'nın 72. Maddesinde düzenlenen sürelerden daha kısa olması durumunda, sorumluluk hukukundaki zamanaşımı süreleri olan iki ve on yıllık süre uygulanır⁴²³.

Zarara uğrayanın zararı öğrenmesi; olay neticesinde zararın ortaya çıktığını öğrenmesidir. Ancak bu yeterli olmayıp, zarar vereni de öğrenmesi gerekir⁴²⁴. Zarar verenin de kesin olarak tespit edilmiş olması gerekir. Ancak öğretide şüphenin de yeterli olacağı yönünde görüşler mevcuttur⁴²⁵.

Zamanaşımı süresi esasen haksız fiil sonucu zararın oluşmasıyla başlayacaktır. Ancak deprem olayı gibi bazı olağanüstü durumlarda, zarar sonucu hukuka aykırı eylem ile bitişik olmayıp sonradan ortaya çıkabilir. Binanın fen ve tekniğe aykırı yapılması fiili, deprem olayından önceki bir tarihtedir. Genel kurala göre zamanaşımının bu tarihten itibaren başlaması gerekir. Fakat deprem olayında Yargıtay 17 Ağustos 1999 Marmara (Gölcük ve Düzce) depremi sonucunda ortaya çıkan zararlar sebebiyle açılan tazminat davalarına ilişkin kararlarında, fiilin işlenmiş olmasının tek başına zamanaşımı süresini başlatmayacağını belirterek; tazminat dâvalarında on yıllık mutlak zamanaşımı süresinin, yapının depreme yenik düşerek zarara neden olduğu tarihten itibaren hesaplanması gerektiği görüşünü

geçmesiyle kamu davası düşer. On beş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer. (3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hâlleri de göz önünde bulundurulur. (4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır. (5) Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, mahkemece bu husustaki talebin kabul edildiği tarihten itibaren fiile ilişkin zamanaşımı süresi yeni baştan işlemeye başlar. (6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Teşebbüs hâlinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden itibaren işlemeye başlar. Kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar. Çocuklara karşı üstsoy veya bunlar üzerinde hüküm-nüfuzu olan kişiler tarafından işlenmişse çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar. (7) Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi hâlinde dava zamanaşımı uygulanmaz”.

⁴²² Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 360

⁴²³ Antalya, s. a.g.e., 513

⁴²⁴ Eren, a.g.e., s. 857

⁴²⁵ Antalya, a.g.e., s. 507

benimsemiştir⁴²⁶. Yargıtayın yerinde olan bu kararı kapsamında; deprem sonucunda ortaya çıkan zararlardan kaynaklanan tazminat davaları, deprem tarihinden itibaren on yıllık uzun süre geçmediği sürece zamanaşımına uğramayacaktır.

E. Tazminat Davasında Rücu

Rücu, sorumlu olduğu bir borcu ödeyen kişinin, yaptığı ödemenin bir kısmını veya tamamını zarardan sorumlu olan diğer kişilerden talep etmesi anlamına gelmektedir⁴²⁷. TBK m. 62’de iç ilişki başlığı ile rücu ilişkisi düzenlenmiştir. Buna göre “Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur. Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.” Rücu ilişkisi, zarar gören ile zarar veren arasındaki ilişkiden bağımsız olarak zarardan sorumlu olanların arasındaki iç ilişkiyi ilgilendiren bir husustur⁴²⁸. Sorumlu olan kişilerin arasında rücu hakkı doğabilmesi için zarardan müteselsil olarak sorumlu olmaları gerekmektedir. Rücu talebinde bulunan kişi sorumlu kişiye, onun kusuru oranındaki miktarla sınırlı olarak başvurabilecektir. Başvurulan diğer sorumlu, zararın tamamından sorumlu olabileceği gibi bir kısmından da sorumlu olabilir.

Yüklenici, zarar gören depremzedenin zararını tazmin etmişse kendi sorumluluğuna yol açan haksız fiil sahibine rücu edebilecektir. Yüklenici yapı eserini meydana getirirken kendi bünyesinde çalışan elemanları, taşeron şirketler ve yapı denetim kuruluşu ve diğer yardımcı elemanlarla iş birliği içerisindeyler. Dolayısıyla

⁴²⁶YHGK. 22.10.2003, E. 2003/4-603, K. 2003/594; “Binanın yapım tarihinde, davalının hukuka aykırı olan eylemi gerçekleşmiştir. Ancak ortada henüz bir zarar bulunmamaktadır. Somut olayda olduğu gibi, her hukuka aykırı eylem, zararın oluşmasına neden olmayabilir. Binanın yapımı sırasındaki hukuka aykırılık eylemi nedeniyle, depremin oluşumu sonucu zarar doğmuştur.” Yargıtay 4. HD. 13.05.2002 tarih, 2002/4491 E., 2002/5701 K., <https://mevzuat.sinetjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:30.12.2023; “..Diğer bir anlatımla, hukuka aykırı eylemin varlığına karşın, zarar gerçekleşmemişse, zamanaşımı süresinin başlaması söz konusu olmayacaktır. Somut olayda, hukuka aykırı eylem daha önce, zarar ise depremin oluşumu ile gerçekleşmiştir.” Yargıtay 4. HD., 11.12.2001 tarih, 2001/8406 E., 2001/12825 K., Erişim Tarihi:30.12.2023

⁴²⁷ Antalya, a.g.e., s. 554

⁴²⁸Eren, s.g.e., s. 844; Nurcihan Dalcı Özdoğan: Müteselsil Sorumluluk, Seçkin, Ankara, 2015 s. 83; Sebanur Aşık Özdemir: Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu, Seçkin, Ankara, 2021, s. 45

ortaya çıkan zarar, bu kişilerden birisine yüklenebiliyorsa yüklenici ödemek zorunda kaldığı tazminatı rücu edebilecektir⁴²⁹.

Türk Borçlar Kanunu'nun 69'uncu hükmü gereğince zarardan sorumlu olan birden fazla malik, intifa veya oturma hakkı sahibi müteselsil sorumluluk kapsamında birbirlerine karşı rücu haklarını kullanabileceklerdir. Yapım bozukluğu veya bakım eksikliği üçüncü bir kişinin eyleminden kaynaklanmış olsa bile, 3. kişinin kusuru ağır olmadıkça nedensellik bağı kesilmeyeceğinden, yapı maliki meydana gelen zarardan sorumludur. Yapı malikin kurtuluş kanıtı getirilemeyen ağır sorumluluğu TBK'nın 69'uncu maddesinin 3'üncü fıkrası düzenlenerek hafifletilmiştir. Bu hükme göre "Sorumluların, bu sebeplerle kendilerine karşı sorumlu olan diğer kişilere rücu hakkı saklıdır"⁴³⁰. Dolayısıyla yapı maliki ortaya çıkan zarardan sorumlu olan diğer kişilere karşı rücu hakkını kullanabilecektir.

Yapı denetim kuruluşunun haksız fiil sorumluluğunu düzenleyen herhangi bir düzenleme bulunmadığı gibi rücu hakkı da düzenlenmiş değildir ancak kuruluşun, genel hükümler çerçevesinde rücu hakkı bulunmaktadır. Yapı denetim kuruluşunun rücu hakkını; bir sözleşme ilişkisi veya haksız fiil doğurabilir. Yapı denetim kuruluşları ile yapı maliki arasında yapı denetim sözleşmesi kapsamında rücu ilişkisi kurulabilir. Kuruluşun, ayıplı inşaya sebep olan kişilere rücu edebilmesinin temeli, özen gösterme yükümlülükleri kapsamında sorumlu olmalarıdır.

Rücu hakkı ve halefiyet esasen benzerlik arz etmekle birlikte herhangi biri diğerinin fer'i olmayan müstakil haklardır. Rücu hakkı ile halefiyet birbiri ile farklı ve ancak aynı değerde kurumlardır. Her iki hakkı ortak yönü sadece aynı borca ilişkin birer alacak hakkı olmalarıdır⁴³¹. Halefiyet bir hakkın başkasına geçmesi iken rücu ilişkisinde başkasından bir hak geçme durumu bulunmamaktadır. Rücu ilişkisinde hak,

⁴²⁹ Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 122

⁴³⁰ Eren, a.g.e., s. 679; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 470; Canbolat /Okyar, a.g.e., s.35; Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 195

⁴³¹ Dalcı Özdoğan, a.g.e., s. 97; Yargıtay HGK 9.10.2013 T., 2013/9-1559 E., 2013/1461 K. "Gerçekte de, halefiyet ve rücu, aynı amaca, zarar görenin (alacaklının) tatmin edilmesine yönelik birbiri ile, çok yakından ilgili iki hukuksal kurum olarak görülmektedir. Nitekim; her ikisinde de başkalarına ait borcu yerine getiren kişinin, asıl borçluya karşı bir alacak elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir istemde bulunması bu sonucu doğrulamaktadır." şeklinde rücu ve halefiyet arasındaki ilişkiyi ifade etmiştir" <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:09.03.2024

şahsın kendinde direkt olarak doğmaktadır⁴³². Halefiyet Arapça kökenli olup başka birisinin yerine geçme anlamına gelir⁴³³. Türk Borçlar Hukukunda halefiyetin iki anlamı vardır; dar ve geniş anlam. Dar anlamda halefiyet başka bir kimseye ait borcu ödeyen kişinin kanunen alacaklının yerine geçerek onun haklarını elde etmesidir⁴³⁴. Geniş anlamda halefiyet ise bir kişinin yerine başkasının geçmesi olarak ifade edilebilir⁴³⁵. Geniş anlamda halefiyet hem günlük hayatta hem de hukuk dilinde kullanılmaktadır. Külli halefiyet ise bir kimsenin alacakları, hakları ve borçlarının tamamının başka kimseye geçmesi demektir⁴³⁶. Sadece belirli bir hak, alacak veya borç başkasına geçmekte ise buna cüzi halefiyet denir⁴³⁷.

F. Tazminat Davasında Munzam Zarar

Alacaklının temerrüt faizini aşan zararına munzam zarar diğer bir deyişle aşkın zarar denir⁴³⁸. Munzam zarar TBK m. 122’de düzenlenmiştir. Buna göre “Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür. Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder.”

Türk Borçlar Kanunu’ndaki hüküm, alacaklının uğradığı ve temerrüt faiziyle karşılanmayan zararının giderilmesini düzenlemektedir. Buradaki zarar borçlunun edimini zamanında ifa etmemesi sonucu oluşan zarardır. Ancak talep edilebilecek zarar maddi bir zarar olup manevi zarar değildir⁴³⁹. Bu zararın maddi zarar oluşu niteliği itibariyledir. Zira munzam zarar, türü itibariyle maddi bir zarar olan temerrüt

⁴³²Haluk N. Nomer: “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Yıl 1997, Cilt: 55 Sayı: 3, 243 – 260, s. 260

⁴³³Türk Hukuk Lügatı: Başbakanlık Basımevi, 1991, Ankara, s. 115

⁴³⁴Yasemin Maraşlı Dinç: Miras Hukukunda Külli Halefiyet İlkesi, Seçkin, Ankara, 2021, s. 17

⁴³⁵Dinç: a.g.e., s. 17; Haluk N. Nomer: “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki”, s. 243

⁴³⁶Dinç: a.g.e., s. 18; A. Elif Ulusu Karataş: Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları, Yıl 2015, Cilt: 73 Sayı: 2, 357 – 390, s. 360

⁴³⁷Haluk N. Nomer: “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki”, s. 246; A. Elif Ulusu Karataş: a.g.e., s. 372

⁴³⁸Efrayil Aydemir: Aşkın Zarar Sözleşmenin Uyarlanması Ceza Koşulu, Seçkin, Ankara, 2013, s. 46; Mehmet Akçaal: “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, SDÜHFD, Yıl:2022, Cilt: 12 Sayı: 2, 1069-1099, s. 1073

⁴³⁹Bilal Kartal: Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar), Yargıtay Dergisi, C.23, Sa.4, Ekim 1997, s. 507

faizi ile ilişkili olduğu için kendisi de maddi bir zarardır. Munzam zarar, asıl alacak ve temerrüt faizi alacağından farklı olarak borçlunun temerrüdü ile işlemeye başlayan ve asıl alacağın elde edilmesine kadar geçen süre içerisinde artarak devam eden asıl alacaktan tamamen bağımsız yeni bir alacak türüdür⁴⁴⁰.

Yargıtayın bazı kararlarında munzam zarar "munzam zarar, borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının malvarlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır. Başka bir anlatımla, temerrüt faizini aşan ve kusur sorumluluğu kurallarına bağlı bir zarar"⁴⁴¹, "borçlu temerrüde düşmeden borcunu vadesinde ödemiş olsa idi, alacaklının mal varlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda oluşan durum arasındaki farkın temerrüt faizi ile karşılanamayan bölüme isabet eden zarar"⁴⁴² şeklinde tanımlanmıştır.

Munzam zararın talep edilebilmesi için gerçekleşmesi gereken bazı şartlar mevcuttur. Bu şartlardan ilki, talep edilecek alacağın para alacağı olması gerekir⁴⁴³. Burada para borcunun kaynağı önem arz etmemektedir. İkinci şart, temerrüt faizini aşar nitelikte bir zararın ortaya çıkmış olması gerekir⁴⁴⁴. Burada zarar kavramından anlaşılması gereken malvarlığındaki eksilmedir. Üçüncü şart, aşkın zarar ile borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağı bulunması gerekir⁴⁴⁵. Uygun illiyet bağının varlığını ispat yükü munzam zarar davasının davacısı olan alacaklı taraftadır. Dördüncü şart ise kusurdur. Temerrüt faizi için kusur aranmazken munzam zararın talep edilebilmesi için borçlunun kusurlu olması gerekir⁴⁴⁶. Tüm bu şartlar aynı anda mevcut ise alacaklının munzam zararının varlığından bahsedilebilir ve dolayısıyla munzam zararın talebi davasını açabilir.

Munzam zararın ispatı hususunda iki görüş mevcuttur. Bunlardan ilki somut ispat külfetidir. İkincisi se soyut ispat külfetidir. Somut ispat külfetine göre temerrüt

⁴⁴⁰Çetin Arslan/ Mustafa Kırmızı: Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar, Seçkin, Ankara, 2010, s. 817-818

⁴⁴¹Yargıtay 13.HD, 16.05.2002 T., 2001/10695 E., 2002/5690 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:19.02.2024

⁴⁴²Yargıtay HGK, 25.10.2000 T., 2000/13-1236 E., 2000/1578 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:19.02.2024

⁴⁴³ Akçaal. a.g.e., s. 1074

⁴⁴⁴ Akar Öçal: Munzam Zarar, EİTİAD, Yıl:1967, Cilt: 3 Sayı: 1, 144 – 158, s. 144; Akçaal. a.g.e., s. 1075; Aydemir, a.g.e., s. 52; Çetin Arslan/ Mustafa Kırmızı: a.g.e., s. 827

⁴⁴⁵Akçaal. a.g.e., s. 1078; Aydemir, a.g.e., s. 54; Çetin Arslan/ Mustafa Kırmızı: a.g.e., s.835

⁴⁴⁶ Akçaal. a.g.e., s. 1079; Aydemir, a.g.e., s. 55; Çetin Arslan/ Mustafa Kırmızı: a.g.e., s 830

faizini aşan bir zararın bulunduğu somut veriler ışığında ispat edilmelidir⁴⁴⁷. Burada alacaklı zararının temerrüt faizini aştığını ve miktarını ispat yükü altındadır. Zira örneğin salt enflasyon farkı sebebiyle paranın değer kaybetmesi munzam zararın oluştuğunu ispata yeterli değildir. Soyut ispat külfeti görüşüne göre ise alacaklının zararını somut verilere dayandırması şart olmayıp yaklaşık olarak ortaya koyması yeterli olacaktır⁴⁴⁸. Bu görüşe göre salt enflasyon ve paranın alım gücünün düşmesi munzam zararın varlığını ispata yeterlidir. Dolayısıyla resmi veriler ve raporlar zararı ispatlayacaktır.

Munzam zarar, deprem sebebiyle ortaya çıkan zararların tazmini hususunda da gündeme gelecektir. Ülkemizde yargılama sürelerinin uzunluğu ve ekonomi piyasasının enflasyonist bir yapıya sahip olması gibi durumlar göz önüne alındığında munzam zarar talepleri gerçekçi bir konuma sahiptir. Yargıtay'ın eski tarihli kararlarında genel olarak alacaklının somut ispat külfeti altında olduğu kabul edilerek; munzam zararın ispatı hususunda genel geçer kabullerin olmadığını ve her somut olayın özelliklerine göre tespit edileceği görüşü hakimdir⁴⁴⁹. Bu kapsamda iki türde kararı mevcuttur. Birincisi, “yüksek enflasyon veya paranın alım gücünün düşmesi munzam zararın varlığını ispata yeterli değildir”⁴⁵⁰. İkinci uygulamasına göre “alacaklının ispatlaması gereken yüksek enflasyon veya paranın alım gücünün düşmesi olmayıp paranın zamanında ödenmemesinden ötürü meydana gelen zararın somut bir şekilde ortaya konulmasıdır”⁴⁵¹.

⁴⁴⁷ Akçaal. a.g.e., s. 1081-1082; Aydemir, a.g.e., s. 59

⁴⁴⁸ Akçaal. a.g.e., s. 1079; Aydemir, a.g.e., s. 61

⁴⁴⁹Efrayil Aydemir: a.g.e., s. 47

⁴⁵⁰Yargıtay 15. HD. 26.10.2016 T., 2016/3742 E., 2016/4383 K., (KBİBB.); Yargıtay 15. HD., 12.5.2016 T., 2016/1049 E., 2016/2737 K.(KBİBB.); Yargıtay 15. HD. 17.9.2014 T., 2014/17 E., 2014/5253 K.(KBİBB.); Yargıtay 15. HD., 14.1.2015 T., 2014/1682 E., 2015/93 K.,(KBİBB.); Yargıtay 11. HD., 3.3.2016 T., 2015/8570 E., 2016/2363 K.,(KBİBB.); Yargıtay 17. HD., 28.1.2016 T., 2013/6380 E., 2016/1111 K.,(KBİBB.); Yargıtay 18. HD., 14.12.2015 T., 2015/5164 E., 2015/18416 K., (KBİBB.), <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:19.02.2024

⁴⁵¹Yargıtay 15. HD., 12.5.2016 T., 2016/1049 E., 2016/2737 K.,“Dava konusu somut olaydaki çözümlenmesi gereken hukuki sorun; temerrüt faizini aşan bir zararın mevcut olup olmadığıdır. Yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz. Zira; davacı para alacağını zamanında alması halinde ne şekilde kullanacağını kanıtlaması gerekir. Ayrıca alacaklı, uğradığı zararın kendisine ödenen temerrüt faizinden fazla olduğunu ispat etmek zorundadır. Soyut enflasyonun ya da bankalarda mevduat için ödenen faizin temerrüt faizinden yüksek oranda olması, munzam zararın gerçekleştiği ve kanıtlandığı anlamına gelmez. Burada davacının kanıtlaması gereken husus enflasyon ve mevduat faizinin yüksekliği gibi genel olgular değil, kendisinin şahsen ve somut olarak geç ödmeden dolayı zarar gördüğü keyfiyettir.

Anayasa Mahkemesinin munzam zarar hakkındaki 21/12/2017 tarihli ve 2014/2267 başvuru numaralı kararı sonrasında Yargıtay'ın çelişkili kararları azalmıştır⁴⁵². Söz konusu kararda Anayasa Mahkemesi munzam zararın ispatında soyut ispat külfeti görüşünü kabul etmiştir. Kararın gerekçesi “Sonuç olarak başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği kanaatine varılmıştır. Bu tespite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu değerlendirilmiştir. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine karar verilmesi gerekir.” şeklindedir. AYM kararı sonrası Yargıtayın bazı daireleri soyut ispat külfeti lehine görüşlerini değiştirmiştir⁴⁵³. Deprem sonucunda zarar gören kişiler özellikle yüksek enflasyon, parayı değerinin düşmesi gibi gerekçelerle munzam zararlarını sorumlu kişilerden talep edebileceklerdir. Munzam zarar talebi hususunda zamanaşımı genel zamanaşımı süresi olan on yıldır⁴⁵⁴. Zamanaşımının başlangıcı ise asıl borcun ödendiği tarihtir. Borç taksitlerle ödenmişse son ödeme tarihidir⁴⁵⁵.

Örneğin alacağını zamanında tahsil edememekten ötürü, başkasına olan borcunu ödemek için daha yüksek oranda faizle borç aldığını, alacaklı olduğu parayı zamanında alsa idi yabancı para ile ödemek durumunda olduğu borcunu, geçen süre içinde gerçekleşen bu fark sebebiyle daha yüksek kurdan ödemek zorunda kaldığını kanıtlamak durumundadır. Ülkede yaşanan ekonomik kriz sebebiyle paranın döviz karşısında hızlı değer kaybı, yüksek enflasyon gibi genel afaki ve doğrudan davacının zararını ifade etmeyen umumi ekonomik konjonktürel olgular BK'nın 105. (TBK. m. 122.) maddesinde sözü edilen munzam zararın varlığını göstermez” (KBİBB.), <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:19.02.2024

⁴⁵²Akçaal. A.g.e., s. 1083

⁴⁵³Yargıtay 15. HD., 6.12.2018 T., 2018/3765 E., 2018/4907 K.; Yargıtay 15. HD., 25.4.2018 T., 2017/2736 E.,2018/1742 K., (KBİBB.); Yargıtay 15. HD., 28.11.2018 T., 2018/3499 E., 2018/4739 K., (KBİBB.), <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:19.02.2024

⁴⁵⁴ Yargıtay 13.HD, 16.05.2002 T., 2001/10695 E., 2002/5690 K."...Munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır...Ayrı bir dava ile on yıllık zaman aşımı süresi içinde her zaman istenmesi mümkündür..."; Yargıtay 11. HD, 7.4.1997 T., 496/2473 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:09.03.2024

⁴⁵⁵Çetin Arslan/ Mustafa Kırmızı: a.g.e., s. 909; Yargıtay 11. HD., 22.5.1997 T., 4194/3678 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:09.03.2024

G. Tazminat Davasında Müteselsil Sorumluluk

Müteselsil sorumluluk, müteselsil sorumlulukta dış ve iç ilişki, müteselsil borçluluk ve alacaklılığa ilişkin hükümler TBK m. 60 ve 61. maddeler⁴⁵⁶ ve 162 ve 169. maddeler arasında düzenlenmiştir. Müteselsil sorumluluk, zarar verici olay sonucunda ortaya çıkan zarardan birden fazla kişinin sorumlu olması halidir. Dolayısıyla birden fazla kişinin aynı zarardan ötürü birlikte sorumlu olduğu anlamına gelmektedir⁴⁵⁷. Zarar veren ile zarar gören arasındaki ilişki dış ilişkidir. Zarardan sorumlu olan kişiler arasındaki ilişki ise iç ilişkidir. Dış ilişki zarar görenin açacağı tazminat davasında iç ilişki ise zarar veren kişilerin kendi aralarındaki rücu ilişkisinde önem arz etmektedir⁴⁵⁸.

Birden fazla kişinin bir olaydan ötürü sorumluluğunu düzenleyen üç görüş mevcuttur. Bunlardan ilki sorumlulukların paylaşılmasıdır. Buna göre herkes kendi zararı oranında sorumlu olacaktır. İkinci görüş ise sorumlulukların toplanmasıdır. Buna göre zarar verenler zararın tamamından sorumludurlar. Zarar gören tüm zarar verenlerden zararın talep edebilir. Sorumlulukların toplanmasında en dikkat çekici nokta; zararın bir kişiden tazmin edilmiş olması diğer zarar verenlerin sorumluluğunu ortadan kaldırmamasıdır. Dolayısıyla zarar birden fazla sayıda tazmin edilebilir. Üçüncü ve hukukumuzda hakim olan görüş ise sorumlulukların yarışması halidir. Bu görüşün adı aynı zamanda müteselsil sorumluluktur. Buna göre zarar verenler zararın tamamından diğer zarar verenlerle birlikte sorumludurlar. Zararın herhangi biri tarafından tazmin edilmiş olması diğer zarar verenlerin sorumluluğunu ortadan kaldıracaktır. Dolayısıyla zarar sadece bir kez tazmin edilir ve böylelikle zarar görenin haksız zenginleşmesinin önüne geçilmiş olur⁴⁵⁹.

⁴⁵⁶ TBK m. 61: “Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.”

TBK m. 62 : “Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaşılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur. Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rücu hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur”

⁴⁵⁷ Antalya, a.g.e., s. 646; Eren, a.g.e., s. 832-833; Sami Narter: Uygulamada manevi tazminat, Ankara, 2022, Adalet, s. 130

⁴⁵⁸ Antalya, a.g.e., s. 647

⁴⁵⁹ Eren, a.g.e., s. 832

Müteselsil sorumluluk üç sebepten kaynaklanmaktadır. Bu sebeplerden ilki; birden fazla kişinin davranışının bir araya gelerek bir zararlı sonucu doğurması halidir. İkincisi ise hukuki olarak tek bir sebepten ötürü zararın ortaya çıkması halidir. Fakat buradaki sorumluluk kanundan kaynaklanmakta ve sorumluluk birden fazla kişiye yüklenmektedir. Üçüncü ve son sebepte de yine ortaya çıkan zararın sebebi tektir. Fakat burada hem haksız fiil hem de kanundan kaynaklanan sorumluluk birlikte yer almaktadır. Buna örnek olarak trafik kazası sonrası ortaya çıkan zarardan sorumluluk gösterilebilir. Burada zarar gören zararını hem zarar veren kişiden hem de zarar veren kişinin sigorta şirketinden talep edebilecektir⁴⁶⁰.

Müteselsil sorumluluk maddi ve manevi tazminat davalarında söz konusu olabilir. Deprem sebebiyle ortaya çıkan zararlardan somut vakıanın niteliğine göre bir kişi sorumlu olabileceği gibi birden fazla kişi de sorumlu olabilecektir. Bir binanın yıkılmasına sadece taşıyıcı kolonların kesilmesi sebep olabileceği gibi kolonların kesilmesi ile birlikte binanın yapımında kalitesiz ve sarsıntılara karşı dirençsiz ve mevzuata aykırı beton ve demirin kullanılması sebep olmuş olabilir. İlk ihtimalde sorumluluk sadece kolonu kesen kişiye ait iken ikinci ihtimalde kolonu kesen ile birlikte yapı denetim kuruluşu, yapı maliki ve yüklenicinin de sorumluluğu gündeme gelecektir. Çünkü beton ve demirin denetimini yapı denetim kuruluşu yapmaktadır. Bu denetim üzerine yüklenici binanın yapımına devam etmektedir. Son olarak da yapı maliki, yapıdaki bozukluk ve bakımdaki eksiklikten doğan ödevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla verilen örnekteki gibi deprem zararlarından müteselsil sorumluluk doğabilmektedir. Burada kolonun kesilmesi kusur sorumluluğunu doğuran haksız fiildir. Aynı zamanda yapı malikinin bakım eksikliğini de ortaya çıkarmaktadır. Sadece taşıyıcı kolonun kesilmesi dahi iki kişinin; kolonu kesen kişi ve yapı malikinin sorumluluğunu doğurmaktadır. Bu tek bir hukuki sebep olmakla birlikte kanundan ve haksız fiilden kaynaklanan sorumluluk halidir. Taşıyıcı kolonun kesilmesi ile birlikte mevzuata uygun olmayan malzemenin kullanılmış olması sebeplerinin birleşerek zararı ortaya çıkarması ise birden fazla kişinin davranışının bir araya gelerek bir zararlı sonucu doğurması halidir.

⁴⁶⁰ Eren, a.g.e., 831-832

Zarar gören depremzede tazminat davasını kolonu kesen kişi ile birlikte yapı denetim kuruluşu, yapı maliki ve yükleniciye karşı yöneltebilir. Zarar gören zararını en çabuk giderebileceği ve tahsil kabiliyeti yüksek olan kişi kim ise tazminat davasını sadece ona karşı da açabilecektir. Zararı gideren kişi diğer sorululara rücu edebilecektir. Somut olayın şartlarına göre eseri yapan yüklenici ile bir kısmını veya tamamının yapımını devrettiği alt yüklenici ile birlikte birlikte sorumlu olabilecektir. Deprem sonucunda ortaya çıkan zarar alt yükleniciye yüklenebiliyorsa bu durumda işin yapımını ona devreden yüklenici de müteselsilen sorumlu olacaktır.

H. Tazminat Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Bir olayın hukuki uyuşmazlığa sebep olması halinde, çözümlenmesinin medeni yargı içinde olması gerektiğinin tespiti halinde, uyuşmazlığın hangi mahkeme ve hangi yerdeki mahkeme tarafından giderilmesi ve çözüme kavuşturulması gerektiğinin tespiti gerekir. Hangi mahkeme sorusunun cevabı görevli mahkemeyi, hangi yer mahkemesi sorusunun cevabı ise yetkili mahkemeyi işaret etmektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 1'e göre "Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindedir"⁴⁶¹. Görev kurallarının kamu düzeninden olmasının yanında aynı zamanda dava şartı da olması sebebiyle, taraflar tasarrufta bulunarak değişiklik yapamazlar. Hâkim, görev kurallarına re'sen dikkat etmek zorundadır. Bu şartları dikkate alarak malvarlığı ve şahıs varlığı haklarının haksız fiil neticesinde ihlal edilmesi sebebiyle açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında görevli mahkemenin belirlenmesi önem arz etmektedir⁴⁶². Malvarlığı ve şahıs varlığının ihlali sebebiyle açılacak tazminat davalarında görevli mahkemeler HMK m. 2'de belirlenmiştir⁴⁶³. Buna göre görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir⁴⁶⁴.

⁴⁶¹ HMK m. 1 "Mahkemelerin görevi, ancak kanunla düzenlenir. Göreve ilişkin kurallar, kamu düzenindedir.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:17.10.2023

⁴⁶²Fatma Nur Tekçe: "Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Y: 2016 C: 22 Sayı: 3, s. 2631

⁴⁶³ HMK m. 2/1 "Dava konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarla, şahıs varlığına ilişkin davalarda görevli mahkeme, aksine bir düzenleme bulunmadıkça asliye hukuk mahkemesidir.", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

⁴⁶⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes, a.g.e., s. 60-62

Yetkili mahkeme genel olarak, HMK'nın 6. maddesinin birinci fıkrasında düzenlendiği üzere davalının yerleşim yeri mahkemesidir. Bu genel yetkili mahkemedir. Mahkemelerin yetkisine ilişkin genel kurala ek olarak veya yeni bir kural ile ayrıca bir yetki kuralı düzenlenebilir. Genel yetki kuralının haricinde düzenlenen yetki kurallarına özel yetki kuralı denilmektedir. Özel yetki kuralları da ikiye ayrılmaktadır. Düzenlemeye göre değişiklik arz eden bu kurallar kesin yetki kuralları ve kesin olmayan yetki kuralı şeklinde iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Kanun hükmü kesin ve emredici biçimde düzenlenip uyuşmazlığın başka bir mahkemede de çözülmesini engellemiş ise buna kesin yetki kuralı denir⁴⁶⁵. Fakat kanun hükmünden uyuşmazlığın çözüleceği yer mahkemesi kesin ve net bir şekilde belli değilse bu durumda kesin olmayan yetki kuralları geçerlidir⁴⁶⁶. Kesin olmayan yetki kuralının geçerli olduğu hallerde davacının, davasını açabileceği yerler açısından seçimlik hakkı bulunmaktadır⁴⁶⁷.

Haksız fiilden kaynaklanan davalarda özel yetki kuralları geçerlidir. Haksız fiilden doğan davaların açılacağı yer mahkemeleri bakımından HMK m. 6'ya göre kapsamı genişletilmiştir. HMK m. 16 uyarınca, "Haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir"⁴⁶⁸. Bu hükme göre kişilik haklarına karşı gerçekleştirilen haksız fiil sebebiyle ikame edilecek davalarda davacının ikamet adresi ve hukuka aykırı davranışın gerçekleştiği yer özel yetkili mahkemelerdir. Yargıtayın kabulü ve uygulaması da bu doğrultudadır⁴⁶⁹.

Haksız fiil kapsamında yükleniciye, yapı malikine, yapı denetim firmasına, denetleyici mimara, mühendise veya diğer kişilere karşı açılacak tazminat davaları; depremin olduğu yerdeki, deprem zararı başka yerde ortaya çıkmışsa veya çıkma

⁴⁶⁵ Dilek Karademir Aydemir: Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi, Ankara 2019, s. 99

⁴⁶⁶ Topuz, Gökçen: Tüketici Mahkemeleri. Ankara, 2018, S. 164

⁴⁶⁷ Hakan Albayrak / Tahsin Mavzer: "Haksız Fiilden Doğan Davalarda Ortak Yetkili Mahkeme Sorunu", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.27, S.2, 2019, s.282

⁴⁶⁸ HMK m. 16 "*Haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.*", <https://www.mevzuat.gov.tr/>, Erişim Tarihi:15.10.2023

⁴⁶⁹ Yargıtay 4. HD., 05.12.2011 T., 2011/10850 E., 2011/12934 K.; Yargıtay 3. HD., 01.06.2006 T., 2006/5433 E., 2006/6895 K.; Yargıtay 4. HD, 20.10. 2014 T., 2014/11465 E., 2014/13422 K., Yargıtay 4. HD, 03.02.2011 T., 2011/978 E., 2011/1018 K., Yargıtay 3. HD, 06.10.2008 T., 2008/10398 E., 2008/15892 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

ihtimali olan yerdeki, davacının ve davalının yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesinde açılabilir.

V. Deprem Zararları Sebebiyle Açılacak Tazminat Davalarında Sorumlu Olanlar

A. Yüklenicinin (Adam Çalıştıranın) Tazminat Sorumluluğu

Tazminat hukukunun temel amacı, zarar görenin malvarlığında veya şahıs varlığında meydana gelen eksilmenin bu zarardan sorumlu olan zarar veren tarafından telafi edilmesidir. Kural olarak tazminatın en üst limitini zararın miktarı oluşturmaktadır⁴⁷⁰. Bu sebeple, mahkeme zarar miktarını aşan ve zarar görenin zenginleşmesine sebep olacak düzeyde bir tazminat miktarına hükmedemez⁴⁷¹. Meydana gelen zarardan kimin sorumlu olduğunun tespiti, açılacak tazminat davaları açısından önem taşımaktadır. Hukuk mahkemelerinde açılacak tazminat davaları, genel olarak TBK ile HMK hükümleri kapsamında yürütülecektir.

Deprem sonucu meydana gelen kayıp ve zararların tazmini için hukuka aykırı fiilleriyle zarara neden olan yükleniciye karşı maddi ve manevi tazminat davası açılabilir. Depremde zarar gören ve zarara yol açan işyeri ve konut gibi yapıların teknik, bilimsel ve hukuki gerekliliklere aykırı yapılmış olması ve yapıların bu nedenle hasar görmesi ve zarara yol açması durumunda, yapımı üstlenen yüklenici, hukuka aykırı fiilleri nedeniyle yapının zarar görmesi ya da zarara sebep olması durumunda meydana gelen zarardan sorumlu olacaktır. Yüklenicinin hem sözleşme kapsamında hem de sözleşme dışı sorumluluğu bulunmaktadır. Yüklenici, hem kusuruyla sebep olduğu zararlardan ötürü kusur sorumluluğu kapsamında hem de adam çalıştıranın sorumluluğu sebebiyle kusursuz sorumluluk kapsamında sorumlu tutulabilecektir⁴⁷². Yüklenicinin ayıplı yapımdan haksız fiil sorumluluğu, sadece ilgili eser sözleşmesinin tarafı olmayan üçüncü kişiler açısından değil, sözleşmenin karşı tarafı olan iş sahibi açısından da geçerlidir. Deprem sonucunda bir zarar ortaya çıkmış olmasına rağmen,

⁴⁷⁰ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 533; Eren, a.g.e., s. 873

⁴⁷¹ Ercevağır, a.g.e., s. 209, Kayıhan/Ünlütepe s. 265

⁴⁷² Tandoğan: Türk Mesuliyet Hukuku, s. 108

inşa sürecinde bilimsel ve hukuki gerekliliklere uyulması durumunda haksız fiil şartları gerçekleşmediğinden herhangi bir sorumluluk söz konusu olmayacaktır.

Yüklenici, eserin yapılmasını kendisine bağlı işçiler veya alt yüklenici (taşeron şirketler) aracılığıyla gerçekleştirir. Yüklenici genellikle işçi çalıştırmak suretiyle yapı eserini meydana getirir. Bu durumda yüklenici adam çalıştıran konumundadır. Yükleniciye bağlı olarak çalışan kişilerin haksız fiili neticesinde depremle birlikte yapıda ortaya çıkan zarardan yüklenici, TBK'nın 66. maddesi hükmü gereğince adam çalıştıranın sorumluluğu kapsamında sorumlu olacaktır. Yüklenicinin fen ve tekniğe uygun yapmadığı binanın, depremde zarar görmesi sebebiyle sorumluluğu gündeme gelecektir. Burada yüklenicinin sorumluluğunun asıl kaynağı; binayı yaparken gerekli özeni göstermemesi veya ruhsata aykırı şekilde inşa etmesidir. Yüklenicinin sorumluluğu; kullanılan malzemenin uygun olmaması, statığın hesaplanmaması, plan ve projenin uygun olarak çizilmemesi gibi eksik veya hatalı işlemlerden doğmaktadır. Bu kapsamda yükleniciler; kolon ve kirişlerin bağlantısında sorun olması, demirlerin bağlanmaması, düşük kalitede beton kullanılması, deniz kumu kullanılması, dere yatağına bina yapılması ya da ucuz işçilik gibi sebeplerle meydana gelecek tüm hasarlardan sorumlu olacaktır. Yüklenici TBK'nın 66. Maddesinin 2. Fıkrası gereğince” Adam çalıştıran, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz”⁴⁷³.

Asıl yüklenici ile alt yüklenici arasında bir sözleşme ilişkisi mevcuttur. Asıl yüklenici iş sahibinden aldığı işi sözleşme ile alt yükleniciye devreder. Ancak iş sahibi ile alt yüklenici arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut değildir. Dolayısıyla alt yüklenici iş sahibi ve üçüncü kişilere karşı şartları gerçekleşmişse haksız fiil kapsamında kusuruyla verdiği zararlardan sorumlu olacaktır⁴⁷⁴. Diğer bir anlatımla yapı eserinin bir kısmını veya tamamını inşa eden alt yüklenici olan taşeron şirketin, haksız fiil

⁴⁷³Defne Deniz: “Adam Çalıştıranın Sorumluluğu Bakımından Nedensellik Bağı Unsuru”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y: 2021, Cilt: 18, Sayı: 2, s. 1157

⁴⁷⁴ İ. Kaplan: “İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri”, 2019, Ankara, s. 78

oluşturan davranışlarından dolayı ortaya bir zarar çıkmışsa; iş sahibi veya diğer zarar görenlerin tazminat talebi ve dava hakkı bulunmaktadır⁴⁷⁵.

Türk Borçlar Kanunu'nun 56. maddesi çerçevesinde, deprem sonucunda bedensel bütünlüğü zedelenenler ile ağır bedensel zarara uğrayan ya da ölen kişilerin yakınları, yüklenicilerin hukuka aykırı ve kusurlu fiilleriyle buna sebep oldukları zarar için manevi tazminat talep edebileceklerdir. Deprem nedeniyle meydana gelen kayıp ve zararlardan dolayı ölen ya da ağır bedensel zarar görenlerin yakınları, ölenin desteğinden yoksun kalan kişiler, yaralananlar, malvarlıkları zarara uğrayan ve maddi kayıp yaşayanlar tazminat talebinde bulunma hakkına sahiptir. Bu kişiler ölüm halinde TBK m. 53'e göre; "Ölüm hâlinde uğranılan zararlar özellikle şunlardır: 1. Cenaze giderleri. 2. Ölüm hemen gerçekleşmemişse tedavi giderleri ile çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 3. Ölenin desteğinden yoksun kalan kişilerin bu sebeple uğradıkları kayıplar." ; bedensel zararlarda ise TBK m. 54'e göre "Bedensel zararlar özellikle şunlardır: 1. Tedavi giderleri. 2. Kazanç kaybı. 3. Çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesinden doğan kayıplar. 4. Ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayıplar."ı talep edebilirler.

Yüklenici, bina veya bağımsız bölüm sahibine ya da depremden zarar gören 3. kişilere karşı sorumludur. Yüklenici bu sorumluluktan ancak illiyet bağıını kesen bir sebepten ötürü kurtulabilir. Buna örnek olarak; binanın yüklenici tarafından yapıлып teslim edilmesinden sonra, zemin katta mobilya mağazası olan bağımsız bölüm sahibinin, mobilyaları daha rahat yerleştirebilme adına kolonları kesmesi sonucu depremde binanın hiçbir dayanıklılık göstermeden yıkılmasını gösterebiliriz. Burada mobilya dükkanı sahibi kolonları kendisi kesmemiş olsaydı bile binanın fen ve tekniğe uyum yapılmadığı sebebiyle zaten yıkılacağı ve yüklenicinin sorumlu tutulması gerektiği gerekçesine dayanarak sorumluluktan kurtulamaz. Mobilya dükkanı sahibinin kolonları kesmesi 3. kişinin ağır kusuru niteliğinde illiyet bağıını kesen bir fiil olup yüklenicinin sorumluluğunu kaldırmaktadır.

Yüklenici tarafından yapılan binanın hasar görmesi ya da yıkılması hâlinde zamanaşımı, yapı kullanma izninin alındığı tarihten değil; depremden dolayı hasar

⁴⁷⁵ Pakize Ezgi Akbulut "Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu." İÜHFD, 11.1 (2020): 85-99, s. 96

görme tarihinden itibaren başlayacaktır⁴⁷⁶. Çünkü, netice ile hareketin birbirinden ayrılabilirdiği hallerde zamanaşımı süresi, neticenin oluşması ile işlemeye başlar⁴⁷⁷. Deprem zararlarında zarar tarihi olarak depremin meydana geldiği tarih kabul edilmektedir. Dolayısıyla zamanaşımı süresi deprem tarihinden itibaren başlayacaktır.

Yüklenicinin, zarar görenin zararını giderdikten sonra diğer sorumlulara karşı rücu hakkı bulunmaktadır. Örneğin yapı denetim kuruluşu ve yardımcı elemanlarının küçük sarsıntılara dahi dayanıklı olmayan demirin, olası depreme dayanıklı olduğu raporunu vermesi üzerine yüklenicinin işçileri yapıya devam etmiş olabilirler. Bu durumda yapı denetim kuruluşu ve diğer yardımcı elemanlar ortaya çıkan zararlardan sorumludur ve yüklenicinin rücu hakkı bulunmaktadır. Yükleniciye karşı açılacak maddi ve manevi tazminat ve rücu davalarında genel zamanaşımı süreleri geçerlidir.

B. Yapı Malikinin Tazminat Sorumluluğu

Yapı malikinin sorumluluğu kapsamında tazminatın belirlenebilmesi için önemli olan hususlar; zararın ne surette vuku bulduğu ve hangi tür zararların ortaya çıktığıdır. Tazminat belirlenirken TBK m. 51, 52 ve 55 hükmü kapsamında değerlendirme yapılması gerekir. Deprem sebebiyle yapı eseri malikinin tazminat sorumluluğu kapsamında ortaya çıkan zararlar maddi zararlar ile manevî zararlardır. Ölüm veya bedensel zararın ortaya çıkması durumunda maddi tazminat TBK 53. ve 54. maddeleri kapsamında; manevi tazminat ise TBK 56. ve 58. madde kapsamında talep edilebilir. Zarardan sorumlu kişi ya da kişilerin birden fazla sorumluluk sebebi bulunmakta ise bu durumda TBK m. 60'ta düzenlenen sebeplerin yarışması ilkesi uygulanacaktır. Ortaya çıkan zarar sebebiyle sorumlu kişiler birden fazla ise TBK m. 61 ve 62. maddede düzenlenen müteselsil sorumluluk hükümleri uygulanacaktır.

Türk Borçlar Kanunu'nun maddi tazminat hükümlerine göre bedensel zarar görenin failden isteyebileceği maddi tazminatlar 53. ve 54. maddeye göre tespit

⁴⁷⁶ Yargıtay HGK, 4.6.2003 T., 2003/4-400 E., 2003/393 K.; Yargıtay 4. HD., 11.12.2001 T., 2002/12847 E., 2001/12825 K.; Yargıtay 4. HD., 18.12.2002 T., 2002/13842 E., 2002/14290 K.; Yargıtay 4HD., 30.6.2004 T., 2004/2110 E., 2004/8595 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 05.10.2023

⁴⁷⁷ Yargıtay'a göre salt hukuka aykırı fiilin işlenmiş olması, sorumluluk kapsamında zamanaşımı süresini başlatmaz. Yargıtay 4. HD, E. 4407, K. 5411, 28.04.2003; Yargıtay 4.HD, E. 2004/7039, K. 2005/746, 03.02.2005, <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:25.12.2023

edilecektir.⁴⁷⁸ Deprem sebebiyle malikin sorumluluğunu doğuran zararlardan birisi de malvarlığında meydana gelen maddi zararlardır. Depremzede, maddi zarar kapsamında; uğradığı fiili zararlar ile birlikte yoksun kaldığı kârı da talep edebilir. Örneğin, depremzede sahibi olduğu bağımsız bölümün depremde yıkılması ya da ağır hasar görmesi sebebiyle tazminat talep edebilecekken bunun yanında dairesinin kiralanamaması sebebiyle ortaya çıkan yoksun kalınan karını da talep edebilecektir. Bu durumda zarar gören depremzede hem malvarlığının bizzat zarara uğraması sebebiyle fiili zararının hem de kiralanamaması nedeniyle meydana gelen mahrum kalınan gelirinin tazminini talep edebilecektir.⁴⁷⁹

Mala verilen zararlar bina gibi taşınmaz bir malvarlığı aleyhinde olabileceği gibi, taşınır bir malarlığına yönelik de olabilir. Örneğin arabası, deprem sebebiyle yıkılan bir binanın altında kalan kişinin zararı böyledir. Böyle bir durumda eğer ki bina, deprem sonucunda yıkılmış ancak yapım bozukluğu veyahut bakım eksikliği olmasaydı yıkılmayacaktı denilebiliyorsa yapı maliki, arabası bina altında kalan kişiye karşı da sorumludur. Deprem sebebiyle yıkılan veya yan yatan taşınmaz, başka bir taşınmaza da zarar verebilir. Bu zarar esasen komşu taşınmaz mallardan birisinin bünyesinde oluşacaktır. Komşu taşınmaza zarar verilmesi halinde eğer ki şartları mevcut ise TMK'nın 730. maddesinde düzenlenen taşınmaz malikinin sorumluluğu gündeme gelecektir⁴⁸⁰. Ancak bu gibi bir durumda zarar gören depremzedenin, zararını tazmin edebilme açısından komşu taşınmazın malikinin sorumluluğu yerine yapı malikinin sorumluluğu kapsamında tazminat talep etmesi daha makul olacaktır. Çünkü yapı malikinin sorumluluğu kurtuluş kanıtı getirilemeyen bir sorumluluk olduğu için zarar görenin tazminata ulaşabilmesi daha kolay olacaktır.

Türk Borçlar Kanunu m. 69 kapsamında sorumlu kişiler, maddi zararın yanında manevi zararları da gidermekle yükümlüdür. Yapı malikinin yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle sorumluluğu halinde hem TBK m. 56 hükmü kapsamında hem de TBK m. 58 hükmü kapsamında manevi tazminat talep edilebilecektir. TBK m. 56'da kusur şartı belirtilmemiş fakat somut olayda kusur sorumluluğu mevcut ise

⁴⁷⁸ Karaçay, a.g.e., s. 137

⁴⁷⁹ Eren, a.g.e., ss. 548-550

⁴⁸⁰ Eren, a.g.e., s. 684 vd.

kusur şartı aranacaktır. Deprem sonucunda, bina veya diğer yapı eserlerinin verdiği zararlar genellikle ölüm veya bedensel zarar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Maddi tazminat talebi halinde kusur aranmadığı gibi ölüm ve bedensel zararlar sebebiyle talep edilecek manevi tazminatlarda da kusur şartı aranmamaktadır. Deprem sonrasında bina veya diğer yapı eserlerinin hasar görmesiyle zarara uğrayanlar veya bu kişilerin yakınları TBK m. 56 kapsamında manevi tazminat talep edebilecektir⁴⁸¹. Yargıtay'ın kabulü de bu şekildedir⁴⁸².

Türk Borçlar Kanunu'nun 58'inci hükmü gereğince kişilik haklarının zarara uğraması durumunda manevi tazminat talep edilebilecektir. Söz konusu maddede kusur şartı aranmaktadır. Kusur şartının aranmaması, kanunla düzenlenmiş hallerde geçerlidir. Yani manevi tazminata hükmedilebilmesi için zarar veren kusursuz sorumluluğu kapsamında da ortaya çıkan zararı gidermekle sorumludur. Deprem sebebiyle kişilik haklarının zarar görmesine neden olan yapı maliki, intifa ve oturma hakkı sahipleri ortaya çıkan zarar sebebiyle zarar görene manevi tazminat ödemek zorunda kalacaklardır. Örneğin depremde bir evin yıkılması sonucu yaşadığı yüksek derecede korku ve devamında psikolojisinin bozulması sebebiyle kişinin manevi tazminat talep etmesi mümkündür⁴⁸³. Burada yıkılan binanın maliki kusurunun olmadığı ve dolayısıyla tazminat yükümlülüğünün bulunmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulamayacaktır.

Deprem sebebiyle yapı eserinin yapımındaki bozukluk veya bakımındaki eksiklik kişide sürekli bir hastalığa sebep olması da ihtimal dahilindedir. Örneğin deprem sonrası çok sayıda insanın yer değiştirdiği, aşırı kalabalık olabilen konteyner kentlerde yaşam çok zor altında devam etmektedir. Bu gibi yerlerde su veya besinlerle,

⁴⁸¹ Eren, a.g.e., s. 814

⁴⁸²“İstihdam edenin sorumluluğu, gibi kusur aranmayan sorumluluk hallerinde, maddi tazminata hükmedebilmek için kusur şart olmadığı gibi, bu durumlarda ölüm veya cismani zarar vuku bulmuşsa ayrıca manevi tazminat istenebilmesi için de yine kusurun mevcudiyeti şart değildir. İstihdam edenin manevi tazminatla sorumlu tutulabilmesi için ne kendisinin, ne de müstahdeminin kusurunun şart değildir. Hakim illiyet münasebeti bulunmak kaydıyla özel hal ve şartları takdir ederek manevi tazminata hükmedebilir, varsa, müstahdem in veya istihdam edenin yahut her ikisinin kusurunun ve ölenin veya cismani zarara uğrayanın birlikte sebebiyet verme nispetinin yahut müterafik kusurunun özel hal ve şartlar içinde takdir edilmesi gerekir.” Yargıtay İBK 22.06.1966 T. 1966/7 E., 1966/7 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:10.11.2023

⁴⁸³ Eren, a.g.e., s. 820; Erlüle, a.g.e., Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat, s. 151

solunum yollarıyla ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar gibi birçok enfeksiyon hastalığında artış görülebilir. Bunların yanında stres bozukluğu, kaygı gibi psikolojik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu hallerde zarar gören depremzede, TBK'nın 69'uncu maddesi kapsamında yapı maliki ve diğer sorumlu kişilerden manevi zararının tazminini talep ve dava yoluna başvurabilir. TBK m. 51 "Hâkim, tazminatın kapsamını ve ödenme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirler." şeklindedir. Ancak bir kusursuz sorumluluk hali olarak TBK m. 69'da düzenlenen yapı malikinin sorumluluğunda, sorumluluğun doğabilmesi için kusur aranmamaktadır. Dolayısıyla, yapı malikinin sorumluluğu kapsamında manevi tazminat belirlenirken kural olarak kusurun ağırlığının bir önemi bulunmamaktadır. Hakim, kusur şartı bulunmazken kusurun ağırlığı konusunda bir değerlendirme yaparak tazminatın miktarını azaltamaz. Ancak yapı malikinin, zararın meydana gelmesinde ayrıca kusurunun bulunması halinde işleyiş değişecektir. Kusursuz sorumluluğa sahip olan yapı malikinin ortaya çıkan zararda kusuru da bulunmakta ise, hakim zarar görene ödenecek tazminat miktarını artırabilecektir. Bu gibi durumlarda yani kusursuz sorumluluğa sahip olan kişinin somut olay bakımından ayrıca kusurunun da bulunmasına ek kusur denilmektedir⁴⁸⁴. Ancak malikin kusurlu olduğu haller de dahil olmak üzere zarar görene ödenmesine karar verilecek manevi tazminat miktarı, gerçek zararı aşmayan bir miktar olmak zorundadır. Zira tazminat zarar görenin zenginleşmesi veya zarar verenin cezalandırılması aracı haline gelmemelidir⁴⁸⁵.

Türk Borçlar Kanunu m. 52'de tazminattan indirim yapılabilecek haller düzenlenmiştir. Buna göre "Zarar gören, zararı doğuran fiile razı olmuş veya zararın doğmasında ya da artmasında etkili olmuş yahut tazminat yükümlüsünün durumunu ağırlaştırmış ise hâkim, tazminatı indirebilir veya tamamen kaldırabilir." Bu maddeye göre ortaya çıkan zarar bakımından yapı maliki ile zarar görenin eylemleri karşılıklı değerlendirilerek, oluşan şartlara göre tazminat belirlenecek ve gerekirse indirim yapılacaktır⁴⁸⁶. Kural olarak zararı veren yapı maliki, ortaya çıkan zarardan sorumludur. Ancak zarar gören, ortaya çıkan zararın artmasına neden olmuşsa, bu

⁴⁸⁴ Antalya, a.g.e., s. 336; Türkdöğän, a.g.e., s. 159

⁴⁸⁵ Karaçay, a.g.e., s. 143

⁴⁸⁶ Antalya, a.g.e., s. 560

durumda yapı malikinin zararın tamamını gidermesi hakkaniyete aykırı olacaktır. Bu sebeple, zararın ortaya çıkmasında kendi kusuru da bulunan zarar görenin zararının tamamı, yapı maliki tarafından karşılanmayacak ve kusurlu zarar gören, zararın kendi kusurunun karşılığı olan kısmına katlanmak zorunda kalacaktır. Zarar görenin kusuru yoğunluk itibariyle ağır nitelikte değil ise ortaya çıkan zarar sebebiyle belirlenen tazminatın indirilmesi gündeme gelebilecektir. Eğer zarar görenin kusuru ağır ve illiyet bağıni kesebilecek nitelikte ise bu durumda yapı malikinin tazminat sorumluluğu tamamen ortadan kalkacaktır. Ayrıca TBK m. 52 hükmü gereği zarar gören tarafından yapı eserinin yapımındaki bozukluğun veya bakımındaki eksikliğinin bilinmesi de tazminatta indirim sebebi olacaktır⁴⁸⁷.

Hakimin tazminat davasında takdir yetkisinin geniş olması, hiçbir hususla bağı olmaması anlamına gelmemelidir. Zarar görenin kusuru hususunda takdir hakkı kullanılırken, bina veya yapı eserindeki ayıp ve yapı malikinin eylemi ile zarar görenin kusuru arasında bir denge kurularak, bu dengeye göre hükmedilecek tazminatın indirilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması konusu belirlenmelidir. Yapı malikinin, ortaya çıkan zarar sebebiyle ödemesi gereken tazminat miktarı, maliki yoksulluğa düşürecek ise bu gibi durumlarda da hakim takdir hakkı kapsamında tazminatı indirebilecektir. Bu hüküm, tazminat miktarı belirlenirken hakkaniyete göre karar verilerek zarar görenin zenginleşmesinin engellenmesi ile eşdeğer nitelikte olup zarar veren ile zarar gören arasındaki dengenin bozulmaması amaçlanmıştır⁴⁸⁸.

Yapı malikinin sorumluluğu kapsamında zarar görenin zararını gidereceği tazminatın biçimini hakim, TBK m.51 ve 52 hükmü gereğince zararın şekline ve zarar veren ile zarar görenin ekonomik ve sosyal şartlarına göre belirleyecektir. Buna göre hâkim; eğer ki zararın aynen giderilmesi mümkün ise zarar gören eşyanın eski haline getirilmesine ya da aynının verilmesine karar verebilecektir. Aynen ifa mümkün değilse hakim, nakdi tazminata yani para ödenmesine de karar verebilecektir. Deprem sonucunda binanın yıkılması sebebiyle kullanılamaz hale gelen otomobilin aynısının teslimine karar verilmesi aynı tazminata, kullanılamaz hale gelen otomobilin bedelinin

⁴⁸⁷ Antalya, a.g.e., s. 334

⁴⁸⁸ Karaçay, a.g.e., s. 144

ödenmesine karar verilmesi ise nakdi tazminata örnektir. Hakim, tazminatın biçimine karar verirken taleple bağılı değildir⁴⁸⁹.

Yapı malikin Türk Borçlar Kanunu'nun 69'uncu maddesinin 3'üncü fıkrasına göre rücu hakkı saklıdır. Yapı malikinin rücu hakkı farklı hukuki ilişkilerden doğabilir. Bu hukuki ilişkinin temeli bir sözleşme ilişkisi olabilir. Yüklenici, mimar ve mühendis ile yapı maliki arasındaki ilişki sözleşmeye bağılı bir ilişkidir. Sözleşmenin türü eser sözleşmesidir. Hukuki ilişkinin temeli eşya hukukuna ilişkin bir hak olabilir. Son olarak bu hukuki ilişkinin temeli haksız fiil olabilir. Yüklenici, mimar ve mühendis ile zarar gören depremzede arasında genellikle herhangi bir sözleşmesel ilişki bulunmamaktadır. Dolayısıyla burada zarar görene karşı değil, sadece malike karşı bir sorumluluk mevcuttur⁴⁹⁰. Malikin kusurlu yapım sebebiyle sorumlu olan kişilere rücu edebilmesinin kaynağı, özen gösterme yükümlülükleridir. Malike karşı hatalı tesis veya inşa sebebiyle sorumlu olanların ilki yapı denetim kuruluşu bünyesinde yapı eserinin plan ve projelerini meydana getiren ve denetleyen mimar ve mühendisler ile yapı eserini bu plan ve projelere göre inşa eden yüklenicilerdir⁴⁹¹.

Yükleniciler, eserin yapımı hususunda üzerine düşen görev ve sorumlulukları noksansız bir şekilde yerine getirmek zorundadırlar. Yüklenicinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi ve bu sebeple yapıdaki bozukluk sebebiyle bir zararın doğması halinde sorumlulukları bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda yapı maliki, zarar gören depremzedeye ödediği tazminat nedeniyle ortaya çıkan zarara kusuruyla sebep olan yüklenicilere rücu edebilecektir⁴⁹². Yapı maliki zarara sebep olan bina veya yapı eserini üçüncü bir kişiden satın almışsa, eski malik zamanında meydana gelen zararlardan da sorumlu olacağından, eski malikin kusurunun bulunması halinde ancak satış sözleşmesinden kaynaklanan ayıba karşı sorumluluk hükümleri uyarınca eski malike rücu edebilecektir⁴⁹³.

Yapı maliki, bina veya yapı eserinin yapımını yükleniciye devrettiği gibi bakım yükümlülüğünü de üçüncü kişi ya da kişilere devredebilir. Üçüncü kişiler kapıcı, bekçi

⁴⁸⁹ Karaçay, a.g.e., s. 145

⁴⁹⁰ Antalya, a.g.e., s. 335

⁴⁹¹ Antalya, a.g.e., s. 335; Eren, a.g.e., s. 679; Kılıçoğlu, a.g.e., s. 470

⁴⁹² Antalya, a.g.e., s. 335

⁴⁹³ Eren, a.g.e., s. 679, Antalya, a.g.e., s. 335

gibi sözleşme ilişkisi içerisinde olan bir kişi de olabilir⁴⁹⁴. Özellikle kiracı ile malik ve intifa hakkı sahibi arasındaki ilişki önem arz etmektedir. Bu kişilerin bazı sorumluluk ve yükümlülükleri vardır. Özellikle kiracıların bakım eksikliği yönünden bina veya yapı eseri üzerindeki bakım yükümlülüğü önem arz etmektedir. TBK m. 316'ya göre, “Kiracı, kiralananı, sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmak ve kiralananın bulunduğu taşınmazda oturan kişiler ile komşulara gerekli saygıyı göstermekle yükümlüdür“. Buna göre malik, bakım eksikliği sebebiyle ortaya çıkan zarar gidermişse, kiracıya rücu edebilecektir⁴⁹⁵. TBK m. 318 uyarınca “Kiracı, kendisinin gidermekle yükümlü olmadığı ayıpları kiraya verene gecikmeksizin bildirmekle yükümlüdür; aksi takdirde bundan doğan zarardan sorumludur”. Örneğin kiralanan evin taşıyıcı kolonunun yapım bozukluğu nedeniyle çökmek üzere olduğunun, kiracı tarafından kiraya verene bildirilmesi gerekir. Kiracı tarafından yapılması gereken bildirim yapılmaması veya geç yapılması nedeniyle deprem sonucunda ortaya bir zarar çıkmış ve TBK'nın 69'uncu maddesi kapsamında bir sorumluluk doğmuşsa, malik veya intifa hakkı sahibi TBK'nın 318'inci maddesine dayanarak kiracıya rücu edebilecektir.

Yapı eserinde oluşan zarar, üçüncü bir kişinin kusurundan doğmuşsa yapı maliki kusur sorumluluğu kapsamında üçüncü kişiye rücu edebilecektir. Bu durumda yapı maliki ortaya çıkan zararın üçüncü kişinin haksız fiili sebebiyle gerçekleştiğini ispat etmek zorundadır⁴⁹⁶. Kendisine rücu edilen haksız fiilin faili kendisine yüklenen sorumluluk kurtuluş kanıtı getirilebilen bir sorumluluk olduğu için kusurunun bulunmadığını ispat edebilirse sorumluluktan kurtulacaktır. Haksız fiili gerçekleştiren üçüncü kişinin tek başına sorumlu olup yapı malikinin sorumluluktan kurtulabileceği tek ihtimal illiyet bağının kesilmesi halidir.

Üçüncü kişinin eylemi, yapı malikinin yapım bozukluğu veya bakım eksikliği ile ortaya çıkan zarar arasındaki illiyet bağını kesebilecek nitelikte ise yapı malikinin ortaya çıkan herhangi bir sorumluluğu kalmayacaktır. Dolayısıyla da yapı malikinin haksız fiil sahibi üçüncü kişiye de rücu edemeyecektir. Kusursuz sorumlu olan yapı

⁴⁹⁴ Eren, a.g.e., s. 679

⁴⁹⁵ Kılıçoğlu, a.g.e., s. 470

⁴⁹⁶ Antalya, a.g.e., s. 336

malikinin ayrıca ek kusuru da mevcut ise deprem olayı illiyet bağımlı kesmesi halinde bile sorumlu tutulabilecektir⁴⁹⁷. Üçüncü kişinin kusurlu eylemi illiyet bağımlı kesebilecek ağırlıkta değil ise, malik ödemek zorunda olduğu tazminat sebebiyle haksız fiil sahibi üçüncü kişiye rücu edebilecektir⁴⁹⁸. Üçüncü kişinin hukuka aykırı fiili ile yapı malikinin sorumluluğunu doğuran yapım bozukluğu veya bakım eksikliği birleşerek zararı ortaya çıkarabilir. Bu gibi hallerde, üçüncü kişi ve yapı maliki müteselsilen sorumludurlar. Dolayısıyla rücu ilişkisi de müteselsil sorumluluk hükümlerine kapsamında yapılacaktır.

Zarar ani veya sürekli bir fiilden doğabilir ancak sonuç olarak zarar tektir. Sonuç olarak zararın tek olmasına zararın tekliği ilkesi denir. Buna göre, aynı eylemden doğan zarar verici sonuçlar bir bütündür. Dolayısıyla bir zaman süreci içerisinde ortaya çıkan zararların her birisinin ayrı ayrı tespiti mümkün olmayabilir. Örneğin art arda 3 büyük depremin yaşanması sonucunda oturduğu evi yıkılan kişi hangi depremin ne kadar zarar verdiğini tespit etmesi mümkün değildir. Çünkü zincirleme bir olay ve bunun neticesinde oluşan zarar vardır. Dolayısıyla burada tek bir zarardan bahsedilir ve yapı malikinden yapım bozukluğu veya bakım eksikliği sebebiyle tazminat talep edilirken üç deprem ayrı ayrı değil üçü tek bir olay süreci içerisinde değerlendirilerek sonuca gidilir.

Deprem zararları sebebiyle yapı malikinin sorumluluğu açısından talep edilebilecek tazminatların tabii olduğu zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi açısından bir özel durum mevcuttur. Özellikle ülkemizde 1999 yılında yaşanan Gölcük ve Düzce depremi sonrası açılan davalarda zamanaşımı süresinin başlangıcı hususunda binanın tamamlanıp teslim edildiği tarihten mi yoksa deprem tarihinden mi başlayacağı hususunda tartışmalar ve görüş ayrılıkları olmuş fakat Yargıtay verdiği kararlarla bu görüş ayrılıklarına son noktayı koymuştur. Yargıtay'a göre zarar, yapının kötü veya ayıplı yapıp teslim edildiği tarihte değil de deprem neticesinde ortaya çıktığı için on yıllık zamanaşımı süresinin depremle birlikte işlemeye başlayacağını kabul etmiştir⁴⁹⁹

⁴⁹⁷ Türkdoğan, a.g.e., s. 160

⁴⁹⁸ Karaçay, a.g.e., s. 150

⁴⁹⁹ Yargıtay HGK, 4.6.2003 T., 2003/4-400 E., 2003/393 K.; Yargıtay 4. HD., 11.12.2001 T., 2002/12847 E., 2001/12825 K.; Yargıtay 4. HD., 18.12.2002 T., 2002/13842 E., 2002/14290 K.; Yargıtay 4HD., 30.6.2004 T., 2004/2110 E., 2004/8595 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi: 05.10.2023

Zarar gören, kendi zararını depremin hemen sonrasında öğrenememiş de olabilir. Örneğin deprem sonucunda evinin yıkılması sebebiyle ağır yaralanan ve günlerce ağır bakım ünitesinde kalan ve bilinci kapalı olan depremzedenin zararı öğrenmesi zarar verici olayından çok sonra gerçekleşecektir. Bizce burada zamanaşımı süresi, deprem tarihinden değil bilincinin açıldığı ve sağlığına kavuştuğu ve zararı öğrendiği an başlayacaktır. Zararın ortaya çıkmasında zarardan sorumlu olan yapı maliki, intifa veya oturma hakkı sahiplerinin kusursuz sorumluluklarının haricinde, bir ek kusurları mevcut ise ve bu eylemleri hukuken suç teşkil etmekte ise ceza kanunlarında düzenlenmiş olan ve özel hukukta düzenlenen zamanaşımı süresinden daha uzun ceza zamanaşımı süresi tatbik edilecektir.

C. Yapı Denetim Kuruluşunun Tazminat Sorumluluğu

4708 sayılı YDHK kapsamında yapı denetim kuruluşlarının sorumluluğu sadece yapı hasarı ile ilgilidir. Yapı hasarı ise yapı eserinde doğan maddi bir zarardır. Kanuna göre parayla ölçülebilen maddi zararlar haricinde yapı denetim kuruluşunun herhangi bir sorumluluğu bulunmamaktadır. Yapı hasarı sebebiyle zarar gören kişiler, YDHK'ya dayanarak manevi zararlarını veya insan sağlığına gelen zararı talep edemeyeceklerdir⁵⁰⁰. Ancak genel hükümler kapsamında sorumlulukları saklıdır. Yani yapı denetim kuruluşları deprem sonucunda ortaya çıkan zararlardan TBK'nın haksız fiil hükümlerine kapsamında sorumlu tutulabileceklerdir. Yapı denetim kuruluşları ayrıca, kuruluşun yönetim organı, yönetim kurulu üyelerinin ve kuruluşu temsile yetkili kişilerin haksız fiilleri sebebiyle ortaya çıkan zararlardan da sorumludurlar⁵⁰¹.

Yapı denetim kuruluşu ile denetim yaptığı yapı eserini meydana getiren yüklenici, yüklenicinin işçisi, kiracı ya da depremde zarar gören üçüncü kişiler ile arasında herhangi bir sözleşme ilişkisi yoktur. Zarar gören üçüncü kişiler; sokaktan geçerken deprem sonucunda yıkılan binanın altında kalan kişi, binanın yan taraftaki bina üzerinde yıkılmasıyla enkaz altında kalan komşu veya herhangi bir şekilde zarar gören kişilerdir. Yapı denetim kuruluşu ile yüklenici arasında işçi işveren ilişkisi de yoktur. Dolayısıyla yapı denetim kuruluşunun sorumluluğu, haksız fiil hükümlerine dayanmaktadır. Bu nedenle, deprem sonucunda zarar gören kişi, yapı denetim

⁵⁰⁰ Kalabalık, a.g.e., s.675; Yılmaz, a.g.e., s.38.

⁵⁰¹ Yılmaz, a.g.e., s.36.

kuruluşunun denetimle ilgili kusurunu, kendi zararını ve bunlar arasındaki illiyet bağıını ispat ederek tazminat talebinde bulunabilir. Burada sadece yukarıda sayılan ve yapı denetim kuruluşu ile sözleşme ilişkisi bulunmayan kişiler değil yapı maliki de haksız fiil kapsamında tazminat davası açabilir. Tazminatın belirlenmesi; kusur oranlarına, tarafların ekonomik durumuna ve olayın özelliklerine göre hakim tarafından yapılacak ve gerekirse tazminattan indirim de yapılabilecektir⁵⁰².

Esas olarak, deprem sonucunda binanın yıkılması veya herhangi bir şekilde hasar alması veya bunların sonucunda insan sağlığının zarar görmesi hallerinde sorumluluk yükleniciye aittir. Ancak ortaya çıkan yapı hasarı bir denetim eksikliğinden kaynaklanmış ve bu hasar, yapı denetim kuruluşunun kusurlu davranışı ile gerçekleşmişse yapı denetim kuruluşu direkt olarak sorumludur. Yapı denetim kuruluşu, denetim görevini hukuk, fen ve teknik kurallara uygun yapmış ve ona izafe edilebilecek herhangi bir kusur bulunmuyor ise yapı eserindeki kusurlar sebebiyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulamayacaktır.

Yapı denetim kuruluşu ve bünyesindeki elemanlardan talep edilebilecek tazminatlar kusur sorumluluğuna dayalı tazminat talebidir. Zarar gören birden fazla sorumlunun olduğu durumlarda tazminat davası, bu kişilere karşı birlikte açılabilecektir. Örneğin yapı denetim kuruluşu ile yüklenicinin zarardan birlikte sorumlu olduğu durumlarda tazminat davası bu kişilere karşı açılabilir. Bu durumda yapı denetim kuruluşunun tazminat sorumluluğu kusuru ile orantılı olacaktır⁵⁰³. Zarardan tek başına sorumlu olsa bile bir sermaye şirketi olarak teşekkül eden yapı denetim kuruluşlarının sorumlulukları sermayeleri ile sınırlıdır⁵⁰⁴.

Yapı denetim kuruluşunun tüzel kişilik olarak, deprem sonucunda ortaya çıkan zararı tazmin etmesi halinde, kuruluş bünyesinde bulunan kişilere rücu edebileceklerdir. Kuruluşun, bünyesinde çalışan kişilere rücu edebilmesi, aralarında bulunan sözleşmeye veya direkt olarak haksız fiile dayanmaktadır. Kusuruyla zarara sebep olan mühendis, mimar, proje müellifi ve diğer kişiler kuruluş tarafından ödenen tazminatı, kuruluşa ödemek zorundadırlar. Örneğin projeyi mevzuata uygun çizmeyen

⁵⁰² Kalabalık, a.g.e., s.672.

⁵⁰³ Yargıtay, 13. HD. 25.4.2012 Tarih, 2012/7712 E., 2012/11139 K., <https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>, Erişim Tarihi:26.09.2023

⁵⁰⁴ Yılmaz, a.g.e., s. 49

ve fay hattı üzerine bina yapılmasına onay veren proje müellifi ve yardımcı kontrol elemanlarının kusurlu olduğu kesindir. Onay üzerine inşaya devam edilmesi ve binanın bu şekilde teslim edilip kullanıma başlanması sonrasında depremde hasar görmesi veya tamamen yıkılmasında kuruluş görevlilerinin ve yüklenicinin sorumlulukları bulunmaktadır. Depremde zarar görene tazminatı ödeyen kuruluş, kusuruyla zararın doğmasına neden olan yüklenici veya kuruluş bünyesinde çalışan kişilere rücu edebilir. Kuruluşun kusuru sebebiyle zarar gören kişilere tazminat ödemek zorunda kalan idare de kuruluşa rücu edebilecektir.

Yapı eserinde, hasarın doğumundan itibaren bu zarara ilişkin alacağı talep edebilme süresi, zamanaşımı süresidir⁵⁰⁵. Yapı denetim kuruluşu ile sözleşme ilişkisi içerisinde olan kişilerin, tazminat talep edebilecekleri zamanaşımı süresi YDHK'da düzenlenmiştir. Haksız fiil kapsamında deprem sebebiyle zarara uğrayanların tazminat talep edebilme zamanaşımı süresi TBK m. 72'de düzenlenen genel hüküm gereği iki ve on yıllık sürelerle tabidir. Buna göre "Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar. Ancak, tazminat ceza kanunlarının daha uzun bir zamanaşımı öngördüğü cezayı gerektiren bir fiilden doğmuşsa, bu zamanaşımı uygulanır." Yapı denetim kuruluşu ve çalışanlarının haksız fiili aynı zamanda TCK ve diğer kanunlar kapsamında suç teşkil ediyor ise bu durumda o suça ilişkin zamanaşımı süresi uygulanacaktır.

Yargıtay Gölcük ve Düzce depreminden sonraki süreçte önüne gelen davalar sonucunda içtihatlarında deprem zararlarından doğan tazminat taleplerinde zamanaşımı süresinin hasar gören yapıda hasarın gerçekleştiği andan itibaren başlayacağını kabul etmektedir. Bu içtihadı ile Yargıtay yüklenici, yapı denetim kuruluşu ve idare karşısında zayıf durumda olduğu kabul edilen zarar gören kişilerin korunmasını ve mağduriyet yaşamamalarını amaçlamıştır. Zarara kusuruyla sebep olan yapı denetim kuruluşunun sorumluluğu, yapı eserinin tamamlandığı andan itibaren değil zararın doğduğu deprem tarihinden itibaren zamanaşımına uğrayacaktır.

⁵⁰⁵ Antalya, a.g.e., s. 607; Kayar, a.g.e., s.

SONUÇ

Tez çalışmamızın konusu, haksız fiil kapsamında deprem zararlarından sorumluluktur. Haksız fiil, hukuk kurallarına aykırı bir şekilde diğer bir kişinin malvarlığı veya şahıs varlığında zararın ortaya çıkmasına sebep olan eylemdir. Deprem, yer kabuğunda meydana gelen tektonik hareketler sonucu ortaya çıkan enerji ile meydana gelen titreşim veya sarsıntılardır. Esasen yer kabuğu için küçük bir hareket ya da olağan bir durum olan deprem olayı, insanlık için büyük yıkımlara sebep olabilen bir doğa olayıdır. İnsanlık tarihine baktığımızda çok büyük yıkımlara ve ölümlere sebep olan depremler yaşanmıştır. Ülkemiz de büyük fay hatları üzerinde yer alan bir bölgededir. Ülkemizde yer alan Kuzey Anadolu, Batı Anadolu ve Doğu Anadolu Fay hattı büyük yıkımlara sebep olan birçok deprem meydana getirmiştir.

Deprem meydana gelmeden önce devlet ve vatandaş tarafından alınması gereken tedbirler bulunmaktadır. Bu tedbirler, olası deprem anında ortaya hiç zarar çıkmamasını sağlama ya da çıkacak zararı olabildiğince azaltma amacını taşırlar. Ülkemizde, 1999 Gölcük ve Düzce ve 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yaşanmasından sonra binaların; bulunduğu yerin zemin özelliklerine, fen ve tekniğe uygun olarak ve sağlam yapılması, denetimlerin gereği gibi yapılması gibi hususlar devletin ve kamuoyunun üzerine yoğunlaştığı konular olmuştur. Bu husus aynı zamanda ülkemizde yaşanan depremlerin neden yıkıcı olduğunu sorusunu da cevaplamaktadır. Deprem ve bina ve diğer yapı eseri hakkında özel nitelikte düzenlemeler büyük depremler sonrası yapılmıştır.

Deprem sonucu ortaya çıkan zararlardan sorumluluk gündeme geldiğinde karşımıza bir ya da birden çok sorumlu ve farklı hukuki ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Sorumluların en başta gelenleri; yüklenici, yapı maliki ve yapı denetim kuruluşlarıdır. Zarar gören depremzede ile zarara sebep olan taraf arasında sözleşme ilişkisi olabileceği gibi herhangi bir sözleşme ilişkisi olmayıp haksız fiil kapsamında sorumluluk da gündeme gelebilecektir. Ayrıca zarara sebep olan kimseler sözleşme ilişkisiyle birlikte haksız fiil hükümleri kapsamında da sorumlu tutulabilecektir.

Deprem sonucunda zarara uğrayan herkesin maddi ve manevi tazminat talep ve davası açma hakkı bulunmaktadır. Açılacak tazminat davalarında oluşan zararın

miktarını, zarar gören depremzede ispat edecektir. Zarar görenin uğradığı zararı ispat edememesi halinde hâkim, yaşanan depremin şiddeti, süresi ve mücbir sebep sayılıp sayılamayacağı gibi niteliklerine göre zarar miktarını belirleyerek karar verecektir. Yapı malikinin ve yüklenicinin ortaya çıkan zararda kusurunun bulunması şart olmayıp kusursuz sorumlulukları söz konusudur. Dolayısıyla yapı maliki ve yüklenici kusurunun bulunmadığını ileri sürülerek tazminat miktarından indirim talebinde bulunamamaktadır.

Ülkemizin deprem bölgesinde bulunmasından ve deprem sonucunda oluşan zararların kaynağı yapı denetim kavramının önemini daha da artırmıştır. Yapı denetimi, bina ve yapı eserinin fen ve tekniğe uygun bir şekilde ve kaliteli olarak depreme dayanıklı yapılmasını ve oluşacak zararı en aza indirmeyi sağlamak amacıyla gerçekleştirilen bir faaliyettir. Yapı denetimi, yapı denetim kuruluşları ve yardımcı elemanlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Yapı denetim kuruluşları denetim faaliyetini gerçekleştirirken mevzuata uygun hareket etmelidir. Ülkemizde yapı denetimi hakkında kanuni düzenlemeler ilk olarak 1999 Gölcük ve Düzce depremden sonra yapılmıştır. İlk olarak 595 Sayılı KHK çıkarılmış fakat daha sonra Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve kanuni düzenleme yapılmıştır. Dolayısıyla ülkemiz deprem kuşağında yer almasına rağmen, kanuni düzenlemeler ve denetimler anlamında depremin zararlarını azaltma yönünde önleyici tedbirler alınmakta geç kalınmıştır. Yapı denetiminin usulüne uygun yapılmaması ve deprem sonucunda buna bağlı olarak zararın ortaya çıkması halinde ilgili kişilerin hukuki sorumluluğu doğmaktadır. Zarar gören, yapı denetim kuruluşundan, zararının tazmin edilmesini talep edebilmektedir.

Deprem sonucunda meydana gelen zarardan birden fazla kişi müteselsil olarak sorumlu tutulabilmektedir. Müteselsil sorumluluk varsa sorumluların hepsinden tazminat talebinde bulunulabilir. Burada sorumlu şahısların tazminat miktarının ne kadarlık kısmından sorumlu olacakları sorusunun cevabı, kusurlarının ağırlığına göre değişecektir. Tazminatı ödeyen kişi, müteselsil sorumlu olanlara rücu ederek kendi zararlarını giderebilirler. Deprem sonucunda farklı türde zararlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla yapı eserlerinde meydana gelen hasarın türüne göre sorumlu kişiler ve bunların sorumluluk kapsamı da değişebilir. Bazı durumlarda

kusursuz sorumlu olan şahıslar ile kusuruyla sorumlu olanlar birlikte sorumlu olabilmektedirler. Bu gibi durumlarda zarar gören zararın en kolay giderim yolunu seçerek tazminat talebinde bulunabilir.

Deprem her ne kadar gerçekleşme ihtimali yağmur, kar, heyelan kadar fazla olmasa da ülkemizin yer aldığı coğrafyanın bir gerçeğidir. Günlük doğa olaylarına nasıl önlem alınıyor ise depreme karşı da aynı derecede önlem alınması gerekmektedir. Kanımızca, ülkemizde yaşanan depremlerin olası zararlarını azaltabilmek adına deprem sonrasında ortaya çıkan zararlar, bu zararlardan sorumluluk ve yaptırımların ayrıntılı olarak yer aldığı özel bir kanuni düzenlemeye ihtiyaç bulunmaktadır. Sadece kanuni düzenleme ile yetinmeyip deprem hakkında farkındalık oluşturmak için ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde dersler verilmelidir.

KAYNAKÇA

- Akartepe, A. Türk Borçlar Kanunu'nun Haksız Fiilden Doğan Borç İlişkileri Alanında Getirdiği Yenilikler ve Değişiklikler. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **16**, (2012)159–190.
- Akbulut, P. E. Yüklenicinin Eser Meydana Getirme Borcu. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **11**, (2020) 85–99.
- Akçaal, M. “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar” *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **11**, (2022) 1069-1099
- Akıncı, Ş. Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk Rehberi. (2023).
- Akıntürk, T. / A. K. D. *Borçlar Hukuku/Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. (Beta, 2022).
- Akkurt, S. S. Depremden Hasar Gören Binaların Sebep Olduğu Zararlardan Kaynaklanan Hukukî Sorumluluğa Genel Bakış – II – Haksız Fiil Sorumluluğu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **31**, (2023) 395–427.
- Akkurt, S. S. / E. K. / T. H. *Borçlar Hukuku*. (Seçkin, 2022).
- Akkurt, Sinan Sami *Sivil Havayolu ile Yolcu Taşımacılığında Kaynaklanan Hukuki Sorumluluk*. 2. Baskı (Seçkin, 2018)
- Albayrak, H. T. Haksız Fiilden Doğan Davalarda Ortak Yetkili Mahkeme Sorunu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **27**, (2019) 279–306.
- Antalya, G. Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması -Türk Hukukuna Manevi Zararın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **22**, (2016) 221–250.
- Antalya, O. G. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Seçkin, 2019).
- Arıkan, Ş. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*. 2. Baskı (Seçkin, 2023).
- Arslan Ç./ Mustafa Kırmızı *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar* (Seçkin,2010).
- Ayan, M. *Borçlar Hukuku (Genel Hükümler)*. (Seçkin).
- Ayan, M. *Sınırlı Ayni Haklar* (Seçkin,2017)
- Ayanoğlu, T. *Yapı Hukukunun Genel Esasları*. (Vedat Kitapçılık, 2014).
- Aydemir, Efrayil *Aşkın Zarar Sözleşmenin Uyarlanması Ceza Koşulu*. (Seçkin, 2013)

- Aydoğdu, M. N. *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Sözleşmeler Hukuku*. (Adalet, 2019).
- Aydos, O. S. *Borçlar Hukuku*. (Seçkin, 2022).
- Avcı Braun, C. Haksız fiilde bedensel zararın ispatına ve bedensel zarardan sorumluluğa ilişkin bir Yargıtay kararının değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **64**, (2015) 37–64.
- Başoğlu, B. Sözleşme Dışı Kusursuz Sorumluluk Hukuku ve Özellikle Tehlike Sorumluluğuna İlişkin Değerlendirmeler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **6**, (2015) 29–56.
- Başpınar, V. A. M. Depremden Doğan Zararların Tazmininde Zamanaşımının Başlaması ve Süresi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **57**, (2008) 95–131.
- Baysal, B. Fransız Borçlar Hukuku Reformuna İlişkin Ön Tasarıya (Avant-Projet De Réforme Du Droit Des Obligations) Genel Bir Bakış. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* **64**, (2011) 215–233.
- Bilgili, F. E. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Dora, 2021).
- Büyüksaraç, A. / S. N. / B. Ö. / A. Ö. *Deprem Bilimi*. (Gazi, 2018).
- Büyükay Yusuf. *Eser Sözleşmesi*. (Yetkin, 2019).
- Canbolat, F. /Okyar, D. Kat Maliklerinin Yapı Maliki Sıfatıyla Hukuki Sorumluluğu. *Ankara Barosu Dergisi* **81**, (2023).
- Canbolat, F./ Gönül Koşar, G: “Motorlu Aracın İşletilmesinden Doğan Hukuki Sorumlulukta “Kusur”un Önemi ve Sorumluluğa Etkisi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **2**, (2021)
- Ceylan, Ebru / Doğan, Murat/ Akipek Öcal, Şebnem / Özdemir, Hayrunnisa / Şenocak, Kemal / Cumalıoğlu, Emre / Sert Sütçü, Selin: *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. 1. Baskı (Seçkin, 2023)
- Çakırca, Seda İrem. Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (2012) 59-94
- Çelik, Ç. A. *Tazminat ve Alacaklarda Sorumluluk ve Zamanaşımı*. 3. Baskı (Seçkin, 2018).
- Doğan, M. /Köroğlu, E. Medenî Hukukçular Derneği Deprem Zararlarından Doğan Hukukî Sorumluluk Rehberi. (2023).

- Ercevahir, M. Bedensel Zarar Hâllerinde Ödenecek Tazminatın Belirlenmesinde Özel Bir İndirim Sebebi: Zarar Verenin Malî Durumunun Kötüleşmesi ve Hakkaniyet İndirimi. *İnönü Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi* **13**, (2022) 206–220.
- Eren, F. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Yetkin Basımevi, 2016).
- Erdoğan, İ.: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Gazi, 2019).
- Erdoğan, İ. Haksız Fiilde Kusurlu Sorumluluk ve Özellikle Kusur Unsuru. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **3**, (1990) 109–134.
- Ergünay, O. Ülkemizde Yapı Denetiminin Gelişimi ve 595 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Getirilen Yeni Yapı Denetim Sistemi. *Türkiye Mühendislik Haberleri* **410**, (2000) 15–17.
- Erlüle, F. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*. 2. Baskı (Seçkin, 2015).
- Dalcı Özdoğan, Nurcihan: *Müteselsil Sorumluluk* (Seçkin, 2015)
- Dinç, Y. *Miras Hukukunda Külli Halefiyet İlkesi* (Seçkin, 2021)
- Genç Arıdemir, A. Manevi Tazminatın Takas Edilip Edilemeyeceği Sorun. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* **67**, (2009) 81–95.
- Güçlü, Hasan Ali: 4078 Sayılı Kanun Çerçevesinde Yapı Denetim Kuruluşlarının Sorumluluğu, *Ankara Barosu Dergisi*, Deprem Özel Sayısı-II, **81** (2023) 1 - 22
- Güçük, Zeynep. Türk Mevzuatında Çevreyi Kirletenin Hukuki Sorumluluğu, *TBB Dergisi*, **130** (2017) 198-213
- Gümüş, M. A. *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*. (Yetkin Yayınları, 2021).
- Gümüş, S. Yüklenicilerin (Müteahhitlerin) Deprem Sebebiyle Ortaya Çıkan Maddi Zararlardan Eserin Ayıplı Olmasından Kaynaklanan Sorumluluğu. *Ankara Barosu Dergisi* **81**, (2023).
- Güneysu, Gülin. Nükleer Reaktörlerin Yol açtığı Zararlardan Doğan Hukuki Sorumluluk, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **41** (1990)
- Hatemi, H. E. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. (2015).
- Hukuk Bürosu, K. *Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde İfa İmkansızlığı-Aşırı İfa Güçlüğü-Mücbir Sebep-Kiraya Veren Teslim Borcu-Kiralananın Kullanılmaması Yargıtay Uygulaması*. (Seçkin, 2021).

- İmre, Z. Doktrinde ve Türk Hukukunda Kusursuz Mesuliyet Halleri. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* **13**, (1949) 1475–1536.
- İnan, A. N. Y. Ö. *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 4. Baskı (Seçkin, 2014).
- Kalabalık, H. *İmar Hukuku Dersleri*. 12. Baskı (Seçkin, 2023).
- Karademir Aydemir, D. *Medeni Usul Hukukunda Mahkemelerin Yetkisi*. 2. Baskı (Adalet, 2019).
- Karataş, A. E. Türk Miras Hukukunda Mirasın Kazanılmasında Halefiyet Türleri ve Türk Milletlerarası Özel Hukukundaki Yansımaları, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* **2**, (2015) 357 – 390
- Kartal, B. Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar) *Yargıtay Dergisi* **4**(1997)
- Kaplan, İ. *İnşaat Sözleşmeleri Hukuku ve Endüstri Yatırım Sözleşmeleri*. 2. Baskı (Yetkin, 2019).
- Karaçay, D. *Yapı Malikinın Tazminat Sorumluluğu*. (Seçkin, 2021).
- Kaya, Ü. Sözleşmenin Uyarlanmasında Değişen Şartlar ve Öngörülemezlik İlkesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **22**, (2016).
- Kayar, İ. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*. (Seçkin, 2019).
- Kayıhan Ş/ Mustafa Ünlütepe *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Seçkin, 2018).
- Keskin D. / Reyhan Demircioğlu *Medeni Hukuk-II* (Seçkin,2021)
- Keskin, A. D. Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat, Ankara, Yetkin Yayınları, 2016, s. 109 vd.; Arat, Ayşe, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu m. 58'e Göre Manevi Tazminatın Belirlenmesi, 819 Sayılı Borçlar Kanunu m. 49/II'nin Kaldırılmasının Etkisi". *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **17**, (2016) 185–206.
- Kılıçoğlu, M. Haksız Fiillerde İlliyet Bağı. *Yargıtay Dergisi* **30**, (2004) 27–44.
- Kılıçoğlu, A. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Turhan Kitabevi, 2018).
- Kırca, Ç. Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği. *Yargıtay Dergisi* **25**, (1999) 242–270.
- Koçhisarlıoğlu, C. Kusurun Objektifleştirilmesinin Ayırt Etme Gücünü Etkilemesi. *AÜHFĐ* **53**, (2004) 1–17.

- Korkusuz, H. Tehlike Sorumluluğunun Hukukumuzdaki Yeri. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **15–16**, (2011) 89–99.
- Kurt, E. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Sayısı* (2011).
- Meydan Yıldız, S. G. Türkiye’de Yapı Denetim Sistemi ve Afet Yönetimi İlişkisi. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı* (2019).
- Narter, S. *Kusursuz Sorumluluk, Haksız Fiil Sorumluluğu ve Tazminat Hukuku*. 2. Baskı (Adalet, 2016).
- Narter, S. *Uygulamada Manevi Tazminat* (Adalet, 2022)
- Nomer, H. N. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 15. Baskı (Beta Yayıncılık, 2017).
- Nomer Haluk N. “Halefiyet ile Rücu Hakkı Arasındaki İlişki Özellikle Sosyal Sigortalar ile Özel Sigortaların Rücu Hakları Bakımından Halefiyetin Rolü”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* **3**, (1997) 243 – 260
- Oğuz, H. Sorumluluk Hukukunda Kusur, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, **28** (2016).
- Oğuzman, K. / Ö. T. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 2. Baskı (Vedat Kitapçılık, 2019).
- Öçal Akar: Munzam Zarar, *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, **3** (1967) 144 – 158
- Özdemir, S. Yapı Denetim Kuruluşuna İmar Kanunu Kapsamında Para Cezası Verilip Verilemeyeceği Hakkında Bir İnceleme: Yapı Denetim Kuruluşlarının Fennî Mesuliyet Sorumlulukları. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **3**, (2020) 182–207.
- Özdemir, Sebanur Aşık: *Haksız Fiil Sebebiyle Aynı Zarardan Birden Fazla Kimsenin Müteselsil Sorumluluğu* (Seçkin, 2021)
- Özden, T. Dünya’da ve Türkiye’de Yapı Denetimi Kavramı. *Yapı Denetimi Sempozyumu, Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi* (2011) 3–5.
- Öztaş, İ. ‘6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Açısından Yapı Malikinin Sorumluluğu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuk Sempozyumu Sayısı* (2011).
- Pala, M. / D. M. Ş. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Yapı Denetimi Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar ve Bu Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri. *Adıyaman Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi* **6**, (2017) 20–33.

- Pekcanitez Hakan/Atalay Oğuz/Özekes Muhammet. *Medenî Usûl Hukuku*. 5. Baskı (Vedat Kitapçılık, 2017).
- Ruhi Canan/ Ruhi Ahmet Cemal. *Eser Sözleşmesi ve Eser Sözleşmesinden Kaynaklanan Davalar* (Seçkin, 2018)
- Saraçoğlu, S. *Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yapı Malikinin Sorumluluğu*. (On İki Levha Yayınları, 2019).
- Sarıhan, Banu Bilge: Türk Borçlar Kanunu'nda Genel Bir Kural Olarak Tehlike Sorumluluğu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, **1** (2014), 1177 – 1196.
- Sirmen, Lale. *Eşya Hukuku* (Yetkin, 2018)
- Sulu, M. Ölüm ve Bedensel Bütünlüğün İhlali Halinde Manevi Tazminat. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **22**, (2016) 2737–2754.
- Sürer, M. D. B. Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Eser Sözleşmesinde Ayıp Sebebiyle Sorumluluk. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (2023).
- Şahin, M. Y. *Vücut Bütünlüğünün İhlali Halinde Zarar ve Maddi Tazminat Hesabı*. (Seçkin, 2017).
- Şahin, T. Borçlar Kanunu ve 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu Kapsamında Yüklenicinin Ayıba Karşı Tekeffül Borcu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **1**, (2011).
- Şenocak, Z. *Eser Sözleşmesinde Ayıbın Giderilmesini İsteme Hakkı*. (Turhan Kitabevi, 2002).
- Tandoğan, H. *Türk Mesuliyet Hukuku*. (Vedat Kitapçılık, 2010).
- Tandoğan, H. *Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*. (Turhan Kitabevi, 1981).
- Tekçe, F. N. Manevi Tazminat Davalarında Görevli ve Yetkili Mahkeme. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **22**, (2016) 2623–2641.
- Tekinay S. S. / Akman S./Burcuoğlu H./ Altop A. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Filiz Kitabevi, Ankara, 1988)
- Topuz, G. *Tüketici Mahkemeleri*. (Yetkin, 2018).
- Turgut, Nükhet. Kirlenen Öder ilkesi ve Çevre Hukuku, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, **44** (1995) 607-654
- Tutkun, C. *İnşaat Hukukunda Alt Yüklenicilik Sözleşmeleri*. 1. Baskı (Seçkin, 2019).

- Türk Hukuk Lügatı* (Başbakanlık Basımevi,1991).
- Türkdoğan, E. *Türk Hukukunda Bir Kusursuz Sorumluluk Türü Olarak Objektif Özen Ödevine Dayalı Sorumluluk* (Adalet, 2021)
- Uçakhan, S. *Maddi Tazminatın Esasları ve Hesaplanması*. 8. Baskı (Seçkin, 2017).
- Uluslan, İlhan. Tehlike Sorumluluğu Üstüne, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, **6** (1970) 23-57
- Ulusoy, Ali D. Çevre Kirlenmesinin Oluşmasından Sonraki Aşamada Medeni Hukuk, Ceza Hukuku ve idare Hukuku Çözümlerine Genel Bir Bakış, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **43** (1993) (ss. 125-145)
- Ungan, A. *Haksız Fiil Tazminatı İle Koruma Tedbirlerine Aykırılıktan Doğan Tazminat* (Seçkin, 2017)
- Ünal, A. Eser Sözleşmesinde İş Sahibinin İşbirliği Yapma Ödevi. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **14**, (2019) 441–456.
- Üçışık, G. Tehlike Sorumluluğunun Genel Kural ile Düzenlenmesi”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Sorumluluk ve Tazminat Hukuku Sempozyumu* (2009) 127–145.
- Ünlütepe, M. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. (Seçkin, 2021).
- Yavuz, C. Türk Borçlar Kanunu Tasarısına Göre Kusursuz Sorumluluk Halleri ve İlkeleri. (2008).
- Yargıtay HGK. *Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010;* (2010).
- Yargıtay. *Yargıtay HGK, Esas No: 2010/7-530, Karar No: 2010/636, Tarih: 08.12.2010; Yargıtay HGK, Esas No: 1968/1-403, Karar No: 1968/76, Tarih: 14.02.1968; Yargıtay 4. HD, Esas No: 1984/9369, Karar No: 1984/9456, Tarih: 18.12.1984.*
- Yargıtay 13.HD, 16.05.2002 T., 2001/10695 E., 2002/5690 K.
- Yargıtay HGK, 25.10.2000 T., 2000/13-1236 E., 2000/1578 K.
- Yıldırım, T. Danıştay Kararlarında Mücbir Sebep Kavramı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **25**, (2019).
- Yıldırım, U. G. F. M. A. A. Ö. C. E. Ö. İ. Ö. *Deprem Hukuku Başvuru Kitabı*. (Seçkin, 2023).
- Yılmaz, Y. Taşınmaz Malikinin Sorumluluğu. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* **24**, (2018) 1146–1173.

Yılmaz, S. T. B. K. T. S. S. İ. Y. H. Türk Borçlar Kanunu Tasarısında Sebep Sorumluluklarına İlişkin Yeni Hükümler. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* **59**, (2010) 551–578.

Yılmaz, H. *Yapı Denetim Şirketlerinin Hukuki ve Cezai Sorumluluğu*. (Adalet, 2022).

Yiğit, Birgül. *Genel Tehlike Sorumluluğu*, (Seçkin, 2022)

Yücel, Özge. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel Tehlike Sorumluluğu*. (Seçkin,2014)

Yüksel, İ. Betonarme Binaların Deprem Sonrası Acil Hasar Değerlendirmeleri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* **24**, (2008) 260–276.

Zeyrek, İ. *İdare Hukuku Açısından Yapı Denetimi*. 1. Baskı (Seçkin, 2022).

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://legalbank.net/arama> Çelik, A. Ç. Deprem Zararları Nedeniyle Tazminat Davaları (2023)

<https://mevzuat.sinerjias.com.tr/>

<https://www.mevzuat.gov.tr/>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/07/20010713.htm>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/>

<https://www.anayasa.gen.tr/>

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/Dosyalar/Kararlar/KararPDF/2001-90-nrm.pdf/>